

VOJENSKÝ TEORETICKÝ ČASOPIS ČESKOSLOVENSKÉ ARMÁDY

Vojenská mysl

6

ČTYŘICÁTÝ PRVNÍ ROČNÍK

Veškeré články uveřejněné v časopisu Vojenská mysl vyjadřují výhradně názor autora k dané otázce. Nejsou oficiálním názorem velení Československé armády.

Redakce časopisu Vojenská mysl

VĚDECKÁ KONFERENCE K VOJENSKOSTRATEGICKÉ KONCEPCI OBRANY ČSFR

V souvislosti se změnami v dosavadních mezinárodních vztazích je před politickým a vojenským vedením států střední a východní Evropy úkol vytvořit své samostatné vojenské doktríny, zajistit jejich praktické naplnění, zajišťující obranu své svrchovanosti.

Schválením vojenské doktríny Federálním shromážděním v březnu byly vytvořeny předpoklady pro její praktické naplňování. K jejímu uvádění do života proběhly téhož měsíce vědeckovojenské konference u FMO a VVO.

Konference u Vojenské akademie (VA) byla zaměřena především na teorii.

Cílem konference bylo:

- Na základě rozboru současného místa a úlohy ČSFR v Evropě, možnosti jejího napadení stanovit v souladu s vojenskou doktrínou hlavní principy organizování obrany státu, a tak přispět k vypracování teorie účinné obrany.
- Vytyčit zásady pro zabezpečování obrany státu jednotlivými druhy vojsk.
- Dát vědeckopedagogickému sboru VA jednotné výchozí teoretické podklady k vytvoření výukových fondů, jeho vědeckou a pedagogickou činnost.
- Ujednotit chápání a obsah některých základních pojmů, které souvisejí s řešením obrany státu.
- Upozornit na problémy, jimž je třeba při přípravě obrany státu věnovat prvotně pozornost.

Výchozí principy vojenské doktríny

Úkolem vyčleněných organizačních celků, ale také všech národních armád bude svou připraveností a kvalitou působit na možného protivníka jako zstrašující prvek. Jak ukazují zkušenosti z války v oblasti Perského zálivu, zasazení kolektivních sil vyžaduje čas. Ten má případný protivník k dosažení svých cílů.

Zejména u malých států to může být pro jejich celistvost, či budoucnost velmi nebezpečné. Proto je třeba mít k okamžitému použití vlastní ozbrojené síly.

Současnou mezinárodní situaci nelze považovat za neměnnou. **Ve vývoji a orientaci jednotlivých států může dojít k prudkým politickým a hospodářským změnám.** Výsledkem mohou být také nežádoucí změny v mezinárodních vztazích, včetně případných územních požadavků především vůči sousedním státům.

Tento krátký nástin stavu bude platný i vznikne-li systém kolektivní bezpečnosti a obrany v Evropě. Jednoznačně dokumentuje, aby vlastní armáda **plnila roli odstrašující instituce v krajním případě možného agresora, současně ručitele bezpečnosti, svrchovanosti, samostatnosti a územní jednoty našeho státu.** Platí totiž, že jen dobře připravená a vysoce bojeschopná armáda spolu s připraveností a odhodláním všeho obyvatelstva bránit svůj stát je tou silou, která s konečnou platností odradí protivníka uskutečnit agresi.

Protože jak příprava armády, tak i obyvatelstva vyžaduje určitý čas, soustavnost a nepřetržitost, nemůže být kampaňovitá, či být dokonce zahajována až při nebezpečí ohrožení státu.

Z požadavku zabránit napadení našeho státu a uhájit jeho samostatnost, svrchovanost a nenarušitelnost území, podle potřeby se také aktivně podílet na udržení míru v Evropě vychází naše vojenská doktrína.

V souvislosti s vymezováním hodnoty našich ozbrojených sil pro obranu ČSFR se používají pojmy: **rozumná dostatečnost, obranná dostatečnost a rozumná obranná dostatečnost.** Rozumná dostatečnost musí odpovídat ekonomickým možnostem státu. (Maximálně únosné výši hrubého národního důchodu, kterou lze ještě na obranu vynakládat.) Uplatnění zásady rozumné dostatečnosti v praxi chrání stát před politicky neúnosným snižováním životní úrovně obyvatelstva i před případným hospodářským kolapsem.

Obranná dostatečnost je limitována skutečnými potřebami obrany. Vzhledem k jejich závislosti na protivníkovi (síle a možnostech) může vést až k bezbřehosti finančních požadavků na obranu. **Neomezeně plněné požadavky mohou vyústit v ekonomické, či celkové zhroucení státu bez napadení ozbrojenou silou protivníka.** V tomto případě není co bránit a nebude ani, kdo by chtěl bránit.

Rozumnou obrannou dostatečnost lze brát za přijatelnou v podstatě jen tehdy, jestliže se vychází z principu rozumné dostatečnosti při dodržování požadavku maximálně účinné obrany v rámci vyčleněných finančních prostředků.

Místo ČSFR v Evropě, vojensko geografické možnosti obrany

ČSFR leží na křižovatce Evropy mezi východem a západem, severem a jihem. V případě konfliktu mezi NATO a SSSR může dojít především z důvodů politické, ekonomické a vojenské nestability SSSR na naší východní hranici jen k těžce předvídatelné situaci. Pokud jde o směr jih-sever, jeví se z politicko-ekonomického pohledu a vzrůstajícího nacionalismu celý prostor jihovýchodně ČSFR jako nestabilní, zasluhující pozornost nejen politického, ale i vojenského vedení.

Vzhledem k rozložení sil a prostředků **lze z vojenskostrategického hlediska považovat pro nás za nebezpečnější směr východ-západ.** Typický strategický

směr (Moskva, Varšava, Berlín, Paříž či obráceně) probíhá mimo naše území. Jižní podunajský směr je směrem operačním, v soudobých podmínkách poměrně snadno přehraditelný, a to v prostoru mezi naší jižní hranicí a Alpami.

Po rozpuštění Varšavské smlouvy a odsunu sovětských vojsk ze střední a východní Evropy tvoříme spolu s Polskem, Maďarskem a Rakouskem nárazníkové pásmo mezi ozbrojenými silami SSSR a NATO. Hloubka pásma je kolem 800 až 1 000 km. Překonávání této vzdálenosti při průměrném možném tempu postupu vojsk 30 km za den vyžaduje zhruba celý měsíc. Ten má strana, která útok nezahájila, k mání na protiopatření, především na uskutečňování ničivých úderů proti útočníkovi a svou přípravu k bojové činnosti. Jedním z protiopatření bude nesporně také snaha střetnout se s protivníkem mimo své území. Přestože se tím doba střetnutí zkrátí, stále dává straně, která útok nezahájila, k dispozici určitý čas na protiopatření. I kdyby snad snaha o mírové soužití nebyla některou z těchto stran míněna upřímně, oddálení vojenských uskupení SSSR a NATO od sebe zásadně ovlivňuje mezinárodní situaci. Lze dokonce říci, že oběma stranám vyhovuje. Už pouhá hloubka nárazníkového pásma totiž přinejmenším vytváří příznivé klima pro snížení závodů ve zbrojení, počtu vojsk v nepřetržité bojové pohotovosti, možnosti bezprostředního vzájemného napadení pozemními vojsky apod. To vše se nesporně kladně projevívá v ekonomické, ale také ve vnitřně politické oblasti obou uskupení.

Případné napadení států nárazníkového pásma jedním, druhým či oběma vojenskými uskupeními vytváří v ČSFR, Polska, Maďarska a Rakouska možné spojení. V žádném případě nebude ovládnutí některého z těchto či všech nárazníkových států jedním ze silných vojenských uskupení možné bez souhlasu uskupení druhého. Pokud se o to jedna ze stran pokusí, lze předpokládat, že mezi nimi dojde k ozbrojenému konfliktu. V nejlepším případě by se vše vrátilo do stavu, který byl do nedávné doby. To znamená k závodům ve zbrojení, balancování na pokraji války a všemu, co s tím souvisí, zejména tvrdým zásahům do ekonomiky států. Vzhledem k neustálému vědeckotechnickému pokroku, který se zákonitě promítá do všech oblastí společenského života, včetně výzbroje armád, je pravděpodobné, že by došlo k celkovému stupňování studené války.

Na obranu ČSFR má nesporně vliv také její tvar a délka státních hranic. Ani jeden z těchto prvků nevytváří pro její obranu příznivé podmínky. Protáhlý tvar republiky v délce 750 až 800 km, šířce od 170 do 250 km, délka našich státních hranic 3 527 km dokumentují obtížnost vedení obrany republiky. Kladou nepřiměřené požadavky zejména na počty, rozmístění ozbrojených sil a systém velení.

Možnosti soudobých vojsk, jejich palebná a úderná síla, účinný dolet letadel a použití vzdušných výsadků dovolují protivníkovi působit prakticky od zahájení napadení proti celému území ČSFR. Bojová, nebo jiná s ní související činnost, např. odstraňování následků úderů protivníka, mohou probíhat současně na několika místech republiky s různou intenzitou.

Vysoká bojeschopnost a připravenost k obraně státu není pouze záležitostí armády, ale všeho obyvatelstva ČSFR. Půjde o tři typy úkolů:

- odražení vzdušného a pozemního protivníka,
- boj se vzdušnými a diverzními výsadky (jinými ozbrojenými skupinami protivníka),

- odstraňování následků úderů protivníka, organizování všestranného zabezpečování života.

To všechno by ztěžovalo útok protivníka a vytvářelo příznivé podmínky pro organizování a vedení obrany. Z hlediska možnosti odrážení útoku, který by mohl být veden jistě mimo lesní masívy, mají velký význam sídliště. K nim však směřují komunikace, na nichž jsou vysoce motorizovaná vojska závislá zejména při útoku, zástavba sídlišť by poskytovala ochranu bránícím se silám. To by zvyšovalo jejich obranné možnosti. Z osad je proto výhodné vytvářet ohniska, bránící v postupu útočícímu protivníkovi.

Schopnost přehradit jednotlivé, poměrně samostatné směry možného napadení protivníka je závislá na připravenosti ozbrojených sil, včetně možnosti jejich manévru jak z neohrožených na ohrožené směry, tak také z nebo do hloubky. Jeví se účelné soustředit rozhodující počty ozbrojených sil ve střední části republiky s možností jejich včasného zasazení. Současně je žádoucí využít ozbrojených sil organizovaných podle územního principu k obraně dané oblasti.

Obrana ČSFR

Ve vojenské doktríně ČSFR jsou stanoveny ozbrojeným silám dva základní úkoly (ochrana a obrana). Ochrana bude zaměřena především proti obchodu s drogami, mezinárodnímu terorismu a neovládnutelné migraci obyvatelstva z jiných států. Tyto úkoly patří do pravomoci ministerstev vnitra a ozbrojené síly se na nich mohou podílet (také na dalších úkolech, souvisejících s ochranou státu, jeho obyvatelstva, pomoci obyvatelstvu při přírodních a jiných katastrofách).

Hlavním úkolem ozbrojených sil (zejména ČSA) je obrana svrchovanosti, samostatnosti, územní celistvosti ČSFR.

Náš stát může být napaden z území nebo přes území našich sousedů. Ve své podstatě může jít o:

- lokální konflikt (regionální),
- ohrožení evropským ozbrojeným konfliktem (napadení státu silným protivníkem).

Při lokální válce lze předpokládat, že v určitém, prostorově vymezeném úseku bude proti větší či menší části našich ozbrojených sil působit téměř stejná síla a kvalita protivníka. Kromě toho je zejména v těchto konfliktech třeba počítat s případnou činností ozbrojených skupin místního obyvatelstva národnosti shodné s protivníkem. Nelze vyloučit ani použití jeho vzdušných výsadků a diverzních skupin.

U napadení silným protivníkem je nezbytné počítat s jeho mohutnou údernou silou letectva a raketového vojska, manévrem uskutečňovaným ozbrojenými silami na zemi i ve vzduchu.

U regionálního konfliktu i při napadení silným protivníkem je třeba počítat s jejich zahájením radioelektronického úderu na systémy řízení a spojení, zejména PVO a letectva. Pozornost leteckých i palebných úderů bude zaměřena na maření přesunů našich sil k přehrazení zvolených směrů.

Na oba způsoby napadení musíme být připraveni. Výhodou přitom je, že připravenost na napadení silným protivníkem v podstatě zahrnuje také účinnost

obranyschopnost při lokální válce. Lze předpokládat, že k odrazení protivníka v podstatě postačí plánované síly poloprofesionální, či profesionální armády, doplněné podle potřeby a konkrétních podmínek. K tomu účelu je třeba mít dobře připravenou a vycvičenou část obyvatelstva napadené oblasti. Je nutné uvažovat také o evakuaci části obyvatelstva z ohroženého území. Na plnění úkolů se budou podílet vedle ČSA vojska územní obrany a síly zabezpečující evakuaci.

U lokální války je možné, že nebude mít dlouhého trvání, pokud k ní vůbec dojde.

Napadení našeho státu silným protivníkem bude patrně součástí evropského či světového ozbrojeného konfliktu Západ-Východ. Podstatou může být snaha části ozbrojených sil konfliktních stran zabezpečit útok svých hlavních sil na strategickém směru severně od nás s cílem vázat tím určité síly protistrany, zabránit jí v získání území naší republiky jako nástupního prostoru a vytvořit si z ní nástupní prostor svůj. Lze předpokládat, že doba bude časově omezená, a proto konflikt veden o to s větším nasazením. Budou-li obě vojenská uskupení usilovat o totéž současně, dojde pro nás k nejhorší variantě - bránit se nejméně na dvou směrech, i když ne proti hlavním silám jednoho ze zneprátelených uskupení. Je totiž více než pravděpodobné, že jejich úsilí se zaměří především proti sobě navzájem na již zmíněném strategickém směru severně od nás.

Protože splnit úkol stanovený vojenskou doktrínou je pro ČSA jednoznačný a naprosto závazný, musí být připravena splnit tu nejhorší variantu. Při vyřešení je současně pokryta také varianta odrazení napadení republiky po období zvyšování politického napětí.

Zahájení útoku s překvapením bez zdoluhavých, varujících příprav toho, kdo má být napaden, dovoluje soudobá výzbroj letectva, raketového vojska, vojska REB a vysoká manévrušopnost pozemních vojsk.

Vzhledem ke všem těmto skutečnostem je proto nutné počítat také s možností zahájení ozbrojeného konfliktu, jemuž nemusí předcházet žádné zvláštní vyostření mezinárodní situace, případně může navazovat na jakoby její "opadnutí" či "opadávání".

Válka by v tomto případě byla zahájena pravděpodobně radioelektronickým úderem, využívaným pro mohutné údery letectva a raketového vojska nejen na ozbrojené síly, ale také na ekonomická, politická a dopravní i spojovací centra území státu. Význam radioelektronických, leteckých úderů pro vedení soudobých operací a současně varování před statickým pojetím obrany dokumentuje skutečnost, že v průběhu války v oblasti Perského zálivu ničilo spojenecké taktické letectvo denně 100 až 150 tanků při až 2 800 vzletech.

Údery pozemními vojsky mohou přitom být vedeny přímo z mírových posádek nebo prostorů soustředění s určitým časovým odstupem za prvními údery letectva a raketového vojska v závislosti na vzdálenosti vojsk od státní hranice. Doba mezi prvními údery a zahájením napadení republiky pozemními silami protivníka bude nepochybně vyplněna jeho dalšími leteckými a raketovými údery. Přitom je nutné počítat s trvalým intenzivně vedeným elektronickým bojem k narušení našeho systému řízení a velení.

Všeobecná vysoká motorizace a mechanizace soudobých armád váže do značné míry jejich činnost na komunikace nebo vhodný terén. V oblasti Perského zálivu byly vedeny údery na čtyřech (v podstatě strategických) směrech v

součinnosti s taktickými, operačními vzdušnými výsadky a výsadky námořní pěchoty.

Vedle vedených leteckých a raketových úderů, vysazených výsadek a diverzních skupin budou pozemní síly využívat také účinků vlastních zbraní a podpory vojenského letectva.

Cílem bude rozvrátit koncepci bránících se vojsk, rozdrobit jejich obrannou sestavu na od sebe oddělené, izolované části, ztížit jim velení, součinnost a zejména zasazení záloh. V průběhu útoku může docházet ke krátkodobému soustředění organizačních celků protivníka ve vybrané části pásma bez zbytečného nadměrného zhušťování sestavy. Munice typu tříštivokumulativní (SRN), M 712 Copperhead, Sadarm (USA) apod. i další druhy účinnější munice a jejich nosičů k tomu vytvoří jisté předpoklady.

V důsledku postupu různých organizačních celků protivníka na samostatných směrech a vysoce manévrového způsobu bojové činnosti budou souvislé fronty, jak je známe z první či druhé světové války, zřejmě výjimkou. Obdobně tomu bude s tím souvisejícím prolamováním obrany. Lze s ním počítat především jen při zahájení agrese, jestliže se obránci podaří včas přikrýt státní hranici, a při dlouhodobém vedení války mezi velkými uskupeními vojsk. V tomto případě totiž může vzniknout situace vyžadující přeskupení a doplnění sil a zásob všeho druhu. I tehdy však půjde o průlomy na směrech.

Vzhledem k možnostem soudobých ozbrojených sil a jejich bojové technice bude snaha rozhodnout výsledek ozbrojeného konfliktu co nejdříve.

Poznatky získané z války v oblasti Perského zálivu také ukazují, že je třeba skončit s plánováním používání jaderných zbraní jako rozhodujících prostředků ničení protivníka. To ovšem neznamená, že jaderné zbraně v rukách mocností přestanou být prostředkem zastrašování před rozpoutáním jakékoli agrese. Lze dokonce počítat s tím, že s růstem počtu vlastníků jaderných zbraní tato úloha ještě vzroste.

Západní principy obrany státu

Při koncipování zásad obrany státu je třeba z uvedených, i když dílčích a kusých analýz vycházet a dodržovat závěry, které z nich vyplývají. **Za hlavní skutečnosti, mající vliv na stanovení zásad obrany státu, je třeba považovat:**

- ČSFR spolu s Polskem, Maďarskem a Rakouskem odděluje dvě největší vojenská uskupení současnosti,

- nelze vyloučit zahájení napadení našeho státu s překvapením, které se perspektivně jeví jako vhodný, ne-li dokonce jediný způsob alespoň dílčího splnění protivníkem sledovaných cílů,

- v případě ozbrojeného konfliktu mezi vojenskými uskupeními NATO a SSSR je ČSFR mimo hlavní strategický směr Paříž, Berlín, Varšava, Moskva,

- protáhlý tvar státu, jehož délka, šířka i délka státních hranic značně ztěžují obranu republiky a velení vojskům,

- soudobé parametry bojové techniky zejména letectva, prostředků REB a možnost širokého použití vzdušných výsadek protivníkovi umožňují působit od

zahájení války na celé území státu; republika se tak stává jako celek válčištěm, mizí rozdíl mezi frontou a zápolím,

- vysoká motorizace soudobých armád je činí značně závislými na komunikacích,

- účinné využití možností palby a manévru umožňuje vytvářet v potřebném prostoru na potřebnou dobu rychle převahu sil i prostředků,

- při organizování obrany je třeba vycházet z přijatých limitů útočné bojové techniky, vysoké zranitelnosti vojsk v předem zaujaté a vybudované (statické) obraně,

- jaderné zbraně se stanou jen prostředkem odstrašování, v ozbrojených konfliktech je však ohrožení ozbrojených sil i obyvatelstva narušením jaderných energetických a toxických látek využívajících zařízení infrastruktury státu,

- těžiště bojové činnosti našich ozbrojených sil bude spočívat v obraně státu na vlastním území.

Nejdůležitějším úkolem armády je příprava a organizace obrany a v případě potřeby její vedení. Při napadení našeho státu platí nejen pro Československou armádu, ale pro veškeré obyvatelstvo následující hlavní úkoly:

- bránit ozbrojené síly, obyvatelstvo a ekonomický potenciál státu proti úderům letectva, raketového protivníka s cílem:

- udržet bojeschopnost vojsk k ničení pozemních sil protivníka,

- vytvořit podmínky pro zaujetí operačních (bojových) sestav,

- přikrýt státní hranici,

- bojovat se vzdušnými a diverzními výsady protivníka,

- všestranně zabezpečovat přesuny vojsk do prostorů zasazení,

- po zahájení leteckých a raketových úderů protivníka na naše území ničit jeho letectvo, přesunující se pozemní síly letectvem, raketovými a jinými prostředky již na území protivníka,

- vést rozhodný radioelektronický boj se silami a prostředky protivníka jako jeden z rozhodujících faktorů úspěšnosti obrany,

- v součinnosti s vojskovým letectvem vést vysoce aktivní bojovou činnost proti pozemním vojskům protivníka, na směrech jeho postupu s cílem ničit ho, způsobit maximální ztráty, zastavit jej co nejbližší státní hranice, jejíž původní průběh obnovit,

- nedovolit rozdělení republiky na části,

- držet pro vedení obrany a partyzánského boje výhodné prostory i za cenu obklíčení,

- organizovat, materiálně a technicky zabezpečovat nejen ozbrojené síly, ale také výrobu a obyvatelstvo ČSFR,

- evakuovat části obyvatelstva z prostorů, na něž jsou předpokládány letecké a raketové údery, bojová činnosti protivníka, i z prostorů radiačních a chemických havárií,

- odstraňovat účinky leteckých a raketových úderů protivníka, radiačních a chemických havárií infrastruktury,

- organizovat život na území státu včetně výroby, zajištění přesunů a pořádku.

Specifika uvedených činností vyžaduje odpovídající organizaci sil a prostředků. V souvislosti s tím **se jeví účelné mít:**

- Československou armádu,
- vojska územní obrany - domobranu,
- Civilní obranu - územní (teritoriální) jednotky.

ČSA bude plnit úkoly ničení protivníka na kterémkoli místě státu podle konkrétní situace a potřeby. Vojska domobran a územní jednotky budou působit v oblasti svých domovů. Protože jak ČSA, tak domobrana povedou bojovou činnost často v prostorech, z nichž se domobrana bude formovat, musí být jejich činnost předem dobře naplánovaná, sladěná, v průběhu působení upřesňovaná a řízena podle jednoho zámyslu.

V případě, že limitovaná technika bude zcela rozdělena mezi vojska ČSA, je třeba již v míru zabezpečit vhodnou bojovou techniku také domobraně.

Při své bojové činnosti mohou ozbrojené síly využívat znalosti terénu a jeho připravenosti již v míru.

V souvislosti s výzbrojí i možným použitím vojsk ČSA a domobran se nabízí vytvoření vojenskostrategické koncepce obrany státu na principu "štítu a meče". "Štítem" by se staly jednotky domobran, doplněné podle potřeby silami ČSA. Část sil ČSA by byla vyčleněna především pro překrytí státní hranice a zajištění rozvinutí hlavních sil spolu se silami ochrany státních hranic. K plnění tohoto úkolu se jeví výhodné využít již vybudovaných opevnění a podle potřeby je doplnit dalšími. Síly k tomu určené z ČSA by mohly být organizovány do samostatných hraničářských praporů, případně praporů překrytí.

Hlavní síly ČSA by plnily funkci "meče". Jejich úkolem především bude aktivní činnost na nejdůležitějších směrech ničit proniknuvší síly protivníka a obnovit státní hranici.

Organizování, vedení obranného boje musí odpovídat možnostem ničení protivníka a jeho manévrovému způsobu boje.

Jeví se proto žádoucí hledat nové formy vedení obranného boje. Ukazuje se, že je třeba upustit od statické - pasívní obrany, přejít u všech stupňů k organizování nešablonovité maximálně pružné obrany určitého, přesně vymezeného prostoru.

Tím, že nebude fronta ani zápolí, prolnou činnost jednotlivé složky vyžadující vytvořit společná místa velení. Do jejich čela je žádoucí určit velitele ČSA daných prostorů s komplexní odpovědností za řešení veškerého života v nich. Tomu musí také odpovídat organizace a složení jejich štábů. Výchozím štábem se musí stát generální štáb ČSA. Na jeho činnost budou již v míru navazovat vytvořená vojenská velitelství (oblastní, zemská) na principu armádních sborů. Velitelství nižšího typu je třeba organizovat v souladu s územním dělením republiky, odpovědnosti za obranu, mobilizaci v dané oblasti a přípravu záloh.

Hlavním úkolem velitelů a štábů všech stupňů bude připravit již v míru možnosti způsobu vedení bojové činnosti při odražení agrese. Do přehrazení směru je účelné zahrnout vhodná opevnění z roku 1938 a podle potřeby je doplnit. Výsledkem činnosti velitelů a štábů všech stupňů musí být podle pravděpodobných variant napadení v míru připravené plány všeho druhu.

V souvislosti s vysokou palebnou silou a mobilitou vojsk, častými změnami

situace, požadavky na samostatnost jednotlivých organizačních celků se jeví účelné snížit počet řídicích stupňů na tři: prapor, brigáda, armádní sbor. Tím dosáhnout lepší informovanosti velitelů, štábů při rozhodování a zkrácení k němu potřebných dob.

Organizační vnitřní členění (struktury) se jeví účelné vytvořit v závislosti na úkolech, které budou jednotlivým řídicím stupňům stanovovány. Základní kalkulační jednotkou by se měl stát všestranně samostatný prapor. Do větších celků se jeví vhodné uskupovat po 4 až 6 nižších organizačních stupních.

Vzhledem k protáhlému tvaru republiky je účelné rozdělit její území v souladu s operačními směry do tří operačních zón. Z hlediska zkrácení přesunů, ale také možnosti jejich ohrožení činností protivníka se jeví účelné nejvíce sil Československé armády rozmístit uprostřed republiky v prostoru od čáry Hradec Králové, Slavonice po Váh.

Zvláštní pozornost bude třeba věnovat použití letectva a vojska REB. Při limitovaném počtu letadel a jejich zaměření s důrazem na integrovanou PVO je třeba zvážit jeho samostatné působení.

Skutečnost, že bojová činnost pozemními silami se povede jen na území republiky, umožňuje vybudovat již v míru integrovaný systém týlového, technického, ženijního, spojovacího a chemického zabezpečení. Je třeba zvážit, co je nutné zabezpečovat samostatně jednotlivými organizačními stupni, co v rámci dané oblasti poskytovat vojskům i obyvatelstvu společně.

Další příspěvky k vědecké konferenci o vojenskostrategické koncepci obrany ČSFR uveřejníme v příštích číslech našeho časopisu.

redakce

DIVIZNÍ NEBO BRIGÁDNÍ STRUKTURU?

Ve všech oblastech vojenství znamenají Vídeňské dohody zásadní zlom světového významu. Výsledky jednání postavily prostředky ničení a složení vojsk do zcela nové roviny. Změny, které byly již v Československé armádě zahájeny, patří svým rozsahem zřejmě k největším v novodobých vojenských dějinách Československa. Pochopitelně se dotknou i organizačních struktur, které předpokládám, lze rozpracovat na základě některých publikovaných poznatků.

Ve **Vojenské mysli č. 9-10/1990** se o možných perspektivách organizačních struktur krátce zmínil **plk. gšt. Ing. Štefan Hamarčák**, který k tomu uvedl: "Současná divizní struktura je značně kompaktní, nedostatečně pružná a její útvary nemají předpoklady pro samostatné dlouhodobější plnění bojových úkolů. Je potřebné vytvořit takovou strukturu motostřeleckých a tankových vojsk, která by podle konkrétních úkolů a situace umožňovala vytvářet odpovídající uskupení vojsk jak početně, tak i podle složení druhů. Tomuto požadavku nejlépe vyhovuje brigádní struktura, která by byla vytvářena bezprostředně před plněním konkrétního úkolu, ze samostatných motostřeleckých, tankových praporů a dělostřeleckých oddílů."

Obsah citované části článku je podnětem k zamyšlení. Jde o velmi závažný problém, který si zaslouží posoudit v širších souvislostech. Závěry totiž mohou dost výrazně ovlivnit celkovou koncepci a směry perspektivního vývoje Československé armády. Myslím, že proto se jistě k uvedenému tématu vyjádří i jiní čtenáři.

Současný stav problematiky s využitím některých historických vědomostí svědčí o tom, že veškerý základ tvorby nových poznatků by měl zřejmě vycházet ze změn podmínek přípravy a vedení ozbrojeného konfliktu. Záleží zejména na nových podmínkách obrany pouze vlastního území s přihlédnutím k úkolu, který budou vojska v souladu s cílem operace (boje) plnit.

Z pohledu do ještě nedávné minulosti je patrné, že rychlému vývoji bojové techniky, výzbroje a dalších prostředků ničení, se odpovídajícím způsobem přizpůsobovalo i vedení ozbrojeného zápasu. Současně se změnou objektivních podmínek, cílů a úkolů operací (bojů) se měnilo i organizační členění vojsk. Vzniklá situace se projevila v tendenci sestavovat mnohem kompaktnější, pohyblivější, lépe ovladatelné bojové celky. Je zřejmé, že organizační výstavba našich svazků z toho vycházela; především musela zabezpečit převahu nad svazky pravděpodobného protivníka v silách i prostředcích. Umožňovalo to předcházet "nepříteli" v akceschopnosti, neočekávaně na něj udeřit a vytvářet vhodné podmínky pro jeho zničení. Mimo jiné se proto základním vševojskovým taktickým svazkem i v Československé armádě stala divize. S postupným zdokonalováním jejího organizačního vnitřního

členění se zvyšoval početní stav bojových součástí, druhů vojsk a služeb; rostla její palebná a úderná síla, která umožňovala rychle měnit způsoby ničení protivníka.

Z toho je zřejmé, že v systému přeměn zásad ozbrojeného zápasu sehrály rozhodující úlohy vždy objektivní podmínky jeho vedení, které byly příčinou změn různých stránek vojenství, včetně organizačního členění. Staly se základem bojových možností vojsk, jejich organizace i způsobů použití. Současný stav vynakládaných prostředků na výzbroj a bojovou techniku zřejmě tuto skutečnost nebere na zřetel. Organizační struktury se tedy nebudou měnit v důsledku dřívějších nutných podmínek, ale zřejmě následkem kvalitativního vývoje i vlivu sociálně politických podmínek. Přirozeně s tím se budou měnit úkoly i cíle ozbrojeného konfliktu.

Při posouzení možností přechodu k brigádní organizaci budu tedy vycházet z úkolů a cílů konfliktu jako základu. Zasazení vojsk na tom, či jiném operačním (taktickém) směru v rámci území ČSFR, zpravidla vždy bude odpovídat bojové situaci; úkol co do množství i kvality použitých vlastních sil a prostředků, k jejich poměru k silám a prostředkům protivníka. Samozřejmě s přihlédnutím k prostorovému a časovému činiteli, který v nových podmínkách bude hrát při dosažení cíle operace (boje) důležitou roli.

Soulad cíle a úkolu v prostoru a čase (v rámci vlastního území) co nejvíce odpovídá odůvodnění požadavku na **vedení bojové činnosti autonomně**, a to zřejmě **sníženými počty jednotlivých svazků**, patrně i brigádami. Tato hypotéza vychází z potřeby co nejúčinnějšího, nejširšího a nejrozsáhlejšího pokrytí velké plochy území státu se současným autonomním velením vojskům a jejich zabezpečení na různých i samostatných, oddělených směrech. Dovoluje i samostatně dlouhodobě plnit bojové úkoly, lépe zabezpečit a velet ozbrojeným silám v různých dalších variantách zasazení.

Obdobně, se zřetelem k tomu, by bylo možné použití brigád v určitém smyslu chápat jako přínos pro více oblastí vojenství. Jeví se i rozhodující pro teoretickou a praktickou rovinu operačního umění (taktiku) jako celek. Znamená to jinými slovy včas objasnit problém, **zda v praxi perspektivně uplatnit divizní či brigádní vnitřní členění.**

Myslím, že při hodnocení argumentů pro a proti, by se mělo pravděpodobně přihlížet nejen ke kvantitativní stránce současné divizní organizace, zpravidla v součinnosti operačního svazu, ale posouzení výhod kvalitativního použití sil a prostředků, což splňuje brigádní organizace. Pro její uplatnění svědčí i fakta, jež vycházejí ze zásadního přelomu vývoje Československé armády, kdy již použití sil a prostředků vzhledem k zásadám operace a vševojskového boje nebudou odpovídat výsledku vedení bojové činnosti masovou armádou.

Proto již zdaleka nestačí brát v úvahu jako nutnou podmínku jen zmíněnou kvantitativní stránku pro vytvoření např. početně dostatečně převahy nad protivníkem; nebo minimálně nezbytnou hustotu sil a prostředků v počátečním období vedení obrany na různých úsecích fronty. Rozhodujícím faktorem se nyní stává kvalitativní přehodnocení palebných a manévrových, úderných možností s odůvodněním časových kalkulací po směrech a bojových úkolech. V nových podmínkách neméně důležitý je tedy požadavek pečlivě přihlížet ke **kvalitativní stránce sil a prostředků uskupených v pružné organizaci**, kterou podle potřeby **zaručuje pouze brigádní struktura**. Úměrně tomu bude nutné přizpůsobit profesionální přípravu velitelů, štábů, vojsk. Domnívám se, že zvláště důležitá bude připravenost lidí na taktické úrovni, kde lze očekávat nejvýraznější změny.

Patrně bude účelné v tomto ohledu ve větším rozsahu využívat zkušeností ostatních armád evropských zemí, přihlížet k praktickým poznatkům přípravy a vedení dnešní skutečné bojové činnosti. Nová kvalita vyjádřená v brigádní organizaci by zřejmě měla více odrážet

odbornou, fyzickou a morální stránku profesionála. Novou kvalitou brigádní organizační struktury by měl být vyjádřen známý požadavek "bojovat nikoli počtem", kterého se nedostává, ale zejména uplatněním odborných vojenských znalostí. Proto je potřebné, při případném přechodu k brigádní organizační struktuře, ukázat na jiný, již dříve vzpomenuť důležitý požadavek. Je jím, podle mého názoru, stanovení dosažitelných bojových úkolů. Spříhlédnutím ke stavu vojsk je nutné určit "optimálně maximální rozsah" úkolů při minimálním vynaložení sil a prostředků.

Zřejmě se vojskům v nové situaci stanoví takové úkoly, jejichž splnění by zabezpečilo dosažení konečného cíle v krátké době při minimálních ztrátách živé síly a bojových prostředků. To ovšem vyžaduje modelovat směly, ale zcela splnitelný úkol. Málo náročný bude splněn snadno a v krátkém čase. Na druhé straně nadnesené úkoly budou vojska plnit s námahou. To může vést k rychlému vyčerpání jejich bojových možností a dalším komplikacím. V nové brigádní organizaci bude patrně možné se extrémě vyvarovat stanovením "optimálně maximálního úkolu, a to jak při dlouhodobém plnění bojového úkolu na samostatném směru, tak případně i v sestavě operačního svazu.

V divizní struktuře, zpravidla vždy v sestavě operačního svazu, záleží splnění úkolu na tom, jak operační štáby naplánují, sladí činnost s druhy vojsk a osvědčí svou schopnost uvést do života opatření operačního, bojového, speciálně technického a týlového zabezpečení.

V případě brigádní organizace dochází k zásadnímu obratu. Operační štáby budou dále plnit nezastupitelnou úlohu; rovněž na nich bude, jak dokáží svým uměním vojska pro boj včas připravit a všestranně zabezpečit. Je však nesporné, že hlavní tíže úkolu bude z objektivních důvodů ležet na taktických stupních velení; na tom, jak využijí bojových možností sil a prostředků.

Z toho je patrné, že posouzení kladů i nedostatků nové organizace se musí plně opírat o pevný základ objektivního hodnocení všech prvků. Největší význam přitom vždy mělo, má a zřejmě bude mít umění velitelů a štábů všech stupňů - proměňovat možnosti vojsk ve skutečnost. Tato zásada je zvláště významná u brigádní organizace, kde by již nebylo možné se spoléhat na dosažení výsledků masových uskupení vojsk. Z toho vyvozují i předpoklady složení vojsk.

Domnívám se, že pozemní vojsko Československé armády, vzhledem k předpokládaným úkolům, by mohlo ve své sestavě mít mechanizované, tankové (pěší) brigády; při potřebě zachování její soudobosti i vzdušné výsadkovou brigádu (prapor). Do budoucna celkové počty v podřízenosti jednotlivých velitelství, např.: Západ 7, Střed 4 a Východ 6 brigád. Nemí bezvýznamné, aby 2 až 3 brigády byly v přímé podřízenosti FMO. Jsou i některé názory, aby jedna z výběrových brigád byla případně rozmístěna v hlavním městě ČSFR Praze.

Myslím, že zasazení mechanizovaných a tankových brigád lze považovat za nejvhodnější z hlediska vedení boje k obraně území ČSFR i k dalším úkolům. Nevylučují se, vzhledem k charakteru některých úkolů, i pěší brigády. Vševojskové brigády by mohly tvořit mechanizované, tankové (pěší) prapory v proměnné sestavě. Tankový, mechanizovaný (pěší) prapor by se stal základní taktickou jednotkou. Vedle toho by vznikly i další orgány.

Organizační struktura brigády by patrně mohla být vcelku shodná (co do typu), ovšem podle zadaného úkolu by prapory byly vševojskovým brigádám podřizovány podle potřeby. V podřízenosti vševojskové armády (armádního sboru) by podle mého názoru mohlo být 4 až 7 štábních kompletů brigád, které by měly různé počty vycvičených praporů. Nepředpokládám kopírovat brigádní organizaci západních armád, kde např. v armádě USA tvoří základ divize tři štáby brigád s organickými velitelskými rotami. Ovšem některé prvky, jako např. to,

že organizace brigády armády USA není trvalá, je podle mého názoru výhodné, a proto patrně využitelné v podmínkách Československé armády. Pravděpodobně nelze vyloučit další podobnosti. Např. i pro naše podmínky se jeví jako výhodné složení brigády ze dvou až pěti bojových praporů různého typu podle plněního úkolu a cíle boje.

Vševojsková brigáda by měla mít vždy takové složení, aby mohla vést boj samostatně (i dlouhodobě) nebo podle situace v součinnosti s dalšími brigádami v sestavě vševojskové armády (armádního sboru). Vševojskový boj vedený brigádou se neobejde bez podpory organického polního dělostřelectva, prostředků protivzdušné obrany, průzkumných, ženijních jednotek a jednotek REB. Nezbytně vyžaduje spojovací jednotky, týlového a technického zabezpečení i další.

Přetváření struktury ozbrojených sil je uskutečňováno v současné době téměř ve všech evropských zemích. A není pouhým odrazem vídeňských jednání. Nejzřetelněji se tyto změny projevují v souvislosti s ekonomickými podmínkami.

Dnes nemá ČSFR pravděpodobného protivníka. Zřejmě v mnohých směrech je to důvodem k tomu, proč by mělo nové organizační členění, výzbroj a bojová technika svazků - **brigád** - odpovídat pouze specifice bojové činnosti této země, úkolům, které před ní jsou a budou perspektivně postaveny.

Ukazuje se, že vševojskové brigády by mohly být praktickým výrazem nové kvality Československé armády, založené na základě celoevropského systému bezpečnostního členění. Proto musí dosahovat takové úrovně bojové dostatečnosti, aby mohly úspěšně vést obranu, střetný boj, odrážet pozemní i vzdušné úder současně na více směrech, vést protiúder vojsky z hloubky a plnit další bojové (operační) úkoly. Soudobý boj také vyžaduje vést boj ve vzduchu, ze vzduchu i úder podle potřeby kombinovaným způsobem na objekty a vojska protivníka.

Brigády si proto musí zachovat nezbytnou pohyblivost a údernou sílu. To ovšem vyžaduje více než kdy jindy cílevědomě spojit profesionální přípravu lidí s kvalitou výzbroje, bojovou (dopravní) technikou, poměrem mezi bojovými a zabezpečovacími jednotkami ve svazcích. Narušení tohoto souladu může způsobit snížení jejich bojových možností. Tímto způsobem by zřejmě měla reagovat brigádní struktura na soudobé operačně taktické potřeby, ale i změny celkového přetvoření Československé armády.

V článku jsem chtěl upozornit na některé skutečnosti, které je třeba brát v úvahu při posouzení možného vývoje organizačního členění naší armády. Poznatky nasvědčují, že vedení bojové činnosti v nových podmínkách bude patrně nejlépe vyhovovat brigádní organizace. Protože jde o aktuální problém, který je středem diskusí, bude vhodné, aby své názory vyjádřili i další čtenáři.

K VOJENSKÉ DOKTRÍNĚ ČSFR A OBECNÝM PRINCIPŮM JEJÍHO NAPLŇOVÁNÍ

V souladu s pařížským listopadovým setkáním představitelů na vysoké úrovni a prosincovým podepsáním vídeňských dohod o snížení počtu ozbrojených sil a bojové techniky obou vojenských uskupení - NATO a VS - na stejnou úroveň dochází v přítomné době k jejich postupnému naplňování. To vytváří předpoklady pro další prohloubení vztahů vzájemné důvěry a bezpečnosti v Evropě. Současně je však třeba vidět, že jde o proces složitý, rozporuplný, a proto v žádném případě ne krátkodobý. Ukazují to problémy, které před vládami zejména států východní Evropy vystupují, a které proto musí řešit. Vedle ekonomických jsou to především také problémy v oblasti vojenské. Je pochopitelné, že řešení těchto otázek se plně vztahuje také na naši republiku a její ozbrojené síly.

V oblasti mezinárodní zaniklo k 1. 4. 1991 spojené vojenské velení států Varšavské smlouvy při přetrvávání NATO. V souvislosti s tím však lze konstatovat, že už v současné době se NATO stále více orientuje na řešení politicko-hospodářských problémů na úkor vojenskopolitických. Tento vývoj v budoucnu pravděpodobně dále zesílí. I nadále však NATO zůstává u principu jaderného odstrašování jako jednoho z rozhodujících faktorů, jak zabránit válce. Své hlavní úsilí soustřeďuje na vzájemnou ekonomickou provázanost a závislost všech evropských zemí, včetně států střední a východní Evropy.

Jiná situace je ve státech bývalé Varšavské smlouvy. Jejich ekonomické problémy často vyúsťují až do "relativního nacionalismu či regionismu". Podle názorů nejen národů a národností, ale i některých regionů těchto států jsou prý totiž právě v jejich určité diskriminaci také příčiny oblastních ekonomických potíží. Vyvrcholením takových "problémů" jsou pak různé dezintegrační tendence v těchto státech, případně více či méně skryté územní požadavky některých států vůči svým sousedům.

Máme-li na potřebné profesionální úrovni na změněnou vojenskopolitickou situaci v Evropě reagovat, je nutné především uskutečnit k danému cíli odpovídající analýzu a vyvodit z ní příslušné závěry.

Východími předpoklady pro vymezení těchto závěrů jsou **faktory, které mohou rozhodujícím způsobem ovlivnit problematiku obrany našeho státu.** Jsou to především:

- celková mezinárodní situace,
- ekonomika a geostrategická poloha naší republiky,
- vojenská doktrína ČSFR.

Při analýze současné vojenskopolitické situace v Evropě, místa a úlohy naší republiky v

ní, je třeba vycházet z faktorů, které mohou rozhodujícím způsobem ovlivnit formulování základních principů obrany našeho státu. Za hlavní faktory lze považovat:

1. V rovnováze ozbrojených sil a bojové techniky jde o obě vojenská uskupení - NATO a VS - jako celku. Vzhledem k současnému, v podstatě obrannému charakteru NATO a jeho odstrašovací strategii, tvořené především možným použitím jaderných zbraní, dochází ke změnám v ozbrojených silách USA, SRN a Francie. Podstatou je snížení jejich počtu, v případě USA odsunem hodnoty 2 svazků z Evropy, Francie stažením 2. as v SRN na své území. Pro SRN jde o snížení bundeswehru téměř o 200 000 osob na hodnotu 320 000 osob. Zbývajících 50 000 do stanovených 370 000 je uvažováno mimo bundeswehr. Na počty, vybavení a úkoly armád ostatních států NATO mají uzavřené smlouvy v podstatě minimální dopad.

Hlavní poslání NATO, kterým je odvrácení války při jejím rozpoutání, kolektivní obrana proti napadení kteréhokoli z členských států NATO kýmoli, zůstává zachováno. Mezi jednotlivými státy NATO, snad s výjimkou konfliktu o Kyr mezi Řeckem a Tureckem v červenci roku 1977, nebyly v minulosti, tím méně dnes, v období jejich prohlubující se hospodářské integrity, rozpory, které by nebylo možné řešit politickými prostředky. Lze říci, že NATO se dnes z řešení otázek politickovojenských orientuje spíše na oblast politickohospodářskou. Vzhledem ke kolektivnímu vedení NATO, jeho hospodářské úrovni a možnosti ekonomického pronikání do ostatních států, naši republiku nevyjímajíc, nelze předpokládat, že by ze strany NATO došlo k ozbrojenému napadení nás, našich severních, či jižních sousedů (Polska, Rakouska, Maďarska).

Jiná je situace v rámci bývalé Varšavské smlouvy. Podepsáním smluv o odsunu sovětských vojsk z území druhých států, včetně naší republiky, padá dřívější v podstatě útočné pojetí vojenské doktríny, patrného z rozmístění sovětských vojsk a národních armád států Varšavské smlouvy v blízkosti čáry dotyku s NATO. Pro bývalé státy Varšavské smlouvy stanovený kontingent vojsk a bojové techniky byl jednoznačně rozdělen ve prospěch Sovětské armády - k zachování její úderné síly. V Sovětském svazu je patrná snaha udržet dosavadní vysoké počty ozbrojených sil a bojové techniky. Názorně, jak ukazují poznatky, to dokumentuje pouhý odsun jejich svazků mimo dohodnuté území, nikoli jejich rozpuštění a zničení jejich bojové techniky a s pouhým odsunem nejméně 60 td v celkové hodnotě kolem 19 000 tanků z evropské části SSSR do prostoru Uralu. Tyto tanky jsou nad smluvně stanovený kontingent bojové techniky, vztahující se na evropskou část SSSR.

V ostatních členských státech Varšavské smlouvy došlo k podstatnému snížení jejich ozbrojeného potenciálu. Hodnota jejich ozbrojených sil v současné době - viz tabulku.

Z tohoto přehledu je zřejmé, že ani případné společné působení armád států bývalé Varšavské smlouvy bez SSSR nemůže být úspěšné proti útoku vedenému sovětskými ozbrojenými silami, zatímco v případě útoku bundeswehru je alespoň v počtech vojsk situace příznivější. Tato možnost je ovšem závislá na souhlasu NATO, který zřejmě nepřichází v úvahu, zatímco u sovětských vojsk je to záležitostí jen SSSR.

2. Dohodami odsouhlasené, poměrně malé počty soudobých armád, jejich rozptýlení po území celého státu a tím také značné vzdálenosti většiny ozbrojených sil jednotlivých států od státní hranice budou v případě plánování napadení některého ze sousedů vyžadovat dobu až několika dnů, přinejmenším na nutné přesuny, přeskupení, zaujetí odpovídajících operačních a bojových sestav. To podstatným způsobem redukuje možnost nenadálého napadení s výjimkou použití zejména diverzních skupin a výsadků. Také v tomto případě lze snížit překvapení na minimum organizováním využití sledovacích družic nebo vhodných

Tabulka

Stát	Tanky	Bojová obrněná vozidla	Děla	Letouny	Úderné vrtulníky
ČSFR	1435	2050	1150	343	75
Polsko	1730	2150	1610	460	130
Maďarsko	835	1700	840	180	108
Bulharsko	1475	2000	1750	235	67
Rumunsko	1375	2100	1475	430	120
celkem bez SSSR	6850	10000	6825	1650	500
SSSR	15800	22080	15525	5150	1500

zpravodajských a průzkumných opatření. Ty zaměřit především na vybraná letiště, posádky, vyhodnocování frekvence turistů na státních hranicích.

S variantou zahájení války po narůstání nebezpečí napadení nelze v soudobých podmínkách počítat jako s jedinou. Vzhledem k vysokým ničivým možnostem soudobého letectva může také dojít k nenadálému, ne jednorázovému, tzn. delší dobu trvajícimu leteckému napadení protivníkem. Doba jeho trvání se bude řídit vzdáleností pozemních sil a možností postupného zasazování jejich útvarů a svazků k využití vedených leteckých úderů.

3. Všeobecná vysoká motorizace a mechanizace soudobých armád váže jejich činnost do značné míry na komunikace nebo alespoň vhodný terén. To při omezených počtech armád jednotlivých států, poměrné samostatnosti a ničivé síle jejich jednotlivých organizačních celků, snaze rychle ovládnout co největší část území protivníka, včetně jeho hospodářských center, čímž dosáhnout stanovených cílů napadení, vytváří podmínky pro vysoce manévrový způsob bojové činnosti na samostatných směrech a zejména ve spojení se vzdušnými výsádky. Cílem přitom bude hlubokými roztínajícími údery rozvrátit obrannou koncepci bránících se vojsk, po částech je izolovat, ztížit jim velení, sladění činnosti a zejména zasazení záloh. Podle situace jim může předcházet krátkodobé soustředění úsilí daného organizačního celku - jeho ničivého potenciálu - v určité části pásma jeho činnosti, bez zbytečného zhušťování sestavy. Munice typu tříštivokumulativní (SRN), M 172 Copperhead, Sadarm (USA) apod. a perspektivně ještě další druhy podobné munice a jejich nosičů k tomu dávají plně předpoklady. Se souvislými frontami a prolamováním obrany lze snad počítat jen v případě dlouhodobé války mezi velkými uskupeními ozbrojených sil, jestliže vzniklá situace bude vyžadovat přeskupit a doplnit síly, zásoby.

4. Ve státech východní Evropy, včetně Sovětského svazu, dochází vzhledem k překonávání centralizovaného plánování k růstu hospodářských potíží, jejichž příčina se často hledá v potlačování jedné národnosti druhými, tím také v růstu nacionalismu v jednotlivých východoevropských zemích. Možnost regionálních konfliktů pochopitelně vyžaduje uskutečnit včas odpovídající opatření.

5. V Evropě zatím není systém kolektivní bezpečnosti a obrany. S jeho vybudováním a účinným fungováním nelze počítat dříve než kolem roku 2000, případně později. Předpokladem k jeho vzniku je především nastolení vztahů vzájemné důvěry, reorganizace současných koalic a také armád jednotlivých evropských států na výlučně obranných principech. Na vybudování účinného bezprostředního systému s pevně a jednoznačně formulovanými pravidly hry, kontrolním systémem, na účinném systému včasného prosazování stanovených pravidel hry. V souvislosti s tím stojí za zmínku slova, která pronesl ministr obrany Francie J. P. Chevenemvert v rozhovoru pro rozhlasovou stanici Monte-Carlo v neděli 8. 7. 1990: **"Musíme se vyvarovat toho, aby v roce 2000 či 2005 byla Francie zatažena do dramatické situace: buď do války, kterou nerozpoutala, nebo byla vyřazena ze hry tím, že nebude vyzbrojena."**

V souvislosti s bezpečnostním systémem je stále více zdůrazňována existence tzv. Západoevropské unie (WEU). Tato mnohonárodní vojenská organizace 9 členů NATO je považována za možné jádro budoucích obranných sil Evropy. ČSFR se chce na budování celoevropského bezpečnostního systému aktivně podílet.

6. Soudobé armády se i bez zbraní hromadného ničení, zejména jaderných, vyznačují velkou ničivou silou a vysokou manévrovostí. Ničivost je dána především účinky vysoce přesných zbraní a možnostmi širokého použití letectva. Jak v podmínkách NATO, tak rovněž v sovětských ozbrojených silách jsou tyto prostředky vyvinuty na úrovni soudobých vědeckých poznatků. Použití letectva umožňuje účinné zásahy nejen proti taktickým a operačním, ale také strategickým cílům, hospodářské nevyjímajíc. Kromě toho je možné vzdušnou cestou rychle a s překvapením přepravit do týlu protivníka potřebné síly k rozložení jeho hospodářství a systému řízení, včetně velení vojskům. Ekonomika, její možnosti, jsou pro budoucnost každého státu i jeho jednotlivých oblastí, včetně obranné, určující.

Možnosti soudobé bojové techniky, jejich dosah prakticky stírají rozdíl mezi frontou a zápolím. To platí vzhledem k šířce a hloubce státního území také zejména v našich podmínkách. V souvislosti s ekonomikou státu je třeba pamatovat na to, že její možnosti a sílu určují zejména:

- zdroje surovin a vytvářené rezervy, mající vliv zejména na přežití státu v případě válečného konfliktu,
- materiálně technická úroveň výrobní základny, vyváženost jejich jednotlivých odvětví, zvláště těch, které je třeba k vedení ozbrojeného konfliktu,
- využívání vědeckotechnických poznatků ve všech oblastech života státu,
- řídicí a organizační schopnosti vedoucích pracovníků všech stupňů a možnost tyto schopnosti uplatnit v praxi,
- dovednost a zručnost bezprostředních - přímých pracovníků výroby a jejich vztah k vedení státu,
- infrastruktura státu,
- obchod, především zahraniční, obrat a služby.

7. Vzhledem k současné situaci a možnému vývoji v mezinárodních vztazích v Evropě lze předpokládat, že válka v Evropě, pokud k ní dojde, bude záležitostí poměrně krátkodobou. Vyplývá to z toho, že její zahájení a vedení by ohrožovalo zájmy států, které se jí přímo nezúčastní. Ty proto i při neexistenci celoevropského bezpečnostního systému nebudou pravděpodobně nečinné. Kromě toho, je to dáno vysokými ničivými účinky soudobé a perspektivní bojové techniky na jedné straně a vcelku omezenými ekonomickými i vojenskými možnostmi malých států východní Evropy na straně druhé.

Výjimkou z krátkodobosti válek by patrně byla případná válka mezi NATO a Sovětským svazem. Její ukončení by bylo pravděpodobně diktováno komplexním narušením potenciálu jedné z bojujících stran, především však její ekonomiky. Taková situace by totiž znamenala její hospodářský kolaps.

Z ekonomiky a geostrategické polohy naší republiky vyplývají **pro řešení vojenské problematiky následující hlavní závěry:**

● ČSFR, v souvislosti s potřebou modernizovat národní hospodářství, zavést do něj nejnovější vědeckotechnické poznatky, potřebuje v zájmu své prosperity a tím návratu do Evropy co nejrychleji, zároveň také nejvýhodněji získat progresivní technologie a jim odpovídající prostředky. To je možné jen těsnou spoluprací a provázáním naší ekonomiky s ekonomikou průmyslově vyspělých demokratických států. Spojenectví v oblasti hospodářské se musí zákonitě promítnout do oblasti vojenské, při důsledném respektování všech našich závazků především svrchovanosti a samostatnosti našeho státu.

Pro vytváření podmínek pro obranu státu jsou rozhodujícím prvkem na ni vynakládané finance. Pokud částky na obranu státu překročí pro vyváženost ekonomiky únosnou mez, ohrožují samu podstatu a existenci státu. Jeho schopnost bránit se v závislosti na míře překročení klesá až k nulovému stavu. Jeho výsledkem je totální vyčerpání a rozvrácení ekonomiky státu. Tento fenomén je třeba rovněž brát v úvahu v souvislosti s rozumnou dostatečností ozbrojených sil našeho státu.

● ČSFR leží na křižovatce mezi východem a západem a severem a jihem Evropy. Vzhledem k této geostrategické poloze se k území naší republiky vždy upíral zájem mocných. U nás začínala a končila většina evropských válek. V současné době po rozpuštění Varšavské smlouvy tvoříme spolu s Polskem, Rakouskem a Maďarskem nárazník mezi dvěma, v historii dosud největšími vojenskými uskupeními - ozbrojenými silami NATO a Sovětského svazu. Jak SRN, tak SSSR s námi bezprostředně sousedí. Jejich ozbrojené síly jak svými počty, tak zejména bojovým potenciálem mnohonásobně převyšují možnosti nejen naše, ale všech států zmíněného nárazníkového koridoru. Z jejich území, případně přes území našich zbývajících sousedů (Polska, Rakouska a Maďarska) vedou k nám následující operační směry:

- ze západu
 - * Norimberg-Praha,
 - * Saská Kamenice-Praha,
 - * přes neutrální Rakousko: Mnichov-Vídeň-Brno-Ostrava,
- z východu
 - * Krakov-Olomouc-Praha a Brno,
 - * Černovcy-Budapešť-Brno-Praha nebo Vídeň, Mnichov.

● Vzhledem ke své geostrategické poloze mezi dvěma největšími vojenskými uskupeními současnosti jsou ČSFR, Polsko, Maďarsko a Rakousko přirozenými možnými spojenci. Ani společným úsilím však nejsou schopny čelit napadení z východu. Z toho vyplývá potřeba najít ručitele naší samostatnosti a svrchovanosti, vytvořit k tomu také zásadní předpoklady. Dokud nebude vybudován celoevropský bezpečnostní systém, se vzhledem ke kolektivnímu rozhodování v NATO a naší předpokládané hospodářské orientaci především na západní demokracie jeví účelné i žádoucí vidět přirozeného ručitele nenarušitelnosti našich státních hranic především v NATO, při důsledném dodržování všech našich závazků, zejména státní svrchovanosti a samostatnosti.

● V souvislosti s předpokládanými hospodářskými a politickými změnami je třeba v současné době uskutečnit nutná opatření k očekávanému přílivu utečenců, zejména ze Sovětského svazu. Tuto skutečnost je žádoucí řešit s přihlédnutím k šířícímu se nebezpečí

mezinárodního terorismu i obchodu s drogami. Cílem opatření musí být jednak oddělit skutečné utečence od živilů, které by mohly obyvatelstvu a hospodářství republiky škodit, jednak zajistit, aby počet utečenců nepřesáhl možnosti našeho národního hospodářství a nedošlo k jeho kolapsu.

● ČSFR je dlouhá 750 až 760 km a široká maximálně 250 km v Čechách, na Moravě 160 až 170 km a na Slovensku od 100 do 200 km. Délka státních hranic je 3 527 km.

Uvedené údaje dokumentují obtížnost obrany ČSFR, enormní požadavky kladené na počty, dislokaci ozbrojených sil a systém velení.

Malá šířka ČSFR při možnosti soudobých vojsk, jejich palebné a úderné síle, účinném doletu soudobých letounů a možnostech použití vzdušných výsadků vytvářejí prakticky již od zahájení ozbrojeného konfliktu z území celé republiky prostor možné bojové činnosti, i když různého druhu a intenzity. V praxi to znamená, že mizí rozdíl mezi frontou a zápolím.

Vysoká bojeschopnost a připravenost k obraně vlasti, s tím spojených úkolů není za dané situace proto pouze věcí jen armády, ale prakticky všeho obyvatelstva ČSFR.

● Možnosti vedení bojové činnosti vojsk bezprostředně ovlivňují tvárnost a charakter terénu. Střední Evropa, včetně naší republiky, patří k značně členitým a hustě osídleným částem naší planety. Vyznačuje se četnými vodními toky, lesními komplexy kopcovitého až horského typu, velkým počtem sídlišť různé velikosti. Podle statistiky lze naši republiku rozdělit zhruba na 3 stejné části, což konkrétně znamená, že lesní masívy, sídliště i otevřený terén zaujímají přibližně po 1/3 území naší republiky. Z hlediska možnosti odražení útoku, který možný protivník povede jistě mimo lesní masívy, mají velký význam právě sídliště. Především se do nich sbíhají komunikace, svou zástavbou poskytují různý stupeň ochrany bránícím se silám, tím zvyšují zároveň jejich obranný potenciál. Lze z nich proto výhodně vytvářet ohniska bránící postupu protivníka.

Na základě statistiky a praktických poznatků lze vypočítat, že sídliště městského typu, tj. s 20 000 a více obyvateli, jsou v naší republice od sebe vzdálena asi 30 km, sídliště malého a středního typu (do 20 000 obyvatel) kolem 3 km. To umožňuje využít je k přehrazení směru postupu útočníka z nich organizovanými palbami.

● Připravenost obranného potenciálu přehradit jednotlivé poměrně samostatné směry možného napadení protivníkem, jakož i možnost uskutečnit vojsky z neohrožených směrů manévry na ohrožené směry. V praxi to znamená, zajistit vedení obrany svrchovanosti a samostatnosti státu v souladu se skutečnými potřebami. V souladu s geostrategickou polohou republiky a jejím tvarem se jeví účelné soustředit rozhodující síly ozbrojených sil v centrální části státu s možností jejich nasazení podle vzniklé situace. Současně počítat s možnostmi využití ozbrojených sil organizovaných podle územního principu k obraně dané oblasti.

Významné místo mezi faktory ovlivňujícími řešení problematiky obrany státu má naše vojenská doktrína. Je jednoznačně výchozím plně závazným dokumentem.

Nosnou myšlenkou je její jednoznačná orientace na zabránění válek. Ozbrojené síly chápe proto jako krajní prostředek. V případě napadení je jejich cílem a úkolem zabezpečit samostatnost, svrchovanost a pokračování ČSFR.

V koncepci vojenské doktríny se uplatňují tyto základní principy:

- ČSFR je svrchovaným, nezávislým státem, řídícím se všeobecnými zásadami Charty OSN a Helsinského závěrečného aktu a dalšími navazujícími smlouvami, dohodami,
- ČSFR se chce aktivně podílet na budování, fungování vztahů vzájemné důvěry, spolupráce a celoevropského bezpečnostního systému,

- ČSFR nemá vůči žádnému státu územní požadavky, nikdy nikoho nenapadne, omezuje se pouze na obranu vlastního území, s výjimkou úkolů spojených s fungováním bezpečnostního systému Evropy a OSN (např. Kuvajt),
- ČSFR chce žít se všemi státy, hlavně sousedy, v míru na zásadách plné státní svrchovanosti, rovnoprávnosti, vzájemného respektování a všestranné spolupráce,
- ČSFR je nucena uskutečňovat opatření k zajištění své obrany, protože nebezpečí možného ozbrojeného konfliktu v Evropě dosud zcela ještě nepominulo,
- ČSFR k zajištění své obranyschopnosti bude mít přiměřené síly a prostředky,
- geografická poloha ČSFR, její protáhlý tvar a šířka na jedné straně, možnosti soudobé bojové techniky na straně druhé v podstatě stírají rozdíly mezi frontou, týlem (zápolím), vytvářejí v případě napadení z celé republiky jedno bojiště,
- základem obrany ČSFR musí proto být všelidová obrana a urputný boj o každý metr vlastního území,
- rozhodnutí o použití ozbrojených sil přísluší výhradně ústavním orgánům ČSFR,
- hodnota ozbrojených sil se musí řídit zásadou rozumné dostatečnosti a ekonomickými možnostmi státu,
- příprava státního území v míru musí zajišťovat účinné plnění úkolu obrany republiky, ochranu jejího obyvatelstva, hodnot a vytvoření předpokladů pro obnovení celistvosti ČSFR.

Podplukovník doc. Ing. Petr Němec, CSc.

K OBRANĚ A ÚTOKU V SOUDOBÝCH PODMÍNKÁCH

Změna politické situace v naší zemi i okolních státech, tendence k uvolňování vojensko-politických vztahů v Evropě i ve světě nutně vyvolávají potřebu přehodnotit význam některých základních kategorií vojenského umění. Patří k nim bezesporu **útok a obrana**, jejich význam, podstata, vývoj a vzájemný vztah. Jejich existence je ovlivňována skutečnostmi působícími z vnějšku (z prostředí mimo vojenství) i vycházejícími z vlastního vývoje vojenského umění. Je zřejmé, že úvahy o vnějších vlivech by překročily rámec jednoho článku a zabíhají do roviny filozofie, politologie, ekonomie, případně jiných věd.

Přechod od politiky konfrontace k nekonfrontační činnosti se již odráží, zřejmě bude dále působit na rozpracování vojenských koncepcí, doktrín, operačních plánů, předpisů i na vojenskou praxi. To se projeví tím způsobem, že bude položen důraz na formulování principů vojenských vztahů v době míru, na zaměření výstavby ozbrojených sil a jejich přípravu, která bude novým tendencím podřízena, bude je respektovat a používat odpovídající vojenské prostředky pro jejich uskutečnění.

Jak v teorii, tak v praxi dojde ke změnám, které budou v historii armády jedny z největších. Základem pro změny musí být rozsáhlá a přitom hluboká teoretická práce, která odhalí podstatu řešených úkolů a dá doporučení pro praxi.

Potřeba vlastní teoretické práce v Československé armádě na rozdíl od minulosti podstatně vzrostla v důsledku samostatné, nezávislé vojenské politiky. Současně se však otevírají možnosti pro využití teoretických, praktických poznatků z činnosti všech evropských i dalších armád.

Je zřejmé, že **přednost v rozpracování teorie vojenského umění v dnešní době má a musí mít obrana**, a proto je na vypracování jejích zásad na různých stupních soustředěna hlavní pozornost.

Jsem však názoru, že nelze v této souvislosti upadat z jedné krajnosti do jiné. Tím mám na mysli tu skutečnost, že po mnoha letech jednostranného upřednostňování útoku na všech stupních dochází k opačnému extrému. Úvahy, názory, diskuse a rozpracování teoretických zásad útoku jsou odsunovány do pozadí, neřešeny a odmítány. Někdy jsou z hlediska úzkého pragmatismu uplatňovány v tomto směru i dosti demagogické přístupy. Zpřesněné zásady, neboť vše zřejmě nebude třeba měnit, zejména nové zásady a někdy jen názory na útok nemohou vznikat jako pouhý příspěvek, doplněk k obraně, ale jako plnohodnotná součást

teorie boje a operace. **Jsem přesvědčen, že je nutné se útokem zabývat souběžně s vypracováním zásad obrany.**

Obecně lze konstatovat, že význam útoku v současné době oproti nedávné minulosti poklesl z důvodů politických a současně se výrazně zhorší podmínky pro jeho uskutečnění po naplnění smlouvy o zničení určených počtů konvenčních zbraní v Evropě.

Jak je v dnešní době vymezována obrana, útok, jejich silné a slabé stránky a vzájemný vztah?

Obrana je druh bojové činnosti, používaný s cílem zmaření nebo odražení útoku (úderu) sil protivníka, který je v převaze, způsobení jím porážky, udržení zaujatého území (prostoru, objektů, zón), šetření sil a prostředků na méně důležitých směrech k vytvoření převahy nad protivníkem na hlavním směru a podmínek pro přechod do útoku.

Spočívá v ničení protivníka při vyvedení jeho vojsk z hloubky a zaujetí výchozího prostoru k útoku, provedení protipřípravy, jeho ničení v době zteče předního okraje obrany a v průběhu bojové činnosti k udržení obranných čar (pásů), uskutečnění palebných úderů různými druhy zbraní, v úporném držení důležitých postavení, prostorů, provedení rozhodných protiztečí a protiúderů.

Je zřejmé, že cíle obrany budou záviset i na organizačním stupni ozbrojených sil, který obranu povede, tj. na množství zúčastněných sil a prostředků, v plném rozsahu se budou moci naplnit na strategickém stupni. Podíl jednotlivých stupňů na plnění cílů obrany je pro konkrétní podmínky upřesňován bojovými úkoly. Podrobnější analýzu, vzhledem k možnostem vedení obrany "malými ozbrojenými silami" si zaslouží především posledně uvedený a vrcholný cíl obrany. Proto je nutné zvážit, zda za všech okolností bude anebo se může stát vytvoření podmínek pro přechod do útoku cílem reálným.

K hlavním výhodám obrany ve srovnání s útokem patří:

- lepší využití terénu, jeho ochranných vlastností, zejména úpravou a vybudováním ženiných objektů,

- výhodnější využití palebných prostředků k palbě z místa a vybudovaných palebných postavení,

- její vedení v prostředí, které je vojsky ovládnuto, tím i známé a lépe využitelné,

- příznivější podmínky pro maskování,

- výhodnější podmínky pro velení, zabezpečení v podstatě stacionárních prvků bojové a operační sestavy,

- v důsledku nutnosti soustředování úsilí útočícího protivníka předpoklad, že část sil, prostředků obránce bude uchráněna a tím použitelná na potřebných směrech,

- jako výsledek uvedených výhod možnost šetřit síly a prostředky, jejich menším množstvím účinně čelit útočícímu protivníkovi, který je v převaze, a tak splnit úkol.

K nevýhodám patří:

- ve srovnání s útokem je pasivním druhem činnosti, do jisté míry obránce jen reaguje na činnosti protivníka,

- tím, že je převážně stacionární, dává protivníkovi možnost přesněji zjistit a účinněji ničit obráncovy síly, prostředky a objekty,

- nemožnost zpravidla vyloučit alespoň částečnou ztrátu bráněného území,

- nutnost bránit určené území omezuje a podmiňuje manévry zejména vojsk,

- to, že jde o druh činnosti, k němuž budou často vojska donucena pro ně v nevýhodné situaci na frontě, ale i válčící strany vůbec,

■ vzhledem k použití omezeného množství sil a prostředků na straně obránce bude často docházet při jejich ztrátách nebo vyřazení ke kritické situaci,

■ obránce bude vzhledem k určité pasivitě, ale i nepříznivému vývoji situace pod psychickým tlakem,

■ jen obranou nelze zbavit protivníka jeho možností a podmínek pro útok, především z hlediska celkového vedení války.

Útok je hlavní druh bojové činnosti, používaný s cílem zničení protivníka a ovládnutí důležitých prostorů (čar, objektů). Spočívá v palebném ničení protivníka, rozhodné zteči a postupu vojsk do hloubky jeho sestavy, zničení (zajetí) živé síly, zmocnění se zbraní, vojenské techniky a stanovených prostorů.

Cíle útoku budou taktéž záviset na organizačním stupni, který útok povede. Na taktickém nebo i na operačním stupni bude hlavním cílem útoku:

- zničit palebné prostředky, živou sílu a důležité objekty protivníka,
- obsadit území, které protivník ovládl, a tím ho zbavit výsledků útoku, čímž si vytvořit podmínky pro pokračování v útoku nebo přechod do výhodnější obrany v novém prostoru.

Těchto cílů bude dosahováno jak v útoku, tak v obraně vedením protiztečí a protiúderů, které v podstatě představují útok ve specifických podmínkách.

Na operačním a především strategickém stupni bývalo zpravidla cílem útoku kromě uvedeného:

- osvobodit vlastní území, případně území států, které protivník ovládl,
- zbavit protivníka možností vést válku vyřazením z činnosti části ekonomiky pracující pro ozbrojené síly nebo podlomením fungování ekonomiky vůbec,
- obsadit protivníkovu území, tím mu vzít možnost doplňování armády osobami, vyřadit válečnou ekonomiku,
- dosáhnout politických, případně i dalších změn jako završení a potvrzení politických cílů války.

Na těchto několika cílech útoku, které se na strategickém stupni do jisté míry ztotožňují s cíli války, lze ukázat, proč byl takový důraz položen na útok a proč byl útok považován za hlavní druh bojové činnosti. Na přehodnocení cílů útoku bude potřebné vzhledem k doktrinárním principům zaměřit pozornost, protože dosavadní chápání některých cílů útoku se s nimi dostává do rozporu.

K hlavním výhodám útoku patří, že:

- jen útokem lze ovládnout nebo znovuovládnout území obsazené protivníkem,
- umožňuje obklíčit, donutit ke vzdání se nebo zničit protivníka kladoucím odpor,
- je nejpersvědčivějším projevem aktivity, umožňuje vnutit protivníkovi svou vůli, uvádět ho do nevýhodné časové a prostorové situace, tím narušovat a mařit jeho plány,
- má kladný vliv na morální stav vojsk,
- umožňuje nejlépe využívat schopnosti manévru vojsk jako prostředku, který napomáhá porážce protivníka,
- umožňuje lépe využívat překvapení,
- útokem lze dosáhnout konečného vítězství, zbavení protivníka jeho ekonomické síly, případného uskutečnění politické změny.

Nevýhody útoku jsou, že:

- k jeho vedení je potřeba v závislosti na síle protivníka několikanásobného množství sil

a prostředků, což může především na strategickém stupni významně vyčerpávat ekonomické, lidské, finanční a další možnosti země,

■ jde o činnost dynamickou, na níž se účastní množství sil a tedy složitou jak na přípravu, vedení, zabezpečení, tak i zejména na jeho řízení,

■ vojska vstupují stále do neznámého prostředí (terén, stát, obyvatelstvo), a to dělá útok dále složitým.

Je zřejmé, že kladné a záporné stránky obrany i útoku jsou ve vzájemném vztahu, ovlivňují se, nejsou neměnné, procházejí vývojem a nabývají různé velikosti, kvality, jeví se jinak na různých stupních, na nichž jsou obrana i útok vedeny.

Za zcela zásadní je však nutné považovat fakt, že obrana a útok spolu neoddělitelně souvisí. Válka je zpravidla vedena jako střídání obrany a útoku. Válečné střetnutí musí v sobě objektivně, plánovitě a zdůvodněně zahrnovat jak útok, tak i obranu. Nedodržování zákonitostí vede k dobrodružství, buď k částečné, nebo později úplné zkáze vojsk jedné z válčících stran. Jen obtížně si lze představit válku, v níž by obě strany po celou dobu jejího trvání byly jen v obraně anebo na sebe útočily.

Vztah útoku a obrany těchto dvou neoddělitelných stránek bojové činnosti se však mění. Do nedávna, a tak je tomu i v definici uvedené v předchozí části článku, **byl útok jednoznačně považován za hlavní** a rozhodující druh bojové činnosti, tomu odpovídalo i rozpracování zásad v teorii a převažující podíl na přípravě velitelů, štábů a vojsk.

Nový způsob chápání světa a následující politické změny vedly ke změně tohoto vztahu. Přitom je nutné dodržovat vztah podřízenosti vojenství politice. Nelze však jen dřívější nadřazenost útoku obraně mechanicky obrátit, prohlásit obranu za hlavní a rozhodující v bojové činnosti. Takto nelze v teorii ani v praxi přistupovat k řešení úkolů, ale je žádoucí tento vztah podrobit rozboru s vyvozením závěrů.

Podstata útoku a obrany vyjádřená v jejich definici se nemění, oba druhy bojové činnosti si podrží svůj obsah a charakteristické znaky, jimiž se projevují. Přitom však vnitřní vojenské podmínky postupně dosáhnou nové kvantity a kvality, a to povede i ke změně charakteristických znaků, projevů útoku a obrany.

V čem je obrana určující a nadřazena útoku? V tom, že bude předcházet útoku, obranné boje a operace budou vedeny na počátku války. V nich se budou jako první řešit úkoly zabránění protivníkovi vstoupit na území a ovládnout ho, způsobit mu ztráty, zastavit jeho postup. Výsledky obranných bojů a operací budou vytvářet podmínky pro přechod do všeobecného útoku anebo jen k dílčí útočné činnosti, jakou jsou protizteče, protiúder a útočné operace. Neždar obrany bude i hlavní příčinou toho, že nebude možné vést ani útok. Úspěšné vedení obrany dává předpoklad i pro uskutečnění útoku. V tom je obrana určující pro útok, přitom jde o časovou, prostorovou, politickými, hospodářskými a etickými podmínkami určenou nadřazenost.

V čem je význam útoku v návaznosti na obranu? V tom, že na základě vedení obrany a z ní vycházejí je útok tou činností vojsk, která vede ke konečné porážce vojsk protivníka, znovuvládnutí ztraceného území a obnovení státní svrchovanosti. Východisko pro útok je založeno v obraně, přičemž útok může být v určitém období války nadřazen obraně podle stejných hledisek jako obrana útoku.

Úspěšné vedení války nemůže být bez obrany a útoku. Války byly a lze předpokládat, že pokud k nim dojde, budou souhrnem bojové činnosti, v níž budou podle podmínek dominovat buď obrana, nebo útok spolu s další činností vojsk, tj. přesuny a rozmístěním mimo boj.

Z toho lze učinit závěry pro další rozvoj teorie a praxe:

- * předem nenadřazovat jako doposud jeden druh bojové činnosti nad jiný, oba definovat jako základní, ale v konkrétních válečných podmínkách, jeden z nich považovat za hlavní,
- * pokračovat v dalším teoretickém rozpracování zásad obrany a útoku i jejich vzájemného vztahu s vyvozením závěrů pro praxi,
- * při zachování prvořadosti obrany, tzn. jejího důkladného rozpracování pro všechny stupně nelze ztrácet ze zřetele útok, současně řešit i jeho problematiku,
- * teoretické poznatky objektivizovat v diskusích, vědeckých konferencích, na cvičeních štábů a vojsk,
- * připravovat podklady pro tvorbu řádů a předpisů, v nichž budou novým způsobem principy obrany a útoku zapracovány.

Vztah obrany a útoku se bude dále vyvíjet. Skutečnosti, které jsem uvedl v článku, představují jen ty nejzákladnější poznatky. Důkladné analýze podstaty obrany a útoku, jejich charakteristickým znakům, vzájemným vztahům, možným způsobům vedení v nových podmínkách je žádoucí za situace, kdy se připravují nové předpisy, věnovat velkou pozornost.

OPODSTATNĚNÍ PŘÍPRAVY A VEDENÍ PRVNÍHO HROMADNÉHO PALEBNÉHO ÚDERU V PODMÍNKÁCH VOJENSKÉ DOKTRÍNY ČSFR

K těm nejčastěji diskutovaným problémům při vytváření inovací zásad operačního i bojového použití raketového vojska a dělostřelectva je příprava, vedení prvního hromadného palebného úderu a úderu na cíle prvního pořadí. Současné služební předpisy vyčerpávajícím způsobem definují určení úderu, metodiku přípravy a jeho vedení, jakož i charakter objektů a cílů, na něž je připravován. Velitelská shromáždění posledních let obohatila poznání v této oblasti o další nové zásady a nezbytná opatření. Je skutečností, že mnoho podrobností nadále i pro kvalifikovanou veřejnost zůstávalo uměle zastřeno. Rozsah článku přirozeně nedovoluje podrobný rozbor podmínek, ale pochopení podstaty. Cílem prvního hromadného palebného úderu (PHPÚ) bylo v podmínkách válčiště zničit objekty a cíle prvního pořadí (PP), oslabit a ničit hlavní úderná uskupení pozemního vojska. Dezorganizovat protivníkov systém velení vojskům, systémy zbraní, umlčet (ničit) jeho nejdůležitější palebné prostředky s důrazem na vysoce přesné zbraně a dělostřelectvo všeho druhu, prostředky protivzdušné obrany v pásmu průletu vlastního letectva, další důležité objekty protivníka bylo cílem úderu na objekty a cíle PP. Vedení PHPÚ bylo předpokládáno při zahájení agrese v rámci koalice.

Uváděný cíl prvního hromadného palebného úderu odpovídal zásadám i metodice palebného ničení. Plánovaly ho vyšší operační svazy, zpravidla koaličního složení. Účast raketového vojska a dělostřelectva vševojskové armády nebo armádního sboru byla pak zcela logicky orientována ve svém pásmu na ničení cílů prvního pořadí. Metodika přípravy a vedení úderu vycházela přirozeně z tohoto pojetí.

Závažnost faktoru času posunula kompetenci přípravy a vedení až na úroveň evropského kontinentu. Účast blíže nespecifikovaných sil a prostředků válčiště zpochybňovala svým způsobem definovaný cíl obranného opatření. Označení prvního hromadného palebného úderu bylo chápáno především z hlediska času uskutečnění a množství prostředků, které se úderu účastní. Z časového hlediska byl úder na cíle PP ztotožňován s PHPÚ. Objekty a cíle mají specifický charakter počátečního období války. Vycházejí z vojenské doktríny ČSFR,

budou v obranné operaci zpravidla vždy potřeba prostředků na kterémkoli operačním směru vyšší, než poskytují možnosti. S výraznou převahou sil a prostředků protivníka je potřeba počítat vždy, protože je to obecná podmínka pro napadení každým protivníkem.

K odrážení napadení svrchovaného a nezávislého státu je nepochybně nutné vždy plánovat palebné ničení protivníka silami a prostředky, které má v uvedené oblasti ČSA k mání. V souladu s operačními plány budou tyto síly narůstat, ale konečné počty jsou v podstatě známy, neboť jsou dány limitem konvenční výzbroje podepsané koncem minulého roku v Paříži představiteli zúčastněných států.

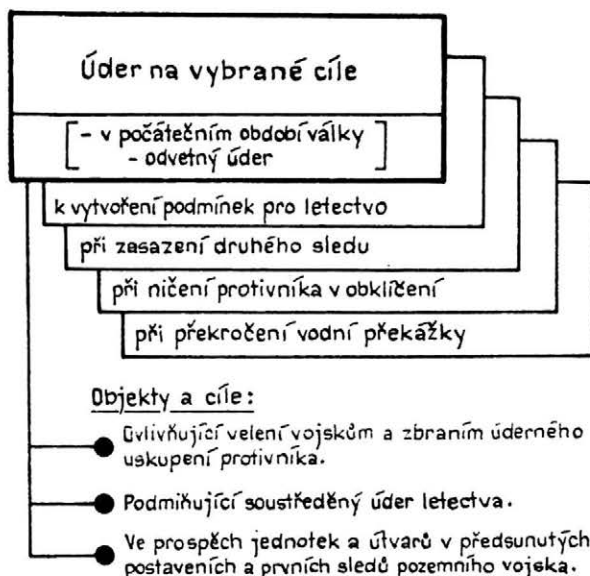
Domnívám se, že záležitosti koalice, blíže nespecifikovaných sil a prostředků válčiště, jakož i jistá pochybnost skutečných cílů prvního hromadného palebného úderu jsou minulostí. Podmínky pro sladěnou účast koalice zanikly. Jsem přesvědčen, že není ani důvodu obranná opatření svrchovaného a nezávislého státu, víc než je potřeba, uměle zamlžovat. Při současném řešení úkolu je nezbytné důsledně vycházet z objektivně dané potřeby, ale také z možností státu a jeho ozbrojených sil. Je nesporné, že v každém uvažovaném případě z množiny objektů a cílů, na něž budeme plánovat palebné ničení, je nezbytné zohlednit a výrazně dát přednost objektům a cílům podle důležitosti. Vedení úderu bude vždy dáno jejich charakterem a zcela konkrétními podmínkami, za nichž je úder plánován. Půjde tedy vždy o metodu výběru. Proto zjednodušení zásad přípravy a vedení, jakož i zohlednění konkrétních podmínek spadá do následujících podmínek.

K plnění operačních úkolů v obranné operaci budeme zpravidla vždy plánovat v souladu s rozhodnutím vševojskového velitele palebné ničení. Plánovat je můžeme podle platné metodiky s nezbytnou úpravou, upřesněním bojových potenciálů, které odpovídají změnám organizačního vnitřního členění, začlenění výzbroje a jejich technickým parametrům. Palebné ničení je prostředkem ke snížení bojového potenciálu protivníka, jeho konkrétního uskupení. Jsou-li vyčerpány možnosti přeskupení, je jedinou možností změny poměru sil. Považuji za účelné jako poměrou součást palebného ničení v libovolném čase plánovat "úder na vybrané cíle". Charakter cílů, objektů by ovlivňovaly především podmínky a stanovený úkol. V praxi to může znamenat, že k odrážení napadení může mít plánovaný "úder na vybrané cíle" podobu úderu na cíle prvního pořadí. Při předpokládané posloupnosti a plnění dalších operačních úkolů může dojít k:

- soustředěnému úderu letectva ČSA,
- udržení prvního pásma obrany,
- udržení druhého pásma obrany,
- vedení sborového protiúderu,
- přechodu do protiútočné operace na zvoleném směru apod.

Při plnění těchto a dalších i nestandardních úkolů bude mít v rámci plánovaného palebného ničení případný "úder na vybrané cíle" zcela odlišný charakter objektů a cílů, které zpravidla vždy určí podmínky přípravy i vedení. Za podpory a vytvoření podmínek pro soustředěný úder letectva to mohou být výlučně prostředky PVO, před zasazením druhého sledu armádního sboru např. protitankové prostředky, u ničení obklíčeného protivníka půjde o ničení objektů a cílů, které určují jeho hodnotu i životnost. Mám za to, že předem stanovený model objektů a cílů, jakým byl v počátku úder na cíle prvního pořadí, vede ke schematismu a brání tvořivému řešení v konkrétní situaci.

Domnívám se, že podmínky pro plánování účasti v prvním hromadném palebném úderu v podstatě zánikem Spojeného velení členských států Varšavské smlouvy již nejsou. Proto jeho další plánování je nemyslitelné. Z přijaté vojenské doktríny ČSFR je zřejmé, že hlavní

Obr.

velení musí naplánovat k odražení napadení palebné ničení protivníka. Jeho součástí v libovolnou dobu, bude-li výhodné, může být příprava a vedení "úderu na vybrané cíle". Jejich charakter a pořadí budou určeny vždy konkrétními podmínkami. Plánování se uskuteční v součinnosti se štáby armádních sborů. Úder na vybrané cíle v počátečním období války může být považován jako odvetný. Účast v "úderu na vybrané cíle" bude určena charakterem objektů ničení a možnostmi vykonavatelů. Nadále je tedy nezbytná účast letectva, raketového vojska, dělostřelectva, prostředků REB a ostatních prostředků podle rozhodnutí vševojskového velitele.

V souvislosti s užitím technického termínu **palebného ničení** uvádím následující názor. Jsem si přirozeně vědom, že vše, co souvisí s rozhodnutím o jeho plánování, struktuře, vykonavatelích a stanovení úkolů ve vztahu ke snížení bojového potenciálu protivníka, je výlučně záležitostí vševojskového štábu a velitele. Platilo a dosud platí, že v protiútočné operaci nebo zasazení sil do protiúderu armádního sboru je plánováno palebné ničení po obdobích. Bojový řád pozemního vojska ve svých ustanoveních podrobně definuje jejich obsah, způsob i podmínky vedení. V tomto okamžiku není podstatné, zda v kontextu přijaté doktríny vyslovené obranného charakteru jsou objektivní podmínky pro jejich neomezenou platnost a uplatnění. Technický termín **palebná příprava zteče protiúderu**, palebná podpora zteče protiúderu ke stanoveným úkolům má své plné opodstatnění. Samotný termín **palebný** chápeme jako obecný, vševojskový, v důsledku toho nadřazený. Jeho součástí z hlediska vykonavatelů je **dělostřelecká příprava, letecká příprava** apod.

V **obrané operaci** jsme však až dosud užívali, podle mého názoru, velmi vykonstruovaného, **nelogického termínu "plnění hlavních palebných úkolů"**, což je v rozporu i s teorií střelby a řízení palby pozemního dělostřelectva.

Vycházím-li z podstaty RVD v protiútočné operaci, protiúderu, plním ve stanoveném čase (období) konkrétní palebné úkoly k ničení protivníka.

V obranné operaci v závislosti na činnosti protivníka plánuji a plním konkrétní palebné úkoly, které jsou také ohraničeny časem - obdobím činnosti protivníka. Rozdíl spočívá pouze v tom, kdo je určující pro vymezení onoho sporného času - období. Možným zjednodušením terminologie by tedy mohlo být následující:

V obraně: (při plnění operačních úkolů)

● úder na vybrané cíle protivníka (v počátečním období války má charakter odvetného úderu),

- období palebného ničení protivníka při přesunech a rozvinování,
- období odrážení zteče protivníka,
- období podpory bránících se vojsk v hloubce obrany,
- palebné ničení protivníka při protiúderu.

Pro protiútočnou operaci, protiúder, zasazení druhého sledu rozlišit období:

- palebného zabezpečení přesunu,
- palebné přípravy zteče,
- palebné podpory zteče.

Obdobně lze zaujmout stanovisko k **palebné protipřípravě**. Rozhodnutí k ní, jako opatření vševojskového velitele na operačních stupních velení, přijímal velitel frontu. Ukládal uskutečnit palebnou protipřípravu v pásmech armád prvního operačního sledu zpravidla na jednom směru nebo styku armád (úkol řízený štábem frontu). Palebná protipříprava obecně může být uskutečněna ke zmaření nebo oslabení úderu hlavního uskupení vojsk. Útok zahajují z výchozího prostoru v hloubce nebo v dotyku s vlastními vojsky. První varianta je možná, bude-li agrese (napadení) zahájena vzdušným úderem, vedeným s předstihem před údery pozemního vojska. Je ale podmíněna dalšími okolnostmi: včasným rozvinutím prostředků palebného ničení, dostatkem věrohodných průzkumných údajů, splněním opatření bojového a speciálního zabezpečení. Druhá uváděná možnost je méně pravděpodobná, je podmíněna přeskupením sil protivníka, zpravidla v důsledku zpomalení zahájené útočné operace. V obou případech je úspěšnost palebné protipřípravy podmíněna dočasným soustředěním sil a prostředků k palebnému ničení. Základním požadavkem je dosáhnout stupně palebného ničení uskupení protivníka v hodnotě : 0,5 (to je snížení bojového potenciálu uskupení protivníka o asi 35 %). Předpokladem k tomu je dosáhnout na kilometr pásma palebné protipřípravy hustoty 30 až 50 jednotkových výpočtových zbraní (Jvz) všech prostředků palebného ničení. Je skutečností a předběžné propočty to dokazují, že nová organizace taková, byť dočasná, soustředění neumožňuje. Jde především o nedostatek prostředků raketového vojska a dělostřelectva, jejich nahrazení jinými vykonavateli palebného ničení je v podmínkách ČSA nemožné.

Lze tedy i zde vyvodit dílčí závěr, že **pro přípravu a vedení palebné protipřípravy nejsou objektivně vytvořeny podmínky. Oslabení vedeného úderu protivníka lze řešit dílčími opatřeními, jako např. úderem na vybrané cíle, zvýšením odolnosti budované obrany, kombinací metod a způsobů boje v obraně.**

Při dodržování zásad přijaté doktríny a snaze zachovat vše, co se v obranné operaci

osvědčilo jako prostředek, je zřejmý rozpor potřeby a skutečných možností prostředků palebného ničení. Prokazují-li propočty výraznou disproporci potřeby a možností prostředků palebného ničení, pak to v plné míře platí také o prostředcích průzkumu: nutnost dodržovat opatření k neporušitelnosti státní hranice, počty, organizace, technická úroveň současných prostředků průzkumu a jejich předpokládaná výslednost je přinejmenším zneklidňující. **Pro splnění úkolu i omezeného rozsahu je limitujícím činitelem výslednost průzkumu.**

Tuto zákonitost v té nejkrutější podobě potvrzují informace z války v Perském zálivu.

Generálmajor Ing. Ján P a p r č k a

K NEZBYTNOSTI PŘEHODNOCENÍ MÍSTA A ÚLOHY RADIOELEKTRONICKÉHO BOJE

V ranních hodinách 28. února t. r. ukončily spojenecké síly vojenské operace v Perském zálivu. Skončil vojenský konflikt, který měl a ještě bude mít globální dopady do sféry politické, ekonomické, ekologické, morálně etické a v neposlední řadě i vojenské. K hlubokému analyzování ryze vojenských aspektů není zatím k dispozici dostatek potřebných podkladů. S hodnocením v obecné rovině však v období, kdy stojíme před problémem budování nové, moderní, profesionální armády, nelze otálet. Připravujeme strategické koncepce, hledáme vhodné postupy limitované ekonomickými a sociálními hledisky.

Již na základě obecného zhodnocení současného stavu naší armády na pozadí průběhu operací spojenců proti irácké armádě můžeme konstatovat, že směry jejího dalšího rozvoje musí limitovat **radioelektronický boj (REB)**.

Radioelektronický boj uplatněný vojsky protiirácké koalici zcela ochromil, doslova umrtvil obrovský vojenský potenciál irácké armády. Do podrobností naplánovaný a s využitím momentu překvapení vedený "radioelektronický úder" umožnil v prvních hodinách, či minutách vybojování nadvlády ve vzduchu v podstatě beze ztrát. V tomto svém zamyšlení se nechci a nemohu orientovat na analýzu jednotlivých

vých faktorů (lidského a technického), ani na rozbor strategie a taktiky vedení radioelektronického boje při vzdušné a pozemní operaci. Zůstanu u **základní myšlenky**, tj. **prvořadosti radioelektronického boje v soudobém vojenství a nutnosti jejího uplatnění při budování naší armády.**

O radioelektronickém boji, jeho významu v soudobém vojenství není pochyb. I v našem odborném tisku o tom byly napsány mnohé statě podložené zkušenostmi z lokálních válek, z přípravy velitelů, štábů a vojsk. Sovětské vojenské umění v posledních patnácti letech vysvětlovalo úlohu, místo, obsah a způsoby vedení radioelektronického boje zcela moderně. Přestože se velitelskému sboru, zejména důstojníkům Československé armády dostává potřebného vzdělání, není radioelektronický boj chápán v celém obsahu, ale převážně pouze jako jeho jedna část, a to radioelektronické rušení. K tomuto zjednodušení dochází v naší armádě pravděpodobně proto, že útvary, které jsou určeny k vedení radioelektronického rušení, nazýváme poněkud nešťastně útvary REB. To vede některé velitele a funkcionáře štábů různých stupňů k domněnkám, že radioelektronický boj v celém komplexu vyřeší tyto útvary a žádná jiná opatření v této oblasti není třeba provádět. Stejně tak se setkáváme s názorem na působnost orgánů REB, a to že jsou určeny k řízení svého útvaru nebo přidělené jednotky, tím jejich povinnosti a odpovědnost končí. Možná jsme se tak nakonec naučili žít a pracovat. Orgány REB se starají o své útvary (jednotky), o přípravu jiných druhů vojsk na vedení bojové činnosti v podmínkách intenzivního radioelektronického boje se příliš nezajímají. Při jejich současných tabulkových počtech na to v podstatě nemají ani potřebné síly. Na druhé straně náčelníci druhů vojsk hodnotí své svazky a útvary jako bojeschopné, zbraňové komplexy jako vysoce účinné. Dokazují to propočty, poměry sil s různými koeficienty (podle potřeby), kalkulacemi ničených objektů s vysokou pravděpodobností, na jejichž základě posouváme čáru dotyku na jednu nebo druhou stranu, bez ohledu na to, jak vše ovlivní radioelektronický boj. Je tomu tak proto, že to bylo vyžadováno od nejvyššího až po nejnižší velitele, a také proto, že **pro radioelektronický boj zavést koeficient prakticky nelze.** Na vedení bojové činnosti v podmínkách REB jsme buď připraveni a máme možnost výsledek operace nebo boje ovlivnit ve svůj prospěch, anebo v opačném případě jsou naše naděje na organizovaný a účinný odpor minimální.

Za nových vnějších i vnitřních podmínek začínáme budovat novou armádu. Tvoříme nové organizační struktury velitelství, štábů, vyčleňujeme limity osob pro jednotlivé druhy vojsk, přidělujeme skromné finanční prostředky na jejich rozvoj. Máme konečně také příležitost zahrnout přežitá dogmata, stanovit nové priority, vzájemné vztahy a proporce ve velitelských orgánech i ve vojscích. Nedomnívám se, že by bylo správné při tvorbě vnitřního organizačního členění se držet scénáře z předcházejícího období a podpořit ty směry vývoje, které dávají přednost složkám administrativním, zpracovatelským, nemajícím přímou odpovědnost za stav armády, na úkor řídicích orgánů druhů vojsk, které zodpovídají za připravenost a rozvoj svého vojska.

K pochopení úlohy a nalezení místa radioelektronického boje v naší budoucí moderní armádě by měl posloužit i obsah tohoto článku.

Sovětské vojenské umění, rozpracované do našeho předpisu **Všeob-P-28 Radioelektronický boj** chápe **REB jako oblast bojového zabezpečení. Zkušenosti posledního válečného konfliktu jednoznačně potvrzují, že se nejedná o pouhé zabezpečení, ale o důsledně naplánovanou a organizovaně vedenou operaci za účasti různých druhů vojsk. Radioelektronický boj je tedy možné považovat za formu boje a nejen za prvek zabezpečení.**

Obsah radioelektronického boje je dosud platným předpisem rozdělen **do čtyř oblastí: ničení, radioelektronické rušení, radioelektronická ochrana vlastních radioelektronických systémů a prostředků, boj s technickým průzkumem.** Z tohoto dělení vycházelo i roztržštění odpovědnosti. Orgány REB řešily zpravidla otázky a úkoly spojené s radioelektronickým rušením, ostatní oblasti druhů vojsk podle svých možností. Myslím, že toto dělení a chápání bude třeba nahradit novým pojetím, které by vedlo **jednoznačně ke kompletnímu uplatňování REB.** V souladu s naší novou doktrínou bych doporučoval **rozdělovat opatření REB na obranná, související s ochranou vlastních systémů, prostředků velení vojskům, řízení zbraní a ofenzivní, zahrnující aktivní působení na radioelektronické systémy a prostředky protivníka.**

Obrannými opatřeními budeme rozumět všechna ta, která byla dosud zahrnuta pod pojmy "radioelektronická ochrana" a "boj s nepřátelským technickým průzkumem". Původní členění v podstatě pouze napomáhalo poznání a analýze celé složitosti radioelektronického boje. Bylo metodikou pro hodnocení průzkumných systémů, sil a prostředků REB protivníka. Závěry z takového rozboru jsou bezpodmínečně nutným podkladem a předpokladem pro plánování obranných opatření v celém rozsahu. Důležitou oblastí v souhrnu činností a opatření bude **maskování**, které nebylo v naší armádě dořešeno pro konkrétní organizační struktury a zodpovědnost. Ta není jednoznačně stanovena za operační maskování, boj s technickým průzkumem, radioelektronickou ochranu a elektromagnetickou koexistenci. Problematika je řešena nekomplexně, a proto neúčinně. Dnes už nestačí jen maskovat klasickým způsobem, často jen natažením maskovacích sítí, ale je nutné vykonat objemově a v přesném časovém sledu značný rozsah prací. Účinná obrana proti radioelektronickému boji vedenému protivníkem vyžaduje mít systém zjištění zdroje nebezpečí, uvědomování, aktivace účinných protiopatření, a to vše reagující ve skutečném čase.

Proces neustálého zdokonalování systémů technického průzkumu, radioelektronického rušení i přesného navedení munice na cíl vyžaduje na druhé straně nepřetržitě hledat možnosti a způsoby, jak snížit účinnost použití uvedených prostředků protivníka a nedopustit předčasné zničení vlastních zbraňových systémů. Hodnotíme-li bojovou techniku naší armády z hlediska účinnosti, přesnosti, dosahu paleb a účinnosti úderů, manévrovosti a její skladby, zjistíme, že je srovnatelná s bojovou technikou nejvyspělejších armád. Z pohledu jejího zasazení v podmínkách vedení radioelektronického boje musíme přiznat určitou zaostalost naší výzbroje i naší celkové připravenosti na soudobý boj. Takto zjednodušený rozbor určuje jednoznačně pořadí, které je nutné uplatnit při vyzbrojení, přebudování a přípravě naší armády.

Budeme proto přijímat opatření v technické, taktické a provozní oblasti. Technická opatření budou směřovat do výzkumu, výroby a nákupu účinných obranných prostředků radioelektronického boje, ale i do oblasti zlepšovatelství, zaměřeného na zdokonalení prostředků již zavedených. Vzhledem k technickým zdrojům můžeme očekávat potřebnou účinnost až v další budoucnosti. Okamžitý účinek mohou přinést opatření taktická a provozní. Máme již dobré zkušenosti z výcviku pilotů a obsluh raketových kompletů PVO působících v podmínkách intenzivního rušení. Dobře vycvičená obsluha nepodléhá panice, automaticky volí nacvičené varianty činnosti a vytrvale hledá možnosti splnění úkolu. Tato oblast opatření je nevyčerpatelná. Při náročně vedeném výcviku se mohou rodit mnohé nápady, jak taktickým přístupem nebo provozním opatřením vyloučit, či snížit účinnost radioelektronického boje protivníka.

K ofenzivním opatřením REB budeme řadit taková, která budou mít za cíl narušit (dezorganizovat) systém velení vojskům, průzkum, řízení; navedení zbraní protivníka a znemožnit mu organizované vedení bojové činnosti. Ofenzivní opatření REB nelze svazovat pouze s útočnou činností vojsk, neboť budou sehrávat aktivní úlohu ve všech údobích obranné operace nebo boje. Při jejich organizovaném, nenadálém uplatnění se může dosáhnout momentu překvapení, s významným dopadem na celkový průběh boje a operace.

K těmto opatřením budeme řadit ta, která jsme dosud zahrnovali do oblasti ničení radioelektronických objektů a radioelektronického rušení. Nabízí se otázka, k čemu tedy vymýšlet nové pojmy a termíny, když obsah zůstává stejný. Je tomu tak především proto, že dosud se tato opatření plánovala v různých dokumentech, organizovala a řídila odděleně, často nekoordinovaně, bez hluboce propracovaného zámyslu na základě skutečných možností vyčleňovaných sil a prostředků. Nové pojetí této problematiky by mělo vést ke stanovení jednoznačné zodpovědnosti za plánování, řízení a vyhodnocení vykonávaných opatření.

Cíle ofenzivních opatření REB mohou být v souladu se zámyslem operace, boje nebo bojové činnosti druhů vojsk různé. Je zřejmé, že by válečná činnost byla zahajována radioelektronickým bojem, který se však může vést s vysokou intenzitou již dlouho předtím a bezprostředně při zahájení válečné činnosti nabývá na charakteru boje nebo dokonce operace. Narušení systému velení vojskům protivníka a jeho zbraňových systémů by v našich podmínkách bylo v prvních dnech a týdnech války vedeno s cílem snížit účinnost úderů případného protivníka na vlastní vojska ze vzduchu, zdržovat jeho postup do hloubky našeho území a vytvořit podmínky k obnovení státní hranice ČSFR.

Úspěšně vedený radioelektronický boj je jednou ze základních podmínek vybojování nadvlády ve vzduchu. Musí být veden nepřetržitě, neboť při jeho přerušení nabývají zbraňové systémy protivníka na plné účinnosti, a to mu umožní dosáhnout celkové převahy.

Konflikt v Perském zálivu nás poučil, že v soudobém ozbrojeném zápase ani klasická balistická raketa nezasáhne cíl, na který je odpálena, není-li zabezpečena z hlediska REB. Má-li být bojová činnost kteréhokoli druhu vojska úspěšná, musí být v celém rozsahu zabezpečena obrannými i ofenzivními opatřeními radioelektronického boje.

Soudobé vojenství ovládla elektronika, která je jedním z rozhodujících faktorů v soudobém boji, operaci i válce. Elektronika jednoznačně podmiňuje funkčnost a účinnost každého zbraňového systému a ovlivňuje každou vojenskou činnost. Široké spektrum elektronických prostředků kmitočtových pásem od rádiových vln přes radiolokační, infračervené záření, oblast viditelného světla až po ultrafialové záření je pro svou technickou složitost náročné na zvládnutí jednou osobou. Vyžaduje odborníky na jednotlivé oblasti a obory, aby mohli uskutečnit rozbor, navrhovat možnosti a způsoby obrany i ofenzivní opatření v dané oblasti. Z hlediska množství potřeb a omezených možností naší armády je nutné hledat pořadí důležitosti i nejschůdnější řešení. Zastaralost některé elektronické výzbroje bude nutné vyloučit alespoň chytrostí a taktikou jejího použití. Tyto náročné úkoly by měly řešit orgány s odbornými předpoklady, které by měly přednost v pravomocích a ve výběru kádru.

Pořadí důležitosti opatření radioelektronického boje bych stanovil takto:

- Obrana PVO proti opatřením REB se zabezpečením její maximální možné účinnosti.
- Zabezpečení možností vedení účinného boje hlavními zbraňovými systémy a vojsky v noci i za snížené viditelnosti.
- Zvýšení odolnosti spojení a zabezpečení vyšší pravděpodobnosti přenosu informací.
- Obrana před zbraňovými komplexy a municí s přesným navedením a samo-navedením.
- Zvýšení možností aktivního rušení jak prostředky kolektivní a individuální ochrany, tak i ofenzivními prostředky útvarů a jednotek REB.

Konkrétní úvahy o možných a dostupných cestách plnění těchto úkolů nemohou být předmětem tohoto článku. Radioelektronický boj je veden trvale, jakož i snahy vyloučit každý technický úspěch protipatřením.

Chceme-li při obraně naší vlasti uspět, musíme důsledně zhodnotit každý radioelektronický prostředek, druh zbraně, vojska z hlediska jeho spolehlivé činnosti a očekávané účinnosti za podmínek REB. Opatřeními technického zdokonalování, provozními opatřeními a taktickou přípravou vojsk na vedení činnosti v podmínkách radioelektronického boje musíme vytvořit podmínky pro úspěšné splnění našeho poslání při obraně ČSFR.

PERSPEKTIVY VÝSTAVBY ASV CHEMICKÉHO VOJSKA

Podle názorů řady odborníků armád vyspělých států je kvalitně fungující **automatizovaný systém velení (ASV)** pokládán za "násobitele bojové síly". Požadavky na jeho výstavbu vycházejí z potřeby řešit rozpor mezi rostoucími bojovými možnostmi vojsk, vzrůstajícími požadavky na jejich součinnost ("dělbu práce") a současné způsoby řízení a velení. Snaha o automatizaci systémů velení souvisí i s postupným snižováním početních stavů a profesionalizací armád.

Při výstavbě automatizovaných systémů velení převládají dvě koncepce. První z nich spočívá v podpoře průzkumu cílů a řízení palby zbraňových systémů. K nim patří např. systém řízení dělostřelecké palby německého pozemního vojska. Druhou cestou je podpora rozhodovacích procesů velitelů, především využitím výpočetní techniky. Typickým představitelem tohoto směru je např. soubor operačně taktických úloh ARMIS-RACIO.

Určitým jednotícím prvkem obou koncepcí je hromadné vyhotovení dat a jejich doručování. **Odlišnosti** lze spatřovat v začlenění do samotného procesu velení. Zatímco **první koncepcí** je orientována především na **operativní řízení boje**, je druhá naopak spojena s etapou **plánování a přijímání rozhodnutí** velitelů.

Při úvahách o možné struktuře ASV chemického vojska lze vyjít z obou uvedených koncepcí. Vzhledem k tomu, že technické zabezpečení tohoto systému bude objektivně dáno nabídkou trhu, zaměřím se především na systém programového vybavení. Struktura a obsah programového vybavení by měly respektovat základní požadavky, zejména:

- využitelnost v míru a za branné pohotovosti státu,
- slučitelnost s ASV pozemního vojska jako celku na jednotlivých místech velení,
- podpora rozhodovacích procesů chemického vojska, ale i operativního řízení chemického zabezpečení a OPZHN,
- návaznost na oblast chemického technického zabezpečení.

Technickou podmínkou fungování tohoto systému bude vybudovaná počítačová síť, která může být využívána v mírových podmínkách i v poli.

Programová podpora rozhodovacích procesů orgánů velení chemického vojska by měla vycházet především z využívání utřídných a aktualizovaných databázových systémů. Podle hodnocení představují tyto programy hromadného zpracování dat první období výstavby programového díla. Díky pokročilé technologii programování jsou dnes k mání výkonné výrobky, např. DBASE 3 plus, FOXBASE. Tyto programy poskytují nezbytné podklady k rozhodnutí orgánů velení chemického vojska, včetně množství výběru podle různých klíčů. Tím na jedné straně odstraňují netvůrčí rutinní práci, ale na druhé straně nejsou schopny hledat nejvhodnější přijímaná rozhodnutí. Tato role je svěřena výlučně člověku. Proto logickým pokračováním je přechod k takovému programovému dílu, které by s využitím

uložených údajů bylo schopno nabízet již ohodnocené a nejvhodnější možnosti rozhodnutí. K jejich tvorbě se nabízejí úlohy operačního výzkumu (matematické programování, teorie hromadné obsluhy, teorie grafů aj.). Tyto programové moduly jsou již schopny nabídnout podle zvolených podmínek nejvhodnější možnost řešení, tím usnadnit i celý rozhodovací proces. Problémem tvorby je nejen vypracování vhodných programů pro počítače, ale i přesné stanovení všech takticko-technických norem a možností při plnění úkolů chemického zabezpečení než využívaných doposud. (Např. možnosti jednotek v RCHPz, kapacitní možnosti jednotek speciální očištění atd., které závisí na výkonu techniky, zásobě materiálu, podmínkách provozu i obsluhy a jiných.)

Důsledné zvládnutí obou období je nezbytnou podmínkou pro využití počítačů pro modelování a simulaci bojové činnosti. Kromě rozvoje příslušné oblasti softwarového inženýrství bude nutné formalizovat celý proces chemického zabezpečení boje a operace, učinit rozbor odpovídajících informačních a materiálových toků, a tak přispět k jakostně vyšší počítačové podpoře rozhodovacích procesů orgánů velení chemického vojska.

Souběžně s těmito obdobími pochopitelně bude rozvíjeno i další programové vybavení. Vedle oblíbených textových procesorů, rozvrhovacích tabulek, programů orientovaných na grafiku, různých podpůrných a pomocných programů sehraávají velmi významnou roli expertní systémy.

Tyto systémy mají v procesu velení důležité postavení; na orgány velení působí v průběhu boje záporné vlivy a přitom průběh zabezpečení boje je bezprostředně závislý na jejich rozhodnutí. Dalším vlivem je i úhrada ztrát (vzdušením ve funkcích) méně zkušenými náčelníky. Proto je účelné zabezpečit jejich činnost systémem, který je schopen poskytnout kvalitní radu, či odpověď na dotaz.

Přestože expertní systémy se dnes již využívají, je jejich zavedení podmíněno vytvořením účelné, aktuální báze znalostí s odpovídajícími údaji. Problém spočívá ve vhodném výběru možných otázek a varianty odpovědí podle stanovených podmínek.

Naznačené problémy svědčí o tom, že při výstavbě ASV chemického vojska bude kromě výstavby technického a programového zabezpečení nutné důsledně promýšlet a řešit další otázky. Zejména půjde o:

- účelné zastoupení a vnitřní členění zanesených údajů,
- ověření platnosti a správnosti všech ukazatelů (takticko-technických dat, možností v plnění jednotlivých úkolů) pro následné výpočetní a optimalizační postupy,
- volba vhodných a účelných kritérií optimálnosti a formalizace popisu procesu chemického zabezpečení boje (operace),
- vytvoření promyšlených znalostníchází pro expertní systémy.

Tento článek pochopitelně nevyčerpává v celé šíři problematiku výstavby ASV chemického vojska. Cílem bylo spíše upozornit na některé otázky, které v souvislosti s výstavbou bude nutné řešit. Na základě i dřívější dobré spolupráce orgánů velení chemického vojska s orgány automatizace velení se lze domnívat, že tento proces bude úspěšný.

K MONITOROVÁNÍ PODZEMNÍCH JADERNÝCH EXPLOZÍ

V článku se zabývám využitím seismických metod k monitorování podzemních jaderných explozí a ke kontrole dodržování jejich zákazu, příslušnou mezinárodní spoluprací, podmínkami v ČSFR k uvedené problematice a důsledky pro ČSA.

Problematika konvenčních zbraní se bezprostředně týká ČSFR, protože nevlastní, ani na svém území nemá rozmístěné chemické a jaderné zbraně. To ovšem neznamená, že by těmito zbraněmi nemohla být ohrožena.

Vývoj a výroba jaderných zbraní končí jejich vyzkoušením. Ať již utajovaným, s cílem ověřit, zda zbraň má skutečně požadované účinky, nebo neutajovaným proto, aby odstrašila nebo vydírala možného protivníka.

Lze vytvořit mezinárodní kontrolní systém, založený na inspekcích na místě (v laboratořích, továrnách, zkušebních cvičištích, místech podezřelých jevů atd.), který však pracuje jen za ideálních podmínek vzájemné důvěry všech zúčastněných států. Dokud takový systém není, mají jednotlivé státy své národní technické prostředky monitorování jaderných zkoušek. Mezi nimi zaujímají důležité místo **seismické prostředky**, které poskytují objektivní informace na velké vzdálenosti od místa výbuchů.

Každý svrchovaný stát potřebuje zprávy o aktivitách zemí v této oblasti, protože mají bezprostřední dopad na jeho bezpečnost. Jejich získávání patří do kompetence armády. ČSA se touto problematikou zabývá již od roku 1966. Vzhledem k měnící se vojenskopolitické situaci vzniká v současné době potřeba přehodnotit současnou koncepci seismického monitorování v ČSA.

Seismické metody lze též účinně využít k objektivnímu určování prvků jaderných úderů: místa, času, ráže.

Seismické monitorování se skládá z nepřetržitého záznamu seismických vln (registrace), z okamžitého vyhledávání vln od přírodních a umělých jevů na pozadí šumu (detekce), z určování místa a času vzniku vln (lokalizace), z rozlišování mezi přírodním a umělým jevem (identifikace).

Seismické monitorování jaderných výbuchů je založeno na využití vědeckých poznatků o geofyzikálních vlastnostech naší planety a možností soudobé techniky. Představuje uplatnění poznatků a přístrojového vybavení z klasické seismologie, která se věnuje studiu zemětřesení.

Při výbuchu vznikají v Zemi vlny, obdobně jako při zemětřesení, ty se šíří na velké vzdálenosti. Např. seismická stanice ČSA zaznamená podzemní jaderný výbuch ze

zkoušebního cvičiště USA v Nevadě od ráží 10 kt TNT (vzdálenost přes 9000 km) a francouzského na ostrově Mururoa dokonce od 5 kt TNT. V těchto případech vlny procházejí zemským jádrem, které pro ně představuje obdobu čočky v optice, stanice ČSA leží v jeho "ohnisku". Švédské stanice zaznamenávají chemické výbuchy o velikosti 3 t TNT z území SSSR na vzdálenost 1 500 km.

Protože se jaderný výbuch fyzikálně liší od zemětřesení (velikostí oblasti s plastickými deformacemi, dobou trvání jevu, explozivním mechanismem ohniska), lze ze záznamu seismických vln poznat, zda se jedná o přírodní jev, nebo o jaderný, či chemický výbuch (identifikace jevu).

Monitorování všech jevů na zeměkouli jedinou stanicí není možné. Protože dochází k pohlcování energie seismických vln prostředím, lze slabé jevy zaznamenat jen do určité vzdálenosti stanice od epicentra, v důsledku stavby Země jsou některé oblasti v "seismickém stínu". Proto lze nejlepších výsledků dosáhnout pomocí celosvětové sítě stanic.

Seismické vlny, generované jadernými výbuchy, mají kmitočty okolo 1 Hz. Šíří se rychlostmi 8 km.s⁻¹. Seismografy neustále zaznamenávají seismický neklid, jehož úroveň závisí na geologické stavbě v místě stanice. Na geologicky starých krystalinických útvarcích je malý, na sedimentech velký. Je způsoben jak přírodními zdroji (přesuny vzdušných tlakových útvarů, mořským příbojem atd.), tak i umělými (průmysl, doprava). Vyhledávání vln, generovaných seismickými jevy na pozadí neklidu, se nazývá **detekce**. Čím je vlna slabší, nebo má vlnovou délku blízkou k vlnové délce neklidu, tím je detekce obtížnější. Proto stanice musí být budovány na místech s malou úrovní seismického neklidu.

Seismické vlny se nepřetržitě zaznamenávají spolu s časovým údajem (např. inkoustem na papír, fotograficky citlivý papír), ze kterého se ručně vyhodnocují nebo zaznamenávají digitálně na magnetická média, z nichž se vyhodnocují výpočetní technikou. Protože k pohybu půdy dochází v třírozměrném prostoru, musí být pohyb půdy zaznamenán ve třech směrech (složkách), a to vertikálním a dvou horizontálních, zpravidla orientovaných do světových stran.

Při ručním vyhodnocování je obvykle odečítán čas příchodu vlny na stanici, velikost amplitudy a periody vlny, případně totéž pro další vlnové skupiny příslušné témuž jevu (data první úrovně). Pokud jsou takovéto údaje alespoň ze 4 stanic, je možné vypočítat polohu zdroje seismických vln (lokalizace) a velikost uvolněné energie.

Digitální tříložkové záznamy vln (data druhé úrovně) od dostatečně silných jevů umožňují přibližně lokalizovat a identifikovat jevy z údajů jediné stanice. Vlastní registrace a detekce probíhají automaticky.

K přesnějšímu zjištění místa a ke zlepšení detekce především jaderných výbuchů slouží **ereje**. Původně vznikly jako pokus o náhradu v případě, kdy příslušný stát nemohl budovat rozsáhlou seismickou síť. Jsou to v geometrickém tvaru umístěné seismometry na ploše alespoň 100 km² se složitým matematickým zpracováním digitálních záznamů vln.

Problematika zákazu jaderných zkoušek je projednávána jednak mezi USA a SSSR, jednak na Konferenci o odzbrojení v Ženevě. Dvojstranná jednání byla k přípravě kontrolních opatření ke smlouvám o omezení ráží podzemních jaderných zkoušek limitem 150 kt TNT a o zákazu jaderných výbuchů pro mírové účely. Tyto smlouvy byly uzavřeny v letech 1976 a 1974, ale dosud nebyly ratifikovány, i když se v podstatě dodržují. K tomu proběhla společná seismická i neseismická měření (metoda Cortex) na jaderných střelnicích obou států, která zpřesnila především určování ráží (kalibrační měření).

Po schválení těchto smluv by mohlo následovat omezení ráží nižším limitem a stanovení stropu na jejich roční počet. SSSR ustoupil od zásady "vše, nebo nic" a přistoupil na zásadu postupných kroků. USA nadále zastávají názor, že pokud budou jaderné zbraně podstatnou složkou jejich výzbroje, budou nadále pokračovat v jejich zkouškách k ověření funkčnosti skladovaných jaderných zbraní, k odstrašení možného protivníka, ale hlavně k vyzkoušení nových typů jaderných zbraní se zdůrazněnými, anebo naopak potlačenými účinky. V některých případech slouží malý jaderný výbuch jako zdroj energie pro systémy, vyvíjené v rámci výzkumů pro "hvězdné války". Obě velmoci nyní uskutečňují především výbuchy o rážích do 20 kt TNT.

Ostatní státy vlastníci jaderné zbraně se hodlají k jednáním připojit až v době, kdy jejich jaderný potenciál bude srovnatelný s potenciálem USA a SSSR.

Přípravou všeobecného a úplného zákazu jaderných zkoušek se má zabývat Konference o odzbrojení v Ženevě. Teprve však v červenci 1990 byl při ní ustaven výbor pro zákaz jaderných zkoušek. Práce na textu smlouvy však zatím ještě nezačala. Jediným orgánem Konference o odzbrojení, jehož pracovní náplní jsou vědeckotechnické aspekty jedné z kontrolních metod dodržování budoucí smlouvy, je **Skupina seismických expertů (SSE)**. Je tvořena odborníky pocházejícími z 27 států a jedná v Ženevě. Poslední - 31. zasedání, proběhlo v únoru 1991.

Výsledky jednání mají zpětný vliv na projekt systému. Prvních dvou pokusů se ČSFR zúčastnila prostřednictvím pracoviště ČSAV za účasti ČSA. Předávána byla data první úrovně.

Od roku 1988 je uskutečňován pokus se získáváním přenosem a zpracováním dat druhé úrovně, do něhož se ČSFR zapojila v červenci 1990 prostřednictvím státního podniku Geofyzika Brno. V dohodnutých obdobích jsou data jednou denně předávána Českému hydrometeorologickému ústavu v Praze, odkud jsou přenášena Světovou meteorologickou organizací do Moskvy (jednoho z mezinárodních datových center).

Úkolem připravovaného celosvětového seismického kontrolního systému bude poskytování co nejúplnější seismické informace zúčastněným státům v souladu s dohodnutými postupy. Úplná seismická informace se tak stane výrazným prvkem nového systému bezpečnosti, bude pomáhat státům v jejich národním ověřování dodržování budoucího úplného zákazu jaderných zkoušek nebo dohod o jejich omezení.

Předpokládaná struktura systému zahrnuje:

- minimálně 50 tříšlozkových digitálních standardních seismických stanic, rozmístěných na místech s malou úrovní seismického neklidu,
- národní datová centra, která by předávala údaje ze států do mezinárodních datových center, přijímala od nich výsledky zpracování a identifikovala jevy,
- mezinárodní datová centra pro shromažďování, zpracování, poskytování údajů a úředních zpráv z celosvětové sítě,
- telekomunikační kanály mezi národními a mezinárodními datovými středisky i mezi národními údajovými středisky.

Pro velmoci by byl tento systém jen doplňkem jejich vlastních kontrolních prostředků, pro ostatní státy jediným prostředkem kontroly. Např. SRN, USA, Kanada, Švédsko, Norsko, Finsko, Austrálie vynakládají na uvedené účely, ve srovnání s východoevropskými státy, mnohem větší prostředky a na jednáních předkládají konkrétní teoretické i praktické výsledky.

Seismologické práce pro tyto účely jsou ve většině států dotovány z rozpočtů armády, popř. z jiných vládních zdrojů, uskutečňovány jsou obvykle s využitím seismických zařízení civilního sektoru. Ministerstva obrany jsou jednatelem, zadavatelem.

Součástí ČSAV jsou Geofyzikální ústavy ČSAV a SAV, které mají seismické stanice v Kašperských Horách a Průhoncích, jež zatím nejsou vybaveny technikou pro získávání, zpracování, vyhodnocování a přenos údajů druhé úrovně. Stanice Průhonice je v místě s velkou úrovní seismického neklidu. V Kašperských Horách se uvažuje o obnovení těžby zlata, proto tuto stanici rovněž nelze považovat za perspektivní. ČSAV připravila návrh rozsáhlé inovace seismické sítě, která by vedle jiného využití mohla zabezpečovat ve spolupráci s ČSA i úkoly prvků celosvětového seismického kontrolního systému. ČSAV zahájila jednání o možnosti umístit jednu z automatických stanic sítě na seismickou stanici ČSA.

V Ostravsko-karvinském revíru bylo vybudováno oblastní diagnostické seismické cvičiště ke sledování důlních otřesů. Vzhledem k velkému průmyslovému seismickému neklidu však není dostatečně citlivý na vzdálené seismické jevy.

Velké zkušenosti se získáváním, zpracováním a archivací lokálních údajů druhé úrovně z měření v místech uvažovaných pro výstavbu jaderných elektráren má státní podnik Geofyzika Brno.

V ČSFR dosud není operativní civilní seismická služba, která by byla schopna během několika hodin poskytnout informace o seismických jevech, majících původ na našem území, nebo na něm pociťtých, o které se zajímají státní orgány a sdělovací prostředky.

ČSA má v současné době seismickou stanici v Orlických horách, jejíž nepřetržitý provoz zabezpečuje od roku 1975 Vojenský topografický ústav v Dobrušce. Je vybavena třísloužkovým analogovým přístrojem s inkoustovým záznamem na papír, který umožňuje okamžité ruční odečítání údajů první úrovně, které jsou dálkopisem předávány do SSSR pro potřeby Sovětské armády. Stanice je zařazena do zvláštní sítě SSSR, která slouží operativnímu monitorování všech seismických jevů, s důrazem na jaderné výbuchy. Zvláštní přístroje dodala sovětská strana. ČSA byla do července 1990 pouhým dodavatelem údajů. Na základě našeho požadavku nyní získáváme souhrnně každý den vyhodnocené seismické informace, které mohou být využity pro národní potřeby ČSFR.

Po určitou dobu ČSA provozovala dvě seismické stanice. Druhá byla v Kašperských Horách. To umožňovalo samostatně, případně ve spolupráci s civilními stanicemi, přibližně lokalizovat a identifikovat silnější seismické jevy. ČSA mohla jako jediná operativně poskytovat státním orgánům údaje o místních i vzdálených silných seismických jevech.

Seismické informace z vojenské stanice byly ČSAV poskytovány jen ve zvláště vyžádaných případech. Většina velmi cenných, unikátních a pro civilní sektor potřebných dat nebyla využita, i když náklady na jejich získání byly značné. Podrobný porovnávací rozbor údajů svědčí o tom, že tato stanice má v ČSFR nejlepší geofyzikální a geologické podmínky, je nejcitlivější, i když není vybavena nejmodernější technikou. I proto byla její činnost a kvalita předávaných výsledků velice kladně hodnocena vysokými představiteli Sovětské armády.

ČSA se začala zabývat výměnou seismických dat na základě dvojstranné dohody mezi náčelníky generálních štábů ČSA a Sovětské armády. Tou byl stanoven i rozsah činnosti ČSA. V současné době se zvažuje možnost vypovězení této dohody Československou armádou.

V letech 1988-1989 byla na základě požadavku Federálního ministerstva zahraničních věcí (FMZV) velením ČSA posuzována i možnost zabezpečení československé účasti při

mezinárodním seismickém výzkumu. Vzhledem k tomu, že vojenská stanice není vybavena potřebnou technikou, objekt stanice byl utajován a vojenskopolitická situace měla jiné rysy než nyní, bylo rozhodnuto, že se ČSA výzkumu nezúčastní, ale že má i nadále zájem zůstat v expertní činnosti Skupiny seismických expertů.

V současné době se ČSA snaží bezprostředně získávat zkušenosti z probíhajícího výzkumu a informace o připravovaném seismickém kontrolním systému tak, aby v případě potřeby mohla převzít technickou gesci československé účasti v budoucím kontrolním systému smlouvy. Tím má i možnost se aktivně podílet na tvorbě jeho koncepce v souladu s bezpečnostními zájmy ČSFR.

Účast na zasedání SSE umožnila ČSA navázat osobní kontakty, získávat informace, zkušenosti z vojenskovýzkumných pracovišť vyspělých západních států, které se zabývají na vědecké úrovni problematikou kontroly zbrojení, odzbrojení a evropské bezpečnosti. Získané poznatky jsou a budou využívány v Úseku strategického řízení i v Institutu pro strategické studie FMO.

Americká armáda, prostřednictvím agentury DARPA, úzce spolupracuje s Norskem, SRN, Kanadou, Austrálií. Poskytla bezplatnou pomoc Číně, Polsku, Španělsku a SSSR. V Polsku jsou v činnosti od podzimu 1990 ve spolupráci s Polskou akademií věd dvě nejmoderněji vybavené stanice ve střední Evropě, které průběžně předávají prostřednictvím norského seismického zařízení NORSAR údaje do USA. Nejsou tedy určeny jen pro potřeby pokusu.

Je několik možností, jak zabezpečit československou účast v případných dalších mezinárodních seismických pokusech nebo v budoucím kontrolním systému, a to:

- technickou inovací stanice ve spolupráci s ČSAV; vlastní zpracování a výměnu dat by uskutečňovala ČSA,

- spoluprací, technickou pomocí a finančním podílem armád států NATO, především USA; vlastní vypracování a výměnu údajů by buď prováděla ČSA, nebo jiná pověřená instituce, ovšem na základě požadavku, zadání a kontroly ČSA, která za tuto oblast zodpovídá; v současné době se již vyvíjí konkrétní technická aktivita (s. p. Geofyzika Brno), včetně dvojstranné spolupráce s armádními pracovišti západních států.

Výzkumné údobí a celková součinnost je v působnosti Úseku strategického řízení FMO. Provoz seismické stanice a praktické technologie jsou záležitostí topografické služby ČSA, správa zahraničních vztahů by zabezpečovala mezinárodní kontakty, spolupráci s FMZ včetně vyhotovení příslušných dokumentů na mezinárodních jednáních.

Další rozvoj seismiky v ČSA bude pravděpodobně záviset na skutečnosti, zda budou mít armády vyspělých západních států zájem na spolupráci s ČSA v oblasti výměny seismických údajů tak, jak tomu bylo dříve v případě Sovětské armády a jak je tomu mezi armádami států NATO.

V kladném případě bude třeba vyhledat nejvhodnější možnost zabezpečení mezinárodní výměny seismických údajů, včetně stanovení příslušných kompetencí. Toto členění by bylo podřízeno evropské bezpečnostní struktuře. Mohla by být využita v budoucích výzkumech i kontrolním systému smlouvy o všeobecném a úplném zákazu jaderných zkoušek.

Seismické monitorování bude pravděpodobně jedním z mezinárodně uznávaných prostředků kontroly dodržování smlouvy o všeobecném a úplném zákazu jaderných

zkoušek. V případě potřeby má ČSA předpoklady pro zapojení do celosvětového kontrolního systému po doplnění seismické stanice odpovídající přístrojovou technikou. ČSA, která odpovídá za obranu státního území, by měla otázkám seismického monitorování věnovat v příštím období potřebnou pozornost. To bude vyžadovat zejména:

- rozvoj spolupráce s civilním sektorem (ČSAV); tím, že se jí umožní umístit na vojenské seismické stanici špičkovou aparaturu, získá ČSA možnost využívat jedinečných údajů pro své potřeby téměř bez dodatečných investic, ČSAV ušetří čas a prostředky, které by musela vynaložit na výstavbu nové, citlivé, moderní stanice,

- zahájení spolupráce s ostatními státy ve výměně údajů k operativnímu vyhodnocování seismických jevů pro potřeby velení ČSA i státních orgánů, včetně monitorování jaderných výbuchů; vytvořit předpoklady pro získávání nezprostředkovaných informací, předávat zainteresovaným státům vlastní údaje, zapojit ČSA do systému výměny seismických dat se státy NATO,

- pokračovat v přímé účasti ČSA při práci Skupiny seismických expertů při Konferenci o odzbrojení v Ženevě s cílem aktivně se podílet na přípravě budoucího mezinárodního seismického kontrolního systému; získávat zkušenosti z pokusů tak, aby při uzavření smlouvy o všeobecném a úplném zákazu jaderných zkoušek byla jedna ze seismických stanic na území ČSFR (ČSA by byla gestorem kontrolní činnosti související s připojením ČSFR k této smlouvě),

- na teoretické úrovni se zabývat problematikou identifikace a využití údajů, získaných při mezinárodním pokusu.

Rovněž využití seismických metod k určování parametrů jaderných úderů v době války je možné jedině v případě, že je již v míru vybudovaná a vyzkoušená síť seismických stanic.

PROVOZNÍ SPOLEHLIVOST APLIKAČNÍHO PROGRAMOVÉHO VYBAVENÍ

Vyjdou z předpokladu, že spokojenost s využíváním počítačů nebude v současnosti v našich závodech, podnicích, ale i v armádě vždy taková, jak bychom si přáli. Důvody tohoto stavu mohou být různé, počínaje již nevyhovujícím koncepčním zaměřením využívání počítačů, až po nevhodné nasazení jinak docela dobrého stroje. Domnívám se, že většina uváděných poznatků může najít svou odezvu při dalším zavádění a využívání počítačů v Československé armádě.

Zabýváme se okruhem problémů nerozlučně spjatých s kvalitním využíváním výpočetní techniky, a to je předpokladem spokojenosti uživatelů. Zvláštní pozornost věnuji provozní spolehlivosti počítačového zpracování, která je mimořádně důležitá, jedná-li se o činnost ve skutečném čase. Jak lze provozní spolehlivost v tomto článku chápat? Nejde v žádném případě pouze o provozuschopnost vlastní techniky (hardware).

Provozní spolehlivost počítačového zpracování budeme rozumět takový provoz úloh a celého aplikačního programového vybavení (AVP), které poskytne uživateli vždy požadované výstupy ze zpracování jednak věcně správné, co do obsahu i formy, ale též v požadovaném čase.

Chci ukázat mimo jiné na roli, jakou by podle mého názoru měl při zajišťování provozní spolehlivosti sehrát vedoucí pracovník nebo příslušný velitel v armádě, a to všude tam, kde je nebo má být prostředek výpočetní techniky využíván. Zkušenost nás, projektanty a programátory, poučila o důležitosti a nezastupitelnosti role vedoucího pracovníka budoucího uživatele při projekčních pracích i při zajišťování provozu AVP. Nechci zde rozebírat důsledky pouze symbolického zapojení vedoucích pracovníků uživatele do tvorby a zajištění provozu AVP. (Pokud bychom vyčíslili ztráty absencí angažované účasti vedoucího pracovníka na projekci a provozu AVP, nejednalo by se rozhodně o částky zanedbatelné).

Považuji za důležité, aby vedoucí pracovník uživatele věděl, co může v ohledu výše zmíněné provozní spolehlivosti požadovat od dodavatelů technického vybavení (hardware), operačního systému a ostatního základního programového vybavení (software) včetně APV. Na druhé straně je ovšem nutné, aby si rovněž připustil svoji vlastní odpovědnost, zajišťoval kvalitně ty činnosti, za které musí odpovídat jedině on, a to ve vlastním zájmu i v zájmu řízeného kolektivu, jinak řečeno v zájmu maximalizace užitelnosti nákladů vložených do výpočetní techniky.

Prostředky výpočetní techniky včetně aplikačního programového vybavení začleněné do soustavy řízení budou ve stále větší míře nedílnou součástí řídicích mechanismů ve skutečném čase. Mnohé z funkcí, které prostředky výpočetní techniky budou nahrazovat, nebude možné ve skutečném čase plně a kvalifikovaně ručně zvládnout. Ať už proto, že příslušní pracovníci potřebné návyky již ztratili, či potřebný počet lidí pro ruční práci není nebo prostě proto, že se jedná o algoritmy, které byly dávno zapomenuty - důvodů však může být mnohem více. Z těchto skutečností lze odvodit naléhavost zajištění co nejspolehlivějšího provozu APV, které již je nebo v budoucnu bude do řídicích mechanismů začleněno. Zvláštní pozornost je nutné věnovat provozu APV v počítačových sítích, kde zkušenosti teprve získáváme.

Nebude na škodu uvést dosti známou pravdu, se kterou je nutné počítat, ať při projekci nebo provozu APV. A ta zní: **žádné absolutně spolehlivé technické vybavení ani programové vybavení není.** Omezenou spolehlivost má zejména v počátku užívání i APV, a to při nejlepší vůli a zdatnosti zpracovatele, zvláště pak u rozsáhlejších systémů. Teprve po zkušebním provozu, někdy i později, se lze s APV dostat na potřebnou úroveň provozní spolehlivosti.

Pokud jde o zajištění plynulosti a bezchybnosti provozu APV, od nákupu hardwaru a softwaru počínaje, pak to lze chápat jako nezbytnou tendenci, kterou je nutné prakticky zajišťovat a blížit se k ní, seč to jde. U hardwaru značných úspěchů v tomto ohledu dosahuje velká část renomovaných západních výrobců. Čím je provozně spolehlivější vlastní hardware, tím je jednodušší projekční a organizační zajištění spolehlivého počítačového zpracování.

Potřebná bezpečnost počítačového zpracování dat v dávkovém režimu je až dosud převážně starostí projektantů, programátorů, ale současně též v potřebné míře provozních pracovníků výpočetních středisek. Pokud ovšem nedochází k podcenění důležitosti projekčního nebo provozního zabezpečení, což se zcela jistě vymstí.

V souvislosti se zaváděním decentralizovaných systémů zpracování dat a při rozšiřování počtu osobních počítačů na různých úrovních systémů řízení se problematika zajišťování spolehlivého provozu APV stává v mnoha ohledech záležitostí příslušných vedoucích pracovníků, v armádě se musí stát povinností velitelů a náčelníků.

Co ovlivňuje provozní spolehlivost počítačového zpracování?

Celá problematika spolehlivého provozování APV skutečného času má komplexní charakter. Na jejím zajištění se podílí mnoho profesí. Bez nároku na úplnost lze jmenovat následující profesní oblasti a činnosti, které zajišťují:

● Vlastní provozní spolehlivost technických prostředků výpočetní techniky. Z hlediska zodpovědnosti uživatele jde o:

- nákup spolehlivě fungujících typů výpočetních systémů, jejich částí, a to v závislosti na charakteristikách uvažovaného uplatnění,
- případnou úpravu místností, není vyloučen ani požadavek na úpravu VT pro provoz ve ztížených podmínkách,
- firemní instalaci v závislosti na složitosti zabudování,
- stálý přívod elektrické energie.

● Funkčně vhodný a bezchybně pracující operační systém a další software. Cílem je zajistit, ve vztahu k zaměření AVP, spolu s operační rychlostí počítače a s rychlostí

přenosových cest dostatečnou rychlost odezvy v rámci interaktivního provozu nebo jinak řečeno: dostatečnou rychlost odezvy v režimu "dotaz - odpověď".

- Projekční a programátorské práce představované:

- co nejlepším technickým řešením včetně všestranné kontroly vstupních dat,
- ochranou báze dat proti zneužití a náhodnému zničení při neodborné manipulaci nebo jako důsledek nesoustředění obsluhy,
- jednoduchým ovládáním úloh v dialogu,
- účinným systémem rychlé obnovy zpracování dat po přerušení způsobeném poruchou ať technickou nebo softwarovou,
- bezchybně fungujícím programovým zabezpečením (programy uskutečňují předmětné funkce).

- Využívání APV odborným uživatelem, ten pak musí zajistit:

- odborné skladování a manipulaci s médii (smyslem je ochrana proti poškození a zneužití); musíme je skladovat odděleně od umístění počítače, např. z důvodů současného zničení jak počítače, tak mnohdy velmi cenných a ve skutečném čase nenahraditelných médií, resp. jejich obsahu,

- provádění pravidelných profylaktických prohlídek včetně diagnostiky funkčního stavu hardwaru,

- pohotovost odstraňování poruch,

- organizační opatření, které obsahuje zajištění správného a plynulého provozu výpočetního systému oprávněnými pracovníky,

- testování cizích médií, tj. těch, jejichž obsah může nést tzv. viry (k identifikaci virů a v některých případech i k odstranění virů se užívají antivirové programy; o této problematice pojednává např. článek v MAA č. 3/1990: Antiviry uchrání před víry, autora A. Takacse), testování přítomnosti virů uskutečňujeme jako nezbytný první krok zpracování cizího média; absolutní jistoty, že médium vir neobsahuje, vzhledem k povaze věci, dosáhnout nelze, proto jsou na místě i organizační opatření, o kterých se v další části článku zmíním.

Problematika provozní bezpečnosti je záměrně seskupena do jednotlivých odstavců tak, aby byl zřejmý obsah odpovědnosti jednotlivých kategorií pracovníků, kteří jsou v oblasti výpočetní techniky zainteresováni. Adresnější členění snad není třeba uvádět.

Šíře problémů se není třeba lekat, a už vůbec ne činit závěr v tom smyslu, že to vypadá tak, jako by nebylo v podstatě možné nikdy získat správné výsledky v požadovaném čase. Tak zlé to zase není, sdílet tento názor by byl jen opačný extrém k tomu, který uvedené problémy vůbec nebere na vědomí.

K některým vlivům limitujícím provozní bezpečnost

Jde o zajištění odbornému uživateli projekčně a programově co nejrychlejší i pohodlné pokračování ve zpracování po přerušení, ať už způsobené technickou poruchou, skrytou programovou vadou nebo přerušením dodávky elektrického proudu. Obnovu zpracování je třeba zabezpečit tak, aby akce, které pro ni musí udělat uživatel, byly obsahově málo četné a jednoduché. Ideální by bylo, kdyby se tyto prvky omezily na zadání jedné činnosti, která by mohla být označena textem: obnova po přerušení.

Všechny činnosti by se pak odvíjely automaticky, nastavily by zpracování do stavu, ve kterém se nacházelo před přerušením. U mikropočítačů bude obnova zpracování zpravidla vyžadovat součinnost uživatele tak, jak se o tom zmiňuji dále.

Projekční řešení obnovy zpracování po přerušení musí vyloučit i výskyt doprovodných chyb (např. ztrátu části dat, která uživatel bezprostředně před poruchou zapsal do paměti počítače). Jde rovněž o to, aby projekční řešení systému obnovy omezilo na minimum potřebu účasti řešitelských týmů na akcích obnovy. Taková situace, kdy obnova zpracování není myslitelná bez účasti řešitelského kolektivu, jsou v mnoha směrech nežádoucí, přesto k nim dochází často. Některá výpočetní střediska mají na tomto principu dokonce organizován svůj provoz. Pro využívání výpočetní techniky ve skutečném čase, vzhledem k převážně krátkým časovým intervalům vymezeným na zpracování, je účast řešitelských týmů na akcích obnovy koncepčně nepřijatelná. V mezních případech se takové situaci ovšem vyhnout nelze.

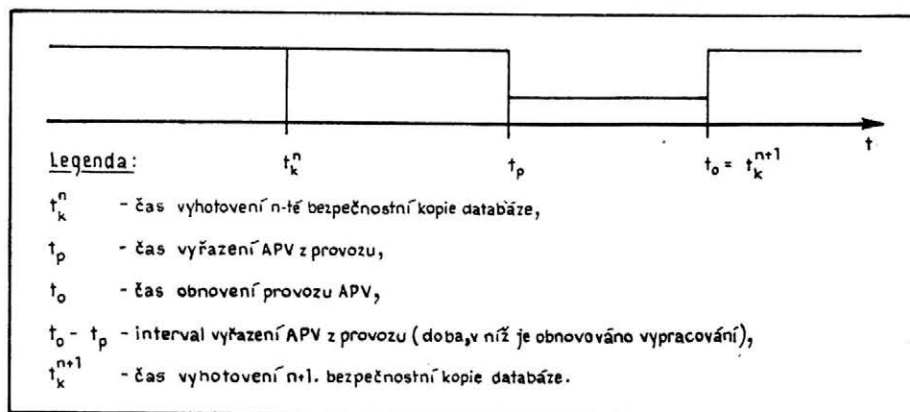
Dosáhnout **bezchybného fungování** rozsáhlejšího programového díla nebývá krátkodobou záležitostí. Moderní programové prostředky, jako jsou interaktivní systémy programování, programovací práce značně urychlují a vylučují programové chyby. Jejich využívání je však předmětně vázáno zatím na oblast evidencí a poměrně jednoduchého zpracování dat. Využívají se v rámci databázových systémů na mikropočítačích. Obecně lze říci, že úspěch při projekci a programování je závislý jak na profesionální zdatnosti projektantů a programátorů, tak na dodržování technologie projekčních i programátorských prací, které vrcholí ověřováním a zkušebními provozem. Zmiňuji se o tom proto, že právě od vedoucích pracovníků uživatele, ale i od vedoucích projekčních organizací bývá vyvíjen tlak na zkracování projekčního ověřování a zkušební provozu. Praxe potvrzuje, že zanedbání nebo umělé zkracování závěrečných částí projekčních a programátorských prací není rozumné či prospěšné ani pro jednu ze zúčastněných stran. Zvláště pak ne u projekčních kolektivů, které se z různých důvodů nesespecializují, nejsou stabilní a jsou nuceny přecházet z jedné problematiky na druhou. Tato nebláhá praxe minulých let ve svých důsledcích vedla mimo jiné k ztrátám produktivity práce. Jinak lze říci, že mnohé ve vztahu k úspěšnosti projekčních a programátorských prací závisí na kompetentním řízení.

Organizační opatření u terminálů a osobních počítačů zahrnují jmenovitě výčet oprávněných uživatelů. Dále doporučuji, aby každý uživatel osobního počítače měl vlastní kopie datových souborů na vlastním médiu, nebo disketách pod osobní odpovědností. Je třeba zabránit zcizení disket. V armádě se tyto požadavky kryjí s opatřeními vztahujícími se k utajení. Záleží rovněž na dodržování běžných pravidel čistoty u koncových zařízení počítačů, totéž platí i pro osobní počítače. S tím souvisí i bezvýhradné dodržování protipožárních směrnic. Uživatelé rovněž musí zajistit provoz APV jak věcně, tak časově v souladu s pravidly, která jsou obvykle uvedena v uživatelské příručce nebo pokynech. Tato pravidla jsou stále častěji součástí návodu, který můžeme vyvolat na obrazovku. Organizační opatření k detekci a odstraňování virů je uvedeno výše.

Rychlost odezvy na pokyn vydaný "počítači" je důležitou charakteristikou v počítačové síti nebo při vřazení počítače do procesu řízení výroby, či velení v řídicích mechanismech armády. APV nemůže ve svých charakteristikách odezvy překročit možnosti hardwaru, na druhé straně je ovšem možné nešikovně navrženým APV jeho možnosti znehodnotit. Návrh na koupi technického vybavení z hlediska rychlosti odezvy je jednou z nejobtížnějších akcí při nasazování výpočetní techniky a vyplatí se konzultace se zkušenými odborníky. Základem

úspěšného řešení této otázky ovšem je úplná specifikace požadavků na fungování APV, zde by měl mít rozhodující slovo vedoucí pracovník (velitel). Je však třeba poznamenat, že zbytečné, tj. nevyužitelné nadhodnocení požadavku na rychlost odezvy je obecně neekonomické.

Dalším důležitým prvkem fungování APV ve skutečném čase je **interval přípustného vyřazení APV z provozu**. Tento interval bude zřejmě vždy otázkou kompromisu. Čím bude stanoven kratší, tím bude obecně technické zabezpečení (hardwarové) nákladnější. Pod technickým zabezpečením si představme jednak opravy hardwaru, ale i případné zálohování nejporuchovější části výpočetního systému, případně celého systému. Zálohování se týká většinou pouze systémů přímého řízení výroby, souvisejících činností, zbraňových a polních systémů velení. Na stanovení přípustného intervalu vyřazení APV z provozu by se měl rozhodujícím způsobem podílet vedoucí pracovník té oblasti ASŘ, která může být vyřazením APV z provozu nejvíce postižena. Není vyloučeno, že se projektant setká při řešení tohoto problému s neochotou u zodpovědných vedoucích pracovníků. Pak asi nezbude, než jít cestou maximálního zajištění provozuschopnosti, i když takové řešení nebude levné. Na tento postup se ovšem mohou názory projektantů zásadně lišit. Pokud jde o náklady, které si vyžaduje zajištění provozuschopnosti, úplně postačí náklady na seriózní projekční zabezpečení plynulého a současně bezpečného provozu, nemusí jít ani o náklady na záložní výpočetní systém. Je ovšem třeba dodat, že provozní bezpečnost řešíme případ od případu.

Obr. 1

U samostatně instalovaných osobních počítačů (využívaných např. ve stavebnictví pro zpracování rozpočtů, síťových grafů nebo výpočtů souvisejících s projektováním staveníště) se považuje za dostačující bezpečnostní opatření spočívající v pravidelném pořizování bezpečnostních kopií na diskety. Obnova zpracování je uskutečněna "načtením" z kopií, tzn. že se zpracování vrací do stavu, v němž byla udělána kopie. Všechny akce uživatele, které měnily obsah databáze od pořízení bezpečnostní kopie do výskytu poruchy, musí být uživatelem zopakovány, někdy i ve stejném pořadí, ve kterém byly prve prováděny. Pokyny

pro obnovu zpracování musí obsahovat provozní dokumentace. Kopie a obnova obsahu databáze je učiněna softwarovými programy, které jsou běžně používány. Výhodnější bude jak kopii, tak obnovu zařadit jako činnosti do seznamu - menu - viz **obr. 2**. Kopie databáze je zde nazvána "zálohování databáze".

Obecně platí: aby nemuselo docházet k ručnímu opakování činnosti z intervalu $t_{k,n}$ - t_p - viz **obr. 1** - je třeba tyto akce zabezpečit programově. A právě v tom spočívá projekční a programová náročnost automatické obnovy zpracování. Pouze na první pohled tato práce nevyhlíží nijak složitě.

Obr. 2

Potenciální možnosti těch současných prostředků výpočetní techniky, které lze využít ve skutečném čase, vytvářejí hardwarové a zčásti i softwarové předpoklady pro zkvalitnění řízení v Československé armádě. Lze očekávat řádový posun v kvalitě služeb výpočetní techniky uživateli v porovnání se službami poskytovanými sálovými počítači provozovanými v dávkovém režimu. Zmíněné prostředky VT samy o sobě užitou hodnotu a spokojenost uživatele s počítačovou investicí nepředstavují, tou je teprve kvalitní APV. Potenciální možnosti současné výpočetní techniky dokážeme však snadno nevyužít, pokud projekce a programování APV zůstane na převažujících praktikách uplatňovaných při přípravě projektů pro úroveň dávkového zpracování dat. Absence zevrubně analytické práce včetně potřebného zajištění bezpečného provozu APV je pro takový nežádoucí postup projektování charakteristická.

Vlastní problém provozní spolehlivosti aplikačního programového vybavení je závažným prvkem úspěšného využívání výpočetní techniky ve skutečném čase, v mnoha případech může mít charakter limitující. Domnívám se, že pro vojenské použití je význam provozního zabezpečení zvláště třeba zdůraznit. Už jen proto, že polní podmínky se jenom nahrávají, většinou ne tak často, aby projektant seznal svůj omyl a zkušenost (provozní neúspěch) ho donutila nedostatečné provozní zabezpečení vylepšit, nebo ho do APV zařadit.

Provozní spolehlivost je třeba vyžadovat, ale rovněž mít i pochopení pro věcnou i časovou náročnost řešení, které kvalitní provozní zabezpečení představuje.

VÝPOČETNÍ TECHNIKA VE VOJENSKÉ SILNIČNÍ DOPRAVĚ

V současné době je výstavba ČSA charakterizována snižováním ozbrojených sil a postupným přechodem na armádu profesionální. V podstatě to znamená přechod od extenzivního ke kvalitativnímu rozvoji, a to nejen v lidském potenciálu, ale i technické oblasti.

Předpokládaná mírová naplněnost armády a rovnoměrné rozmístění vojsk po celém území ČSFR umožňuje pouze bezprostřední obranu na státní hranici v prostoru napadení na necelou taktickou hloubku obrany. K posílení obrany je nutný složitý manévr vojsk z pasivních území, uskutečňovaný i v možné časové tísni, ještě do zahájení agrese.

Zejména tyto dva hlavní důvody svědčí ve prospěch urychleného využití výpočetní techniky v systému řízení vojenské silniční dopravy.

Potřebné podmínky tvoří:

- optimální řídicí plánovací a vyhodnocovací systém určených stupňů velení a orgánů vojenské dopravy ČSA,
- účinně rozmístěné síly a prostředky, jejich systém spojení,
- komplexně vytvořená počítačová síť, případně síť autonomních výpočetních míst a terminálů.

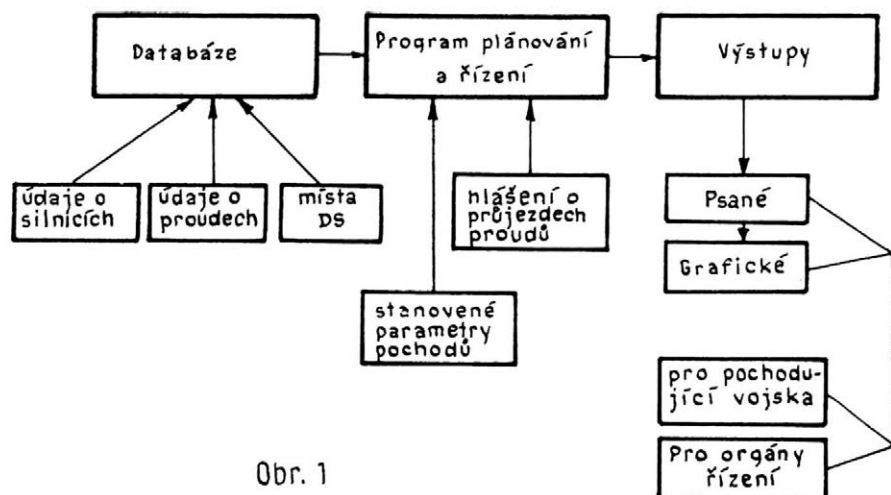
V současné době je splněna první podmínka a částečně i další, neboť kvalita spojovací sítě nezabezpečuje požadavky tvorby počítačové sítě.

Protože není předmětem úvah tohoto článku rozbor systémových (organizačních) podmínek, vymezím objektivní podmínky a potřeby k vytvoření komplexní počítačové sítě, jejich prostředků, programového vybavení a požadovaných výstupů.

Představy, které chci sdělit, mají již svůj základ v dílčím využití výpočetní techniky při plánování silničních pochodů a ve výsledcích výzkumu technického úkolu s touto odbornou problematikou.

Systém řízení, plánování a sledování silničních pochodů s využitím počítače musí splňovat podmínky rychlého zpracování vstupních a výstupních údajů, možnost vytváření a doplňování banky dat základních údajů o silniční síti, rozmístění sil, prostředků dispečerské služby, mít kvalitní autonomní linkové nebo rádiové spojení.

Z hlediska obsahového můžeme systém rozdělit na dvě části, a to na problémy, které tvoří odborné pojetí plánování, řízení a sledování v programové části (viz obr. 1). Druhou částí jsou rozdělené technické prostředky ve vytvořené počítačové síti (viz obr. 2 a 3).

Obr. 1

Za nejdůležitější parametry, které by měly být stanoveny pro optimální funkční využití navrhovaného systému, považuji požadovanou účinnost výpočetní techniky oproti schopnostem lidského činitele v procesu řízení vojenské silniční dopravy.

Doposud platné zásady pro řízení silničních pochodů stanovují plánovací cyklus na 24 hodin (po jednotlivých dnech). Požadavky na pochody proudů se předávají nejpozději 12 hodin před zahájením plánovaného dne, v neodkladných případech 8 hodin předem. V tomto období (12 až 8 hodin před zahájením pochodu) je tedy potřebné naplánovat množství pochodů za současně průběžného sledování a vyhodnocování pochodů, které vychází z předcházejících dnů.

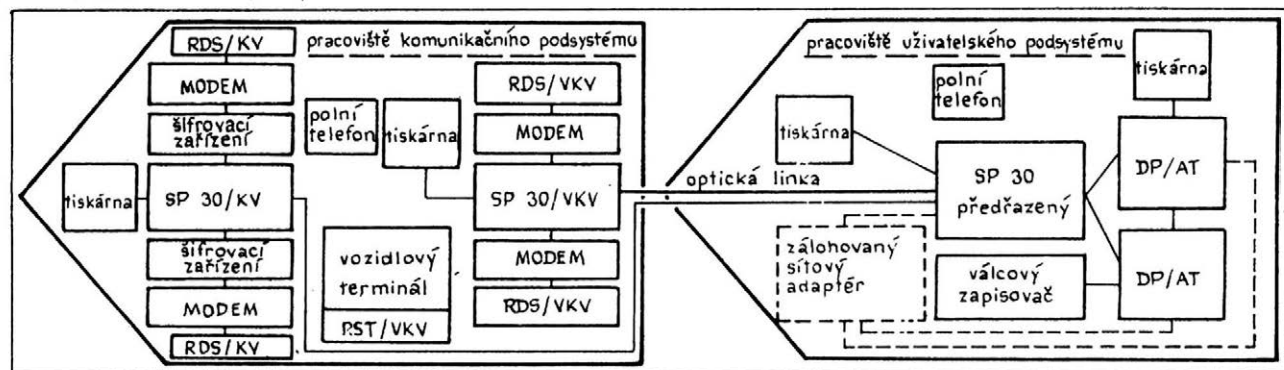
Je nezbytné, aby požadavek na pochod proudu obsahoval tyto potřebné údaje:

- pochodovou osu, případně pouze výchozí místo (VM) a rozchodiště (R),
- číslo proudu,
- důležitost proudu (stanoví zadavatel),
- číslo zadavatele (např. velitel svazku vzhledem ke svým podřízeným útvarům),
- počet vozidel v proudu nebo jeho délka,
- technickou rychlost proudu,
- požadovaný čas zahájení, ukončení pochodu.

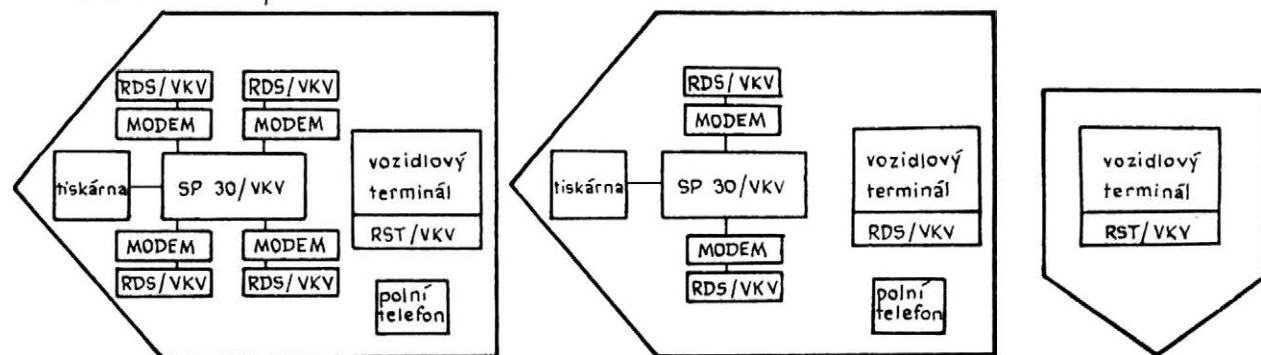
Celkový čas plánování pochodů na dobu 24 hodiny v celé stupnici systému, včetně doručení spojovacími pojítky, nesmí přesáhnout 6 hodin. Tento časový požadavek platí i pro nejvyšší stupeň velení ČSA, kde se plánovací proces může skládat až z několika stovek proudů na celém území státu.

Plánování dalšího 24hodinového období je uskutečněno v tomto pořadí proudů:

- zvlášť důležité proudy jedoucí z předešlého období,
- zvlášť důležité proudy nové,
- ostatní proudy jedoucí z předešlého období,
- ostatní proudy nové.

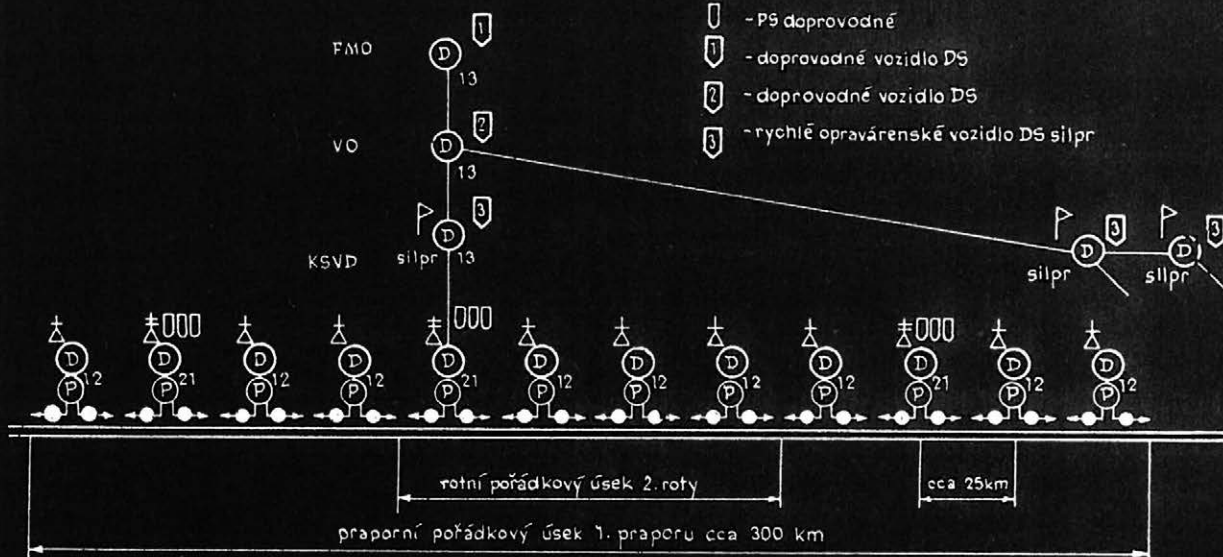

Stanoviště rotý

Obr. 2

- Legenda:
- (D) - DS silpr(c)/obsluha (dispečerské stanoviště silniční rotý, čtyř)
 - (P) - PS nepohyblivé
 - - PS pohyblivé
 - - PS doprovodné
 - 1 - doprovodné vozidlo DS
 - 2 - doprovodné vozidlo DS
 - 3 - rychlé opravárenské vozidlo DS silpr

Obr. 3

Pořadí proudů při zadávání bude stanoveno na základě těchto předností pochodů:

- vojsk (operační),
- zásobovacích proudů,
- proudů speciálních vojsk a služeb,
- ostatních druhů ozbrojených sil.

Plánuje se podle technické rychlosti proudu k průměrné průjezdní rychlosti jednotlivých úseků silnice.

Hromadné přesuny jsou plánovány s využitím jednotné pochodové rychlosti, neboť by předjíždějící se proudy (v místech zastávek) přivodily rozsáhlou dezorganizaci.

Při plánování je nutné postihnout křížení proudů v komunikačních uzlech, stanovovat zastávky podle ustanovení předpisů, přiřazovat proudy, které vstoupily dodatečně na pochodové osy v místech dispečerských stanovišť (DS).

Myslím, že proces řízení musí probíhat nepřetržitě, včetně průběžného vyhodnocování provozu během celého naplánovaného období, a to u stupně:

- silniční prapor, Krajská správa vojenské dopravy (silpr, KSVD) - všechny proudy neustále,
- vojenský okruh (VO) - zvlášť důležité proudy neustále a ostatní proudy po 2 hodinách,
- FMO - zvlášť důležité proudy po 6 hodinách.

Rovněž je nezbytné, aby systém zabezpečil okamžitou informaci o libovolném jednotlivém proudu a zprostředkovaně předával nařízení či informace velitelům proudů od jejich nadřízených nebo řídicích orgánů vojenské dopravy.

Pomocí prostředků výpočetní techniky vypracovává dokumentaci velitelům pochodových proudů, a to: Plán pochodu (Rozkaz pro pochod), Nařízení pro velitele proudu (informace), Grafikony pro nadřízeného velitele. Přehled dispečerských stanovišť. Jejich nadřízeným (zadavatelům), výkonným a řídicím orgánům vojenské silniční pořádkové služby psanou a grafickou formou vyhotovuje následující dokumenty: Deník pochodu pro stupeň FMO, VO, KSVD, silpr; Psaný grafikon provozu pro stupeň FMO, VO, KSVD, silpr, DS; Kreslený grafikon s možností vyhotovení výpisů po dnech a pro jednotlivé stupně.

Závěrem chci zvýraznit výhody a upozornit na nevýhody využívání výpočetní techniky v systému silniční dopravy.

Je to především současný problém přenosu dat (spojení), který je za dnešních možností nevýhodou číslo jedna. Mohl by pracovat v linkovém spojení, ale s využitím zcela autonomních linek. Spojení rádiem vyžaduje složitější způsob přenosu údajů i techniku k jeho utajení. Systém však bude mít své výhody i tehdy, lze-li použít k přenosu dat pouhého převozu a přehrávání disket nebo již vypracovaných dokumentů vyšším stupněm řízení nižšímu.

Druhým nedostatkem je cena, která má však v oblasti výpočetní techniky klesající tendenci.

K největším výhodám systému patří ohromná úspora lidské práce a především komplexní řízení vojenské silniční dopravy v požadovaných časových normách. Systém zabezpečuje přesné vyhotovení plánovací a řídicí dokumentace, která se včas dostane k pochoduujícím vojskům i orgánům zabezpečujícím tyto pochody. Umožňuje sledovat, vyhodnocovat a operativně přeplánovat provoz. Systém je postaven tak, že jej lze obecně použít pro řízení nejen operačních pochodů, ale i dopravně zásobovací proces, evakuaci

obyvatelstva, provoz zabezpečující chod národního hospodářství apod., a to v nejširším měřítku, co do počtu vozidel a prostoru jejich pohybu.

Systém využívá také údajů z centrální silniční banky dat ČSFR. Z hlediska kapacity výpočetní techniky je možné úkoly řízení silniční dopravy zaměřit na další činnost ve prospěch přesunů vojsk (projekce mostů, objízďák, poskytnutí informací velitelům proudů, vyhodnocování výsledků přesunů apod.).

Plukovník doc. PhDr. Ivan H r u š k a, CSc.

K HUMANIZACI VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ SLUŽBY

Dne 22. ledna 1991 se ve Vojenské lékařské akademii JEP konal **odborný seminář pod názvem: Humanizace vojenského zdravotnictví**. Sešli se na něm vedoucí pracovníci vojenské zdravotnické služby a vojenského zdravotnického školství ze šedesátých let i současnosti. Zazněly myšlenky, které jsou **podnětné pro rozbor problémů dehumanizace ve vojenském zdravotnictví v minulosti, ale i poznatky, které umožňují zkoumat cesty prosazování humanizace v jejím moderním pojetí v současných podmínkách formování naší armády**.

Na první pohled se může zdát požadavek "humanizovat zdravotnictví" jako nesmyslný. Vždyť, co může být v armádě humánnější složkou než zdravotnická služba? Otázka je však plně na místě. Vojenské zdravotnictví bylo poznamenáno tím, čím trpělo i civilní zdravotnictví. Postupně sklouzávalo do polohy, která se nedá jinak označit než jako dehumanizovaná. V čem spočívala její podstata?

Problém má přinejmenším dva rozměry: teoretický a praktický.

Teoretický výzkum humanismu, jakož i účinná humanistická osvěta (od útlého mládí počínaje) poněkud zaostávaly za potřebami doby. Na jedné straně se pěstovalo povědomí, že principy reálného socialismu zajistí automaticky humanismus pro všechny a ve všem. Na druhé straně (především v charakteru školské výuky) jsme mohli být svědky uplatňování této myšlenkové situace: lidství je něco, co je člověku vrozeno, a proto se jeho zvýšenému záměrnému pěstování nemusíme tolik věnovat. Pokud se nad problémem humanismu přeci jen někdo vážněji zamýšlel, pak nejčastěji věnoval svoji pozornost problematice historie renesance (ve vědě, v umění apod.). Pro skutečné kroky bylo vědomí mnoha miliónů o

humanismu ztotožněno s "pomocí slabým", s altruismem, s filantropií. Svobodný rozvoj vynikajících, kteří "vystupují hlavu z řady", vybočují z průměru, kladou "netradiční" otázky - to vše bylo pro uniformně pěstovanou oficiální ideologii nepohodlné. Místo svobodné soutěže myšlenek, informačních inovací, se tak či onak šířil syndrom strachu ze soutěže nositelů idejí. Tvůrčí myslitelé byli svojí starostí o skutečné životní postavení a vlastní publikační prozíravostí velmi často stavěni před fenomén autocenzury.

Praktická rovina problému byla také svízelná. Zajištění průměrné životní pozice všem se považovalo za humanismus celý. Přitom z něj byla vyabstrahována složka nezbytná pro vývoj: skutečná podpora svobodného a podnikavého rozvoje vynikajících. To bylo dokonce kodifikováno právně. Místo vývoje v pravém slova smyslu byl nastolován rozvoj kontrolovaný, "povolený". Z konkrétní dialektiky života zůstala stále více se zpomalující redukována životní skutečnost. Kde jsou inovační výtečníci (jakýchkoli oblastí života) "stahováni" zpět do průměru, vývoj vždy pokulhává. Všichni kolem nich se totiž nemusí přirozenou cestou vyrovnávat (v konkurenci s nimi) s vyššími nároky. Ztrácí se inovační motivace pro milióny. Průměrnost je demotivační, z čehož nakonec vychází uniformita pohybu, který je historicky stagnační.

Podobně jako v teorii vůbec, ani v teorii zdravotnictví nebyla dostatečně rozpracovávána problematika svobodné péče, a tedy i svobodné zodpovědnosti každého o kvalitu svého zdraví, svého léčení, včetně prevence nemoci. Skutečná praxe zdravotnictví trpěla demotivačním automatismem. Ve vědomí tisíců byla starost o léčení "delegována" na etatizovanou instituci. Stále více se vytrácelo vědomí nezbytnosti vlastního, především preventivního přispění. Vůbec pak absentovala hospodářsky provázaná (zainteresovaná) a individualizovaná zpětná vazba zájmu o zdraví a péče o zdravý život. Chyběním ekonomických zpětných vazeb mezi výkonem odborné zdravotní péče a vlastním rozvojem trpělo nejvíce samo zdravotnictví. A co je záležející navíc: nejsvícenější "dopadala" ta složka, která byla pacientům nejbližší: zdravotnictví tzv. prvního styku. Největší množství státně přerozdělovaných dotací proudilo do tzv. základny. Zdravotnictví do ní patřilo. A prostředky jemu takto zprostředkované přidělované se vždy snadněji přelévaly do špičkové medicíny. Tam je však četnost výkonů nesrovnatelně řidší, než v tzv. medicíně obvodní. Snad by bylo lépe říkat "periferní", protože stála skutečně na okraji zájmu těch, kteří finančně rozhodovali. Jak jinak se dívat na tyto (jen stručně naznačené) symptomy, než jako na projevy značné dehumanizace zdravotnictví. (Pokud jsou formulačně některé podrobnosti vyhoceny, pak jen v zájmu lepšího porozumění tomu, co vše se skrývalo pod každodenní jevovostí, pod často uměle přikrášlovaným povrchem).

S obdobnými dehumanizačními rysy, skrytými v nánosu líbivých dobových hesel a činností, jsme se mohli setkávat i na mnoha místech chodu vojenského zdravotnictví. Mám zde na mysli především situaci klasických bojových útvarů, nikoli vojenských nemocnic apod. Vojenské lékařství prvního styku trpělo nedostatkem přiměřené pozornosti zodpovědných. Byli jsme dlouhou dobu orgány týlu. O uznání faktu nemocnosti vojenského pacienta u útvaru rozhodovali jejich velitelé, lékařští laici. Pochopitelně, nebyl to jejich rozmar. Obdobné praktiky vycházely z pojetí místa jedince v možném vojenském použití. Vše bylo poplatné tehdejšímu vojensko-strategickému, řekl bych doktrinárnímu záměru. V nich se zájem o život a zdraví jedince v uniformě ztrácel do pozadí (za zájmy o udržení co nejdelší bojeschopnosti technických sil a prostředků). Byť byl v jejich "preambuli" vyjádřen vysoký cíl, nelze uzavírat oči před odlišnou cestou a prostředky sloužícími k jeho zajišťování. Lze do určité míry

přesnosti tvrdit, že ve skutečné praxi každodenní služby mnohých útvarů se nezřídka stávalo, že o vozidlo v automobilovém parku, či tajný spis na spisovně bylo horlivěji pečováno, než o podmínky civilizovaného chodu útvarové zdravotnické služby. (A to po stránce materiální, tj. vybavení přístroji a prostředky na ošetřování, organizační - vytváření dostatečného prostoru pro odbornou kompetentní činnost i po morálně psychologické, tj. vytvoření dostatečně lidského, fenomenologicky vhodného klimatu v pozornosti vůči potenciálnímu či akutnímu pacientovi, coby svébytné psychosomatické entitě.) Dovolím si srovnání s vědomím, že sebelepší srovnání kulhají. Obdobná technická porucha stroje může být s dostatečnou mírou technické tolerance posuzována a reparována stejně. Stejná nosologická jednotka u dvou "fyzicky" srovnatelných pacientů (vojáků základní služby) nemůže být předmětem totožné terapeutické péče. Takovou "uniformitu" nemoci odvrhovala již antická medicína Hippokratova. Je jisté zřejmé, že při respektování podobných relací lze moderní zdravotnickou službu vojsk jen velmi obtížně "zarovnat" do plánovacích schémat jiných oblastí vojskové praxe. To i jiné pak mělo poměrně katastrofální dopad na zajištění přístrojů a medikamentů srovnatelné civilizační úrovně.

Nevím, zda existují výzkumy, nakolik se "typický" velitel v armádě mohl v denní praxi věnovat velení, technik technice apod. Je však exaktně zjištěno, že dlouhá léta se lékař mohl nanejvýš v jedné třetině svého času věnovat zdravotnické péči. A to již ani nerozvádím, s jakými obtížemi se setkával při snahách o lékařské sebevzdělávání. Nejen některé předpisy v minulosti, ale donedávna i mnozí funkcionáři útvarů (ve výsledku svého, možná nezáměrného, působení) fakticky bránili vojenským lékařům v odborném růstu, srovnatelném s civilními kolegy. Lze se domnívat, že někteří z nich pozapomínali na to, že lékař je kompetentním lékařem ne pro svůj absolventský diplom, ale proto, že se neustále ve svých schopnostech "posouvá" s rozvojem světové medicíny. A to i lékař prvního (resp. "posledního") styku! V opačném případě fungoval (jako obrana či lékařská "pojistka") systém zahlcování vstupu vojenských nemocnic nadbytečným výstupem z útvarových etap zdravotnické služby. Fakticky došlo k oddálení těžiště zdravotnické péče od "pacienta prvního kontaktu". Jak jinak takové a další tendence nazývat než dehumanizační?

Od léta 1990 se intenzivněji začínají ve vojenské zdravotnické službě rozvíjet procesy, které by svým důsledkem měly výše naznačené skutečnosti minimalizovat nebo dokonce zcela vyloučit. Lze se právem domnívat, že armáda nemá v rukou nějaký finanční a personální kouzelný proutek, který by jedním okamžikem vše uvedl do civilizovaných humanistických kolejí. O to větší pozornost si však tento problém zaslouhuje. A nejen zevnitř, z vědomí vojenského lékaře. Je vojenským odborníkem zvláštního ražení. Má-li být plně kompetentní, musí být nejen vojensky na výši. Musí se neustále srovnávat s civilním lékařstvím. To není jeho "šilhání po lepším". To je jeho profesní nevyhnutelnost. Jeho specifickým předmětem zájmu není něco ryze vojenského, ale občan v uniformě. Má-li vojenské zdravotnictví být srovnatelné s moderním civilizovaným lékařstvím, musí být po všech stránkách dotováno lépe, právě proto, že musí působit v omezených podmínkách. Tato základní nepřímá úměra vojenského zdravotnictví byla v minulosti ve své podstatě nehumanisticky nerespektována. Proto také, jakmile doba nabídla "skulinu" dle zákona neboleštného úniku, nastal známý exodus vojenských lékařů z vojenské zdravotnické služby. Jsou signály, že nastává i mezi civilními lékaři (ale ne do armády). Nacházíme se v situaci, kdy si musíme klást otázky, jak podobným chybám minulosti čelit v naší žhavé přítomnosti a nejbližší budoucnosti?

STRATEGICKÉ ŘÍZENÍ OBECNĚ I KONKRÉTNĚ

ÚVIS ČSA připravil pro větší informovanost příslušníků ČSA krátkou informační zprávu a schematický nástin základních směrů strategického řízení a jeho aplikaci v armádách SRN, Velká Británie, USA a Francie. Autoři této zprávy Miroslav Dvořák a PhDr. Vladimír Světek, CSc. poskytli základní informace o organizačních strukturách, jejich propojení v rámci plánování a řízení. Proto se redakce po vzniku Úseku pro rozvoj strategického řízení při FMO rozhodla, že čtenáře seznámí s poznatky řízení z jiných armád.

Rozvojem společenské dělby práce se od ostatních činností oddělilo řízení - jeho teorie a praxe. Začlenění řízení jako samostatného oboru se uskutečnilo až v industriální společnosti. Zatímco výcvik a školení v jiných výrobních či intelektuálních činnostech následuje záhy po jejich rozvinutí, oblast řídicí činnosti zůstává dlouho v zajištění intuice a zkušeností. Rozhodující krok v rozvoji teorie a praxe řízení učinilo až 20. století.

V teorii a praxi řízení od konce 60. let mají značné uplatnění pojmy (činnosti) - **strategické řízení, rozvojová strategie, defenzivní a ofenzivní strategie** apod. V 90. letech se význam těchto fenoménů řízení dále významně zvyšuje.

Strategické řízení (SR) je možné definovat jako soubor opatření, uvědoměle a systematicky přijímaných v řízeném objektu (instituci, organizaci, korporaci, podniku atd.) s cílem zajistit trvalý úspěch v činnosti, plnění poslání a stanovených úkolů, a to v přítomnosti i v budoucnosti. SR je především zaměřeno na budoucnost v dlouhodobější časové perspektivě. Nevyčerpává se dlouhodobým plánováním. Je širší a hlubší z hlediska rozsahu, zpracování a kvality.

Moderní strategické řízení navazuje na pravidla klasické vojenské strategie, kterými jsou:

- optimální soustředění sil na slabá místa protivníka a využití vlastních silných stránek,
- největší pozornost je zapotřebí věnovat především okamžiku překvapení,
- místo střetnutí volit tak, aby se co nejlépe uplatnily vlastní přednosti,
- maximální pozornost věnovat komunikaci,
- pečlivě sladit cíle a prostředky k dosažení cílů,
- pomocí pozitivních změn (inovace, obnovy aj.) je možné získat značné výhody.

Strategicky řídit znamená:

- vyjasnit všem pracovníkům řízeného objektu i jeho okolí (kooperující či jinak zainteresované subjekty), jaké je poslání daného objektu, čím je a bude užitečné, čeho má být dosaženo,
- poznat slabé a silné stránky řízeného objektu, možná rizika i příležitost k dosažení úspěchu,

- formulovat dlouhodobé, obsahové a časové vymezené cíle,
 - stanovit hlavní cesty k uskutečňování vytyčených cílů,
 - pravidelně zajišťovat a kontrolovat, zda je dodržován směr ke splnění stanovených cílů.
- Při vzniku odchylek přijmout nápravná opatření.

Vedení (řídící subjekt) nesmí ponechávat budoucnost (popřípadě vývoj a fungování) řízeného objektu náhodě. Funkce strategického řízení musí zajišťovat systematicky, odpovědně a s plnou vážností. **Hlavními faktory úspěchu SR jsou:** odborná kompetence, strategické myšlení a tomu odpovídající jednání, resp. očekávané chování. V tomto smyslu se volí i odpovídající varianta strategie, která může být vyjádřena např. - nejrychleji a nejsilněji - odhalit příležitost a využít ji - orientovat se na některý dílčí, ale rozhodující článek působení.

Objektivní potřebou takto pojatého řízení je vytvoření a fungování **systému strategického řízení (SSŘ)**. Tento systém musí být komplexní, to znamená, že musí zahrnovat všechny **etapy strategického řízení** v logickém sledu a funkčních vazbách. **Většinou se uvádějí tyto etapy SR:** formulování faktorů ovlivňujících strategii, vytvoření informačního systému, určení cílů strategie, zpracování a vyhodnocování variantních cest k dosažení stanovených cílů, rozhodnutí, uskutečnění určité varianty, strategie, aktualizace informačního systému, rozhodnutí o zpřesnění strategie. Systém SR musí být integrální součástí celého řídicího systému příslušného řízení objektu.

Systém SR musí v plném rozsahu respektovat **specifické rysy strategických procesů**, má-li být úspěšný. Ve všech prvcích, etapách či součástech se musí důsledně promítat **zásady strategického myšlení**. V propracovaných koncepcích SSŘ se výrazně promítá **zásada kombinace exaktních a intuitivních metod**. V prvé řadě to jsou metody matematické, ekonomickomatematické, statistické, promyšlené využití počítačové techniky, prognózování trendů a tendencí budoucího vývoje, formulování hypotéz aj. Tato kombinace metod s neformálními tvůrčími operacemi subjektů řízení je jedním z hlavních rysů systému strategického řízení.

Pro SR je maximálně účelné vytvoření **formalizovaného systému strategického řízení**, který zahrnuje všechny etapy přijetí a uplatnění strategie, zajišťuje potřebnou posloupnost jednotlivých řídicích procesů a integruje úsilí. Posloupnost má svou logiku, jež musí být v zájmu úspěchu SR dodržena.

Formalizovaný systém:

- Zajišťuje, že žádná operace nebude vynechána a že pro ni bude zajištěn potřebný čas. Dále zajišťuje koordinaci jednotlivých operací, potřebnou komplexnost a soudržnost celého procesu řízení.

- Vytváří podmínky pro uskutečňování jednotlivých etap nejvhodnějšími metodami. Použití odpovídajících metod umožňuje uskutečňovat potřebné operace a optimalizovat jejich průběh.

- Výrazně racionalizuje práci s informacemi. Soustřeďuje všechny informace potřebné pro strategické řízení v přehledné, snadno dostupné a neustále aktualizované soustavě. Tím zajišťuje zpracování strategie na základě hluboké znalosti důležitých faktorů a šetří čas řídicích pracovníků.

- Zajišťuje potřebnou koordinaci a komunikaci mezi zainteresovanými pracovišti (složkami, institucemi apod.). Omezuje byrokratické přístupy a zabraňuje zbytečnému zdržování jednotlivých operací.

Správně vytvořený SSŘ pozitivně ovlivňuje styl práce na strategii, vytváří potřebné podmínky pro účinné řízení strategické činnosti. Současně vyvolává vhodné pracovní klima, kvalitu mezilidských vztahů, podmínky pro aktivní účast širokého kolektivu pracovníků na řízení i pro optimální delegaci pravomocí a povinností.

- Respektuje individualitu pracovníků i celkové ovzduší v řízeném objektu, vertikální a horizontální vazby spolupráce a komunikace.

Formalizované procesy (FP) SŘ založené na využití exaktních metod a odpovídající počítačové techniky, vytvářejí potřebný prostor pro rozvinutí tvůrčí strategické činnosti. Stimulují rozvoj strategického myšlení, vyvolávají nové myšlenky, pomáhají k vytváření předpokladů pro přijetí a uskutečnění pokrokových nápadů, potlačují tendence k rutinnosti a k mechanické reprodukci zkušeností minulého vývoje do budoucnosti. Formalizované procesy vytvářejí příznivé podmínky pro systematickou práci v oblasti strategie, posilují vzájemnou důvěru ve vztahu podřízený - nadřízený, jednotu zájmů apod. Ve spojení s tvůrčím myšlením a tvořivou činností tyto procesy vytvářejí příznivé předpoklady pro schopnost SSŘ správně reagovat na podněty, situaci v čase a prostoru v poměru k aktuální skutečnosti.

Prvním krokem k zavedení procesů strategického řízení je **návrh programu strategického řízení**, a to v písemné formě. Doporučuje se získat na vypracování tohoto programu co nejvíce pracovníků - interních i externích. Písemná forma návrhu programu umožňuje průběžnou kontrolu cílů, termínů, lhůt i kontrolu, zda se strategie uskutečňuje v souladu s plánem, či záměrem. Jde o pravidelné a systematické porovnání stanovených cílů s dosaženou skutečností.

Tvorba programu strategického řízení má obvykle tyto fáze:

1. Představa budoucího stavu řízeného objektu sjednocuje zájmy organizace, pracovníků, spolupracovníků, kooperujících subjektů, sociálního prostředí, nadřízených složek a dalších činitelů. Představa budoucnosti musí být vyjádřena jednoduše a jasně, dát odpovědi na otázky, proč organizace existuje a k čemu je užitečná. Musí poskytovat jasnou orientaci pro každou hlavní aktivitu organizace, objasnit hlavní cíle i vztahy k okolí.

2. Rozbor silných a slabých stránek řízeného objektu. Zde je třeba objasnit, na čem závisí úspěch. Jde o určení klíčových faktorů úspěchu. Doporučuje se vybrat přibližně do deseti těchto faktorů, pro organizaci nejdůležitějších, konfrontovat jejich zjištění se stavem u obdobných organizací. Na těchto faktorech lze oříznout silné a slabé stránky řízeného objektu.

3. Strategický časový plán. Na základě 1. a 2. fáze lze odvodit konkrétní cíle, kterých se má dosáhnout. Určují se tak, aby byly posíleny a zabezpečeny silné stránky řízeného objektu a zároveň, aby byly účinně řešeny jeho slabiny. Podmínkou je cíle stanovit obsahově i časově uskutečnitelné.

4. Vývoj dílčích strategií spočívá ve stanovení dílčí strategie pro každý cíl. To umožňuje vytvořit jednotný rámec pro konkrétní opatření. Z nich budou patrné změny různého druhu - organizační, personální, zásobovací, vztahové apod.

5. Porovnání cílů s výsledky. Cíle jsou užitečné jen tehdy, jestliže působí jako ukazatele směru, kterým je třeba postupovat. Pravidelně je třeba zjišťovat, zda se jde po správné nastoupené cestě, nejsou-li odchylky, při nich se přijímají nápravná opatření.

Naplňování programu strategického řízení umožňuje systematicky připravovat budoucnost řízeného objektu, snížit rizika rozhodování a vytvořit v celé organizaci ovzduší

jednoty orientované na významné cíle, které je žádoucí přenášet na pracovníky, na kooperující organizace i na sociální okolí.

Systém strategického řízení je založen na principech strategického myšlení a důsledně by měl zachovávat vyvážený podíl formalizovaných postupů a tvořivé činnosti individuálních subjektů řízení. Obvykle proces budování a fungování SSŘ zahrnuje až deset postupných, na sebe navazujících procesů či kroků, výše již stručně vyjmenovaných, které lze zařadit takto:

- určení faktorů ovlivňujících strategii,
- vybudování strategického informačního systému,
- zpracování souhrnné strategické studie,
- vyhodnocení jednotlivých variant strategie,
- vypracování návrhu na uplatnění určité varianty strategie,
- rozhodnutí k přijetí určité varianty strategie,
- uplatnění strategie,
- aktualizace strategického informačního systému,
- rozbor rozdílů skutečného vývoje proti předpokládanému vývoji,
- upřesnění strategie.

Systém strategického řízení by měl umožnit:

- včasné rozpoznání nových vývojových tendencí,
- důsledné zaměření na uspokojování společenských i jiných potřeb,
- schopnost rychle uplatňovat nové myšlenky,
- dobře fungující vazbu se strategickou činností nadřízených orgánů,
- schopnost pružně se přizpůsobovat měnícím se podmínkám,
- uplatnění zásad strategického myšlení,
- využití kvalifikace vedoucích pracovníků i celého pracovního kolektivu,
- optimální soustředění zdrojů (materiálních, finančních aj.), prostředků k plnění stanovených cílů.

V těchto souvislostech je zvlášť významné **vybudování strategického informačního systému**. Informace stále ještě nejsou u nás plně doceněny. Je nutné si uvědomit, že dostupnost a relevantnost informací je stále jedním ze slabých míst strategického řízení. Strategický informační systém se výrazně liší od informačního určeného pro procesy krátkodobého a střednědobého řízení - obsahem, přístupy k získávání informací i jejich zpracováním. Hlavním úkolem strategického informačního systému je umožnit poznání pravděpodobných tendencí dlouhodobého vývoje faktorů, ovlivňujících strategii. Informace o minulosti musí sloužit k poznávání budoucnosti. Proto je nutné celý strategický informační systém orientovat na budoucnost. Zvláštním podsystémem jsou informace o možných kritických bodech varianty uplatňované strategie.

Hlavní překážkou dokonalého použití SSŘ je **nedostatečné zvládnutí principů strategického myšlení**, schopnost jejich tvůrčího využití k formulování variant vytvářené strategie a k vyhodnocování jejich výsledků. Mnoho pracovníků v oblasti řízení je stále pod vlivem myšlenkové orientace na operativní rozhodování. Největším nepřítelem strategického řízení je ignorantsví, neochota se učit, poznávat nové myšlenky, názory, poznatky apod. Práce na systému strategického řízení musí proto začít výchovou, kultivací strategického myšlení pracovníků, především vedoucích.

NOVÉ FORMY MODELU OBRANY

Otázkou obrany se zajímá v současné době více států na našem kontinentě. Jak se mění politická mapa Evropy a probíhá vývoj v dalších státech Afriky a Středního Východu, mění se i pohledy na obranu. To platí i pro Itálii a právě těmito otázkami se zabývá ve svém článku Stefano Silvestri v časopise Rivista Militare č. 1 z roku 1991. Názory autora přispějí jistě i k jinému pohledu řešení obrany, než jsou čtenáři našeho časopisu zvyklí z vydávaných publikací, přednášek a vojenských škol.

Vojenskou roli, jak autor článku píše, kterou dosud Itálie hrála, můžeme vyjádřit tím, že země byla a stále doposud je "**spotřebitelem bezpečnosti**", nikoli jejím výrobcem. Tuto tézi podporuje několik důvodů. Avšak poměrně stabilní situace, v níž byla taková role materializována během posledních čtyřiceti let, se rychle mění, což je podmíněno jugoslávskou krizí, kvalitativním zdokonalením vojenských arsenálů na východě a na jihu, otázkami, které přinášejí změny ve východní Evropě, včetně Sovětského svazu, jakož i místní středomořskou nestabilitou.

Prvky, které mohou tvořit strategický obraz v nejbližších létech, budou ovlivňovat ekonomické a finanční činitele, populační změny a emigrace, množství zdrojů vyčleněných na obranu, vývoj vojenské a kosmické techniky, šíření jaderných zbraní, výsledky jednání o kontrole výzbroje.

Tradiční aliance se mohou projevit jako nevhodné; byly vytvořeny, aby čelily úhroze a mohou se změnit v orgány pro řešení mezinárodních krizí.

Třetí svět bude stále více působit na mezinárodní scéně rychle rostoucí porodností (populace neustále mladší, čím dál chudší, stále více soustředěna v rozsáhlých městských aglomeracích).

Vojenská moc bude mít tendenci rozšiřovat se horizontálně (zapojeno je stále více zemí) a vertikálně (větší vojenské zásoby); používání vojenské síly a hrozba jejím použitím nebudou ani zdaleka méně časté a mohou se stát zcela běžnými, zvláště v kombinaci tohoto vývoje s oživením nacionalismu, především ve východní Evropě.

Nynější krize "mimo oblast Severoatlantického paktu" jsou spojeny s omezeným použitím západních ozbrojených sil jako celku na poměrně nízké úrovni. To by se však mohlo rychle změnit se zvýšením dosahu a ničivosti zbraní států třetího světa, vedle narůstání jejich mocenských ambicí. Hrozba "z jihu" nemusí být zrovna vojenská, přinejmenším na počátku, nýbrž ekonomická a sociální (možná dokonce kulturní). V těchto oblastech půjde do tuhého a bude to probíhat v kombinaci s velmi rychle se šířícím násilím nízké intenzity, od terorismu k potlačení malých oblastí, od akcí proti mezinárodnímu právu po hledání malých avšak důležitých "fait accompli" (dokonalých činů), rovněž s použitím síly. Proto to nebude úroveň vojenské hrozby, která by mohla otřást Západem, nýbrž její nekonečná schopnost narušovat zavedený řád a jeho pevnost, bez slitování aneb spravedlnosti vůči těm, jichž se náhodou týká. Žádný organizovaný mezinárodní systém nemůže přežít takovou nenasytnou anarchii,

takovou "rozšířenou a institucionalizovanou zločinnost", aniž by byl nucen reagovat; přitom jeho reakce bude nevyhnutelně zvyšovat i úroveň konfliktu.

Na druhé straně, zvětšující se autonomní schopnost vyrábět složité zbraně, dále zvyšující se počet výrobců i dodavatelů také změní povahu válek mezi středně velkými a středně důležitými mocnostmi, které budou v budoucnu méně než dnes závislé na nákupu zbraní od západního nebo východního bloku. Dá se říci, že rozvinuté země tak ztratí důležitý nástroj nátlaku a kontroly.

Větší a složitější arsenály znamenají také větší problémy a náklady pro mocnosti, které zamýšlejí intervenovat pro omezení nebo zvládnutí místního konfliktu. Rozhodujícím činitelem převahy bude pravděpodobně technologie, neboť s velkou pravděpodobností bude Jih mít větší počet mužů ve zbraní a větší vůli bojovat než Sever.

Avšak udržovat velkou technologickou převahu nemusí být snadné, v každém případě to bude velmi nákladné.

Problém představuje skutečnost, že západní země optimalizují své ozbrojené síly pro předpoklad konfliktu. Jejich zbraňové systémy, zásady jejich bojového použití, stejně jako informační, spojovací a řídicí systémy, systémy pro velení, jakož i týlové jednotky proto mohou být neodpovídající, nedostatečné nebo jinak nevhodné pro konflikt nízké intenzity v různých částech světa. Změna těchto parametrů je obtížná a nákladná, i když by mohl napomoci vývoj některých nových technologií.

Stručný přehled možných situací vede ke čtyřem podnětům k úvaze, a to že:

- Zvýšení pružnosti a mobility vlastních sil musí vést k tomu, aby byly rychleji přizpůsobitelné k náhlým změnám ohrožení a strategické situace.

- Udržování a zvyšování úrovně technologické vyspělosti našich ozbrojených sil musí také počítat s úsilím o dosažení pružnosti, všestranné bojové použitelnosti, jakož i standardizace (nebo alespoň zaměnitelnosti) s vojsky našich hlavních spojenců.

- Zvětšování dosahu a všestrannosti systémů pro shromažďování dat, systémů pro velení, řízení a spojení musí zabezpečit i možné požadavky pro zvládnutí krizí. Zároveň, aby byly schopny zabezpečit nejlepší znalost situace a možnost uskutečnění odstrašovacích opatření.

- Vypracování vhodné politiky aliance anebo mezinárodní integrace pro vybudování společné báze spojeneckých zdrojů tak, aby bylo možno čelit všem možným ohrožením.

Konečně se mohou vyskytnout také strategické neočekávané skutečnosti, které mohou změnit celý referenční rámec. Podle definice je obtížné předvídat neočekávané skutečnosti, avšak je možné uvést tři případy s velmi hypotetickou úrovní:

- Velká vojenská nebo politicko-vojenská porážka Spojených států amerických, která by zmařila představu, kterou tato supervelmoc má o svém mezinárodním vlivu. Kdyby se USA stáhly (vojenská porážka by takovou změnu mohla způsobit, zvláště po zkušenosti z Vietnamu, která se dosud plně nezažila) svět by byl zcela odlišný.

- Použití jaderných zbraní v omezeném konfliktu, bez globální eskalace. Kdyby bylo použito jaderných zbraní, i kdyby nezpůsobily konec světa, anebo ani vysoce nepřijatelné škody, musely by být rychle revidovány samotné základy nynější západní strategie. Pokud by byly tyto zbraně použity ve třetím světě mezi jižními zeměmi, bez přímého zásahu supervelmocí.

- Nepředvídatelné technologické inovace, které radikálně změní bojiště, jak se tomu v minulosti stalo s radiolokátorem nebo jadernými zbraněmi. Tyto změny by mohly být

nepředvídatelné a nemusely by být ihned pochopeny, aby později se staly základními v době jejich skutečného využití.

V takovém rámci, poprvé po válce, je Itálie vystavena riziku, že se stane **frontovou zemí** jako klíčová země, která je **v dotyku** se třetím světem a východní Evropou. Také je vystavena riziku, že se již déle nebude těšit ze své snadné role spotřebitele bezpečnosti.

Z toho vyplývá nutnost italské iniciativy, zaměřené na posílení sjednocovacích a koordinačních činitelů spojenecké strategie hlavně ve Středomoří, především prostřednictvím Severoatlantického paktu a jiných institucí (jako Evropské hospodářské společenství; Západoevropská unie), ale i dvoustrannými styky.

Existuje otázka **pohyblivé strategie** jak na politické, tak na vojenské úrovni, znamenající předvídat a urovnávat mezinárodní napětí a také požadující pravidelné, důkladné politické a politicko-vojenské konzultace západoevropských zemí s některými **klíčovými** zeměmi třetího světa, které k nám mají určitý vztah, nebo se skupinami takových států, jako je Rada Perského zálivu, Maghreb, Arabský svaz, Arabská liga atd.

Sociální problém představuje možné snížení výzbroje v Itálii podle dohody, o níž se nyní jedná na "konferenci o snížení ozbrojených sil v Evropě" ve Vídni, jakož i to, co by to mohlo znamenat pro soustavu ozbrojených sil.

Snížení tohoto druhu by omezilo naše obrněné a mechanizované síly. Nicméně bude to mít také jiný, mnohem důležitější vliv na plánování: stanoví **strop** pro některé druhy výzbroje, který nesmí být překročen. Takto omezí možnosti modelu obrany; je patrné, že posílí jiné.

Možný úspěch vídeňských rozhovorů může také přinést výhodu tím, že umožní větší strategickou pružnost, podpoří smíšené obranné systémy (mobilizace, manévry, stálá a polostálá obranná zařízení) podporované slabšími krycími silami, menšími, než jsou síly nyní používané v přesně definované předem určené obraně.

Model obrany však není věrohodný, jelikož není založen na celonárodním souhlasu, jehož výrazem a zároveň vojenským nástrojem musí být. Na druhé straně, model obrany musí být věrohodný také z vojenského hlediska, ať jsou preference nebo pocity (často proměnlivé) veřejného mínění jakékoli.

Problémem je proto zpracovat model, který bude kombinací obranného poslání a zřetel ke kritériím ekonomické skutečnosti, účasti v mezinárodních smlouvách a dosažení dokonalého sociálního souhlasu. **Aktéry tohoto sociálního souhlasu jsou veřejné mínění s volíci všeobecně, jakož i politické zřízení, novináři ("verbal class") a samotné ozbrojené síly. Skutečným hlavním činitelem odpovědným za vytvoření a upevňování základního souhlasu o vojenské politice v širším rámci zahraniční a bezpečnostní politiky, jakož i o národním ekonomickém plánování, je zcela jasně vláda.**

Nicméně, souhlas nemusí být jednomyslný: model, když nemůže být tím nejlepším pro dané podmínky, by měl být alespoň optimální.

Všeobecným vodítkem je, že model obrany by měl splňovat přinejmenším tyto požadavky:

- být v souladu s chápáním vývoje mezinárodní situace a ohrožení,
- být přizpůsoben ke kulturním změnám ve společnosti, zvláště změnám v citění a zájmech mládeže ve věku povolání do vojenské služby, která je přímo ovlivňována volbou tohoto modelu,
- přispívat k racionalizaci, modernizaci a vyšší soutěživosti ekonomického sektoru ve vztahu k obraně, v souladu s hospodářskou průmyslovou politikou země,

- zajišťovat nejlepší soulad mezi posláním stanoveným modelem obrany, institucionálními a zákonodárnými strukturami, které budou muset zajišťovat jeho zavedení,
- splňovat technické a lidské potřeby profesionální složky ozbrojených sil, které bude muset takový model vytvořit a dosáhnout toho, aby byl ve všech případech provozuschopný a účinný.

Těchto pět kritérií představuje referenční rámec modelu obrany vyjádřený v pojmech souhlasu, proto všechna tato kritéria musí být co nejlépe splněna a vyvážena mezi sebou. Splnění jen některého z těchto kritérií, nebo ztráta ostatních by zmařily poslání, o něž se usiluje. Buď jak buď, musíme připustit, říká autor článku, že diskuse o modelu obrany představuje klíčový bod každé snahy o zlepšení současné situace, neboť umožňuje vytvořit pro veřejnost nový obraz ozbrojených sil a zároveň čelit jejich hlavním vnitřním problémům.

Úkolem proto musí být sestavit dokonalejší zásadní koncepci a vzorovou smetující politiku pro upevnění obrany jako prospěšné a účinné veřejné služby: koncepci, která musí zdůraznit, přehodnotit tradiční a všeobecnější pojetí ozbrojených sil jako zajištění země proti nebezpečí agrese.

Problém povolávání do vojenské základní služby na jedné straně a **uzavřenosti** ozbrojených sil vůči občanské společnosti na druhé straně představují dnes vážné problémy, i když to nejsou problémy jediné. Všeobecně je nutné odkrýt poslání ozbrojených sil a obrany v novém mezinárodním řádu, a tak zpracovat model obrany, který bude logicky spojovat toto poslání s prostředky považovanými za nezbytné, s přijatelnou úrovní ekonomických investic.

Složení obranných plánů příliš často považuje za samozřejmé některá tvrzení, která jsou posuzována jako nezvratná, odtržená od jejich odůvodňujících souvislostí, a proto stejně neobsažná jako nepopulární. Konstatováním, že obranný rozpočet musí být zvýšen o 3 % ročně v reálné hodnotě, tj., že musí zůstat na dvou procentech hrubého národního produktu, přičemž jsou zároveň pronášeny výroky znějící protichůdně (nebo povrchně), zajisté nebude dosaženo dokonalého konsensu. Konstatování, že je nedostatek prostředků potřebných k udržování účinnosti ozbrojených sil, spolu s tvrzením, že poslání a plány ozbrojených sil musejí zůstat nezměněny, vypadají spíše jako "**excusatio non petita**" (nežádoucí vyloučení) pro ospravedlnění budoucích chyb a nikoli jako účinný plán pro využití možných zdrojů.

Jinými slovy: je velká obtíž (ne vždy nenáviděná vojenskou správou) spojit strukturu výdajů se zvolenou obrannou politikou (nebo modelem obrany), jako by tyto dvě věci spolu úzce souvisely. To není snadno přijatelné, protože ozbrojené síly samotné nemohou být zároveň obrazem vysoké účinnosti: naopak, stěžují si, že společnost nechce k jejich dispozici věnovat "**potřebné prostředky**", aby mohly plnit povinnosti, které od nich vyžadují. Avšak jediným způsobem, aby byl tento problém přijat, je umožnit rozsáhlou diskusi o prostředcích, jejich užitečnosti a účinnosti. Na závěr, je obtížné vyhovět oběma stranám sporu. Jestliže ozbrojené síly tvoří samostatnou a málo známou instituci, nevyhnutelně se těší malému pochopení, proto nejsou schopny získávat potřebné ekonomické a lidské zdroje. Na druhé straně, aby takové zdroje získaly, musejí přestat být izolovanou institucí, a proto musejí přijmout myšlenku, že jejich odborné hodnocení užitečnosti nebo účinnosti určitých investic může být předmětem diskuse a především možnosti ověření na politické úrovni (modelu obrany).

Problém je nalézt správný vztah mezi obranou a souhlasem, aniž by obrana byla obětována konsensu. Není to snadný úkol, avšak existují užitečné příznaky, jimiž je možné se řídit a jiné, jímž je nutné se vyhnout.

Prvým bodem všeobecného zájmu se týká mezinárodního a domácího politického prostředí. Navržený model obrany musí být znázorněn v rámci smluv o kontrole a snížení výzbroje, jakož i dohod o vývoji doktrín Severoatlantického paktu, k němuž Itálie nevyhnutelně patří. Jasně a rozhodně přizpůsobení mezi modelem obrany i jeho mezinárodním rámcem má tu výhodu, že úzce spojuje model obrany s důležitými mezinárodními rozhodnutími, které Itálie učinila a jež nacházejí vysokou míru konsensu. Dále, což je neméně důležité to poskytuje také výhodu užšího pouta mezi italskou obranou, zahraniční politikou a mezi národní i spojeneckou obranou: pouto, jež nebylo vždy příliš jasné v minulosti, které je však spolehlivým zdrojem větší bezpečnosti a účinnosti.

Na úrovni souhlasu je nutné využívat také příznivého vlivu procesu kontroly výzbroje. Přitom může ale představovat určité problémy, protože kontrola výzbroje je všeobecně považována za politický nástroj, přičemž se zapomíná, že je naopak především technickým prostředkem. Není ani cílem jako takovým, ani strategií, nýbrž je jen prostředkem. Toto hledisko není veřejnému mínění vůbec jasné, často je podceňováno "operátory" a rozhodujícími činiteli. Výsledkem je buď příliš velký odpor, nebo nadšení, což přispívá ke všeobecnému zmatku.

Typickým příkladem je myšlenka, často podporovaná opozičními silami, mírovým hnutím a někdy také schvalovaná vládou, ministerstvy, která požaduje vypracování "defenzivního" modelu obrany.

V souladu s tímto způsobem myšlení může být nynější model obrany rozdělen podle dvou hlavních hledisek:

- základní model (defenzivní),
- volitelný nebo zbytkový model (ofenzivní).

Defenzivní model by mohl představovat jediný přijatelný model, který je v souladu s požadavkem míru a odzbrojení, zatímco **ofenzivní model** by mohl být nepřijatelný, nebo také (dle typického vyjadřování komunistické propagandy) by defenzivní model mohl být přijatelnější pro veřejné mínění, přitom ofenzivní model by nemusel získat potřebný souhlas.

Celá oblast vojenské strategie je charakterizována dialogem mezi různými úrovněmi použití síly a operačního i strategického plánování. Tak například ofenzivní operace na taktické úrovni jsou funkční pro defenzivní operace na úrovni válčiště, avšak defenzivní operace mohou snadno přispívat ke strategickým ofenzívám.

Když ve Vídni vyjednaváci mluví s vysokou pečlivostí o možnosti změnit vojenské doktríny z ofenzivních na defenzivní, tak vytýčují nutně dvojnásobný cíl, který může být vysvětlen pouze pojmy relativní změny ve srovnání s danou situací.

Proto může být možné, je-li znám vztah (poměr) mezi silami dvou protivníků, při zkoumání souboru opatření kombinujících systémy snížení výzbroje i různé operační doktríny a výcvikové metody, dospět k podstatnému snížení možnosti vést ofenzivní operace velkého rozmachu (povšimněte si laskavě, že bylo řečeno "možnost" a nikoli "schopnost", což je zcela odlišná věc).

V případě vídeňských rozhovorů je cíl ještě omezenější, protože tyto rozhovory prostě vedou ke snížení možnosti překvapivých útoků, které představují pouze jednu z možných forem ofenzivy. To se tudíž netýká schopnosti (ani nesnižuje možnost) vést jiné druhy ofenzivních manévřů. Dále jde spíše o daný scénář a nikoli jiný možný scénář nebo jiné

předpoklady konfliktů, popřípadě vedení ofenzivních operací zcela odlišných od operací výslovně vzatých v úvahu.

Tím je míněno, že volba ve prospěch **defenzivních** strategií má příkladnou politickou hodnotu, může **zlepšit stabilitu vztahů Východ - Západ**, však je platná pouze tehdy, když se hra zastavila, a proto si nečiní nárok na splnění všech dynamických aspektů strategických vztahů.

Konečně, demokracie je jedinou možnou zárukou, také jedinou potřebnou zárukou pro model obrany, až bude skutečně defenzivní, a tím zároveň respektuje vůli lidu i ústavy.

Vyhnout se takovým semantickým léčkám je velmi důležité, avšak to nestačí. Je nutné také správně rozpoznat koncepční zvláštnosti modelu obrany.

Prvým návrhem je vykládat model obrany jako model bezpečnosti. Na rozdíl od rozlišování mezi **defenzivním a ofenzivním** má rozlišování mezi **bezpečností a obranou** svou vlastní logiku i strategické důvody. **Obrana** v podstatě úžeji souvisí s operačními (vojenskými) hledisky modelu, zatímco **bezpečnost** posuzuje širší a složitější obor problémů, včetně ekonomiky, politiky atd.

Zřetelné pole, v němž na sebe model bezpečnosti a obrany vzájemně působí, je již zmíněné snížení a kontrola výzbroje. Jinou, stejně důležitou oblastí je oblast modelu obrany, v níž jde o možnosti ekonomie, průmyslu, výzkumu a vývoje.

Každý model obrany zavádí dlouhodobý plán ekonomických investic, plánovacích nástrojů a pokud možno také vyváženosti mezi průmyslovými odvětvími i veřejnou administrativou atd. Takové plány daleko překračují odhady ročního rozpočtu uváděné ve finančním zákonu a v ročním obranném rozpočtu, protože projektují pro dlouhou dobu studium, výrobu, nákup a používání zbraňových systémů, které mají životnost od 10 až 15 let po dobu 30 až 40 let. Dále, takové plánování stanoví budoucí vývoj celého průmyslového obranného odvětví, charakterizovaného primární závislostí na volbě domácího zákazníka.

Avšak problém spočívá také v rozdílnosti délky uvažovaného času: jeden rok pro rozpočet a parlament, 5 roků pro hospodářské plány, 10 a více roků pro vojenské plánování. Proto je důležité nalézt určitý vazební nástroj spojující tyto časové úrovně, například ve formě mnohaletého plánovacího dokumentu pro obranu, každoročně upřesňovaného a spojeného s možnostmi státního rozpočtu i možnostmi ekonomického plánování.

Takový postup má výhodu, že umožňuje také vážnější dialog mezi ozbrojenými silami a zbrojním průmyslem. Ve skutečnosti v systému s články od sebe oddělenými v důsledku jednotlivých odvětví překonávajících iniciativu společenství nevyhnutelně dochází k tomu, že se zvyšuje neúčinnost a snižuje se úroveň konsensu.

Vše, co uměle izoluje problém obrany od ostatních problémů, izoluje také vojenský výzkum od civilního sektoru a v důsledku toho zbrojní průmysl od civilního průmyslu, čímž je oslabován sektor obrany jak ekonomicky, tak technologicky, tím také z hlediska konsensu. To znamená také plýtvání energií, odmítání meziodvětvové spolupráce a i zhrošení podmínek národní bezpečnosti.

V takovém rámci je nezbytné nové řízení informační politiky, tj. na prvním místě šíření novinek o obraně, bezpečnosti a možnostech státní správy.

Moderní a účinná informační politika má různé aspekty. Prvým, velmi důležitým, ovlivňuje diskusi o obraně vytvářením informovanosti veřejného mínění všeobecně a vládnoucí vrstvy zvláště. Je to složitý úkol, který znamená růst, také v Itálii, všeobecně rozšířeného

bezpečnostního vědomí, jež již existuje v jiných zemích, a proto také vyžaduje aktivní příspěvek školy, zvláště vysoké, jakož i hromadných sdělovacích prostředků.

Avšak takový úkol zůstane zcela teoretický, jestliže nebude podporován neustálým tokem informací, studijními podklady a požadavky veřejného mínění ze strany vojenské správy. Při nedostatku takové otevřenosti, v podstatě nepřetržité vojenské kultury (odlišné od vnitřní kultury vojenské správy samotné) nevyhnutelně skončí tím, že se dostane:

- na protichůdnou nebo přinejmenším na samostatnou a kritickou cestu ve srovnání s oficiální vojenskou kulturou,

- na základnu idejí a informací, které nejsou nutně objektivní a úplné,

- konečně, bude rozhodujícím způsobem ideologicky a politicky ovlivňován svými primárními zdroji, většinou cizími italské společnosti (Angličané, Američané, Němci, Francouzi a dokonce Rusové). Naproti tomu rozsáhlejší kulturní výměna umožní také obohacení oficiální vojenské kultury, její širší mezinárodní postoj, a tak může napomáhat k dosažení vyšší soudržnosti mezi italskými postoji a chápáním bezpečnosti, postoji a chápáním bezpečnosti hlavních italských spojenců.

V minulosti se politika italské obrany ubírala pouze cestou **spotřebitele bezpečnosti**. Byla to politika závislá na hlavním italském spojenci, relativně nenákladná, a bez vlastních politických a strategických ambicí, ne-li zcela **residuální**. Toto řešení zanechalo Itálii model obrany, který je možno nazvat **neutrálním**, do značné míry zbaveným politických nebo strategických možností. Ohrožení, velká strategie a do jisté míry také operační struktura, která z nich byla odvozena, mohou být všeobecně nazvány **požadavky Severoatlantického paktu**.

V okamžiku, kdy se **požadavky Severoatlantického paktu** stávají výraznějšími nebo problematičtějšími a kdy je Itálie nucena hrát aktivnější roli **producentů bezpečnosti**, tak se najednou přesně neví, co se chce a jaká by měla být **velká strategie Itálie**. Oficiální diskuse byla zahájena opatrným a nepřímým způsobem vydáním "**Bílé knihy o obraně**" v roce 1985, která obsahovala pět sdružených úkolů. Tyto úkoly však nakonec, jako určitý abstraktní teoreticko-politický obraz, překrývaly organizační a operační realitu ozbrojených sil, které pokračovaly v působení podle starých kritérií. Možnosti jednotlivých druhů ozbrojených sil zřejmě braly v úvahu potřebu splnit defenzivní požadavky uvedené v jednotlivých úkolech, avšak protože není jasná priorita, jsou strukturovány podle odvětvových priorit jednotlivých druhů ozbrojených sil.

Výsledkem je, že volba jednoho nebo jiného úkolu nevychází z celkového nazírání na italskou obranu, nýbrž spíše z více méně náhodné kombinace voleb druhů ozbrojených sil. Proto, jestliže je vnitřní plánování jednotlivých druhů ozbrojených sil v logickém souladu s jejich parametry, celkové plánování obrany je dnes náhodným výsledkem kombinace plánování těchto druhů ozbrojených sil. Pro vypracování zcela odlišné logiky by bylo nutné změnit také definici, výchozí kritéria obranného rozpočtu a revidovat působnost druhů ozbrojených sil, a to není snadný úkol.

Jednou z hlavních zvláštností současného rozpočtu je jeho téměř naprostá těžkopádnost: nikdo přesně neví, co obsahuje a znamená alespoň pro operátory. Tak například, je téměř nemožné sledovat přesné a celkové náklady na jediný program, nebo na jedinou vojenskou operaci, stejně jako je nemožné znát přesné náklady na jedinou jednotku, oddíl, posádku atd.

Zdá se, že tato situace by měla být považována za znepokojivou jak pro parlament, tak pro veřejné mínění a za překážku kterékoli racionalizace a reformy. Jediným pokusem **proti proudu** uskutečněným v době, kdy byla psána **Bílá kniha o obraně**, bylo rozhodnutí každoročně předkládat parlamentu **dodatek** o obranném rozpočtu.

Avšak tyto **dodatky** (i když jsou užitečné a zajímavé) jasně dokazují velikost odporu vůči změně.

Problém má také institucionální povahu a institucionální zmatek zvětšuje ještě nedůslednost v plánování. Koaliční vlády mají tendenci být podezřivě vůči růstu moci zastupitelských orgánů až po jednotlivé osoby. Politická rozličnost mezi partnery se snadno změní v difference v řízení mezi ministerstvy a naopak, **odborně** různosti v názorech uvnitř vlády zasahují ministry a strany, k nimž patří. Každé rozhodnutí proto má rysy domácí politiky ještě před plánováním jeho úlohy ve vojenské a zahraniční politice. Rozhodovací proces je zpomalován, většina všech konečných rozhodnutí je spíše výsledkem kompromisu nebo vyhověním požadavkům vnitřní politiky, než odpovědí na problémy a možnosti volby bezpečnostní politiky.

Na druhé straně, postavení **náčelníka generálního štábu** v míru nebo za nevyhlášené krize není v souladu se dvěma přednostními úkoly:

- Dnes je předpoklad vyhlášené války nejméně pravděpodobný, protože se zvyšuje počet vážných krizí a nebezpečných situací, které jsou ve všech případech vyřešeny v míru a legálními prostředky mírové doby; to však neznamená, že by ozbrojené síly neměly být připraveny zasáhnout s maximální účinností a rychlostí, a proto s naprosto přesným velením. Dále, většina těchto krizí bude s největší pravděpodobností zvládnuta spojenými (kombinovanými) operacemi.

- Se skutečností, že je projevem rozporného myšlení, když se zcela prostě svěří vrchní velení důstojníkovi nebo vyššímu štábu, kteří tuto funkci předtím nevykonávali (proto k tomu nejsou vycvičeni), a to ani z odborného hlediska. Totéž platí také pro opačný případ: to znamená, že je obtížné uvažovat o hladkém a rychlém průběhu operací, kdyby byly ozbrojené síly postaveny před změnu v soustavě velení se všemi nejistotami, které z toho vyplývají. Nic by však nemohlo zabránit vládě nebo parlamentu změnit tato pravidla v případě vyhlášené války, popřípadě vážné a vyhlášené krize. Je však dobré mít od samého počátku jasná, známá a ověřená pravidla.

Model obrany musí spočívat na určitých všeobecných strategických a operačních předpokladech, které působí jako vodítko při volbě priorit, které je zapotřebí uskutečnit v potřebném čase. Z těchto důvodů je nutné se vyvarovat případným ekonomickým (finančním) ztrátám nebo nevčasným strukturálním změnám, nebo co je ještě horší, nerozhodné netečnosti spojené s vyčkáváním, že se budou řídit jiné země podle své volby. Za předpokladu, že budoucnost evropské obrany bude spojena s převahou defenzívy nebo ofenzívy, je možné shrnout předpoklady podle těchto zásad:

- považujeme za logické dosáhnout směrného poměru 2:1 mezi moderními pozemními silami, předem rozvinutými a vybavenými obrannými stavbami, popřípadě stabilními a polostabilními zátarasy, dále tradičními obrannými silami, vysoce pohyblivými, považovanými naproti tomu za jednotky určené k protiútokům a za strategické zálohy;

- stejně nezbytné je vytvoření potřebné palebné síly malého dosahu pro zajištění umlčení útočících sil protivníka v dálkách od 5 do 50 km před linií fronty, což v podstatě již zajišťuje Severoatlantický pakt;

● **různé snížení (asi na 50 %) počtů tanků, obrněných vozidel pro přepravu jednotek, dělostřelectva a jiná snížení stanovená pro bojové vrtulníky i letouny budou následovat podle dohod uzavřených ve Vídni na **Konferenci o snížení ozbrojených sil v Evropě**.**

Je však možné počítat s dalším snižováním obrněných vojsk, zatímco budou uvedeny do pohotovosti mohutnější krycí síly lehké pěchoty. Budou potřebné jen obrněné síly druhého sledu, jejichž úkolem bude vést protiútoky. Naproti tomu letectvo bude muset poskytovat potřebnou míru zajištění, tvořit strategickou zálohu se zřetelem k možnému porušení smlouvy a k náhlým krizím, velmi vzdáleným hlavním ohrožením. Proto je zapotřebí, aby mělo velkou ničivou sílu, která bude zjištěna také pozemními raketami.

- Zvláštním problémem je protivzdušná obrana a antirakety. Ve skutečnosti rakety dalekého dosahu velmi pravděpodobně zůstanou, na rozdíl od toho, co předpokládal předcházející plán, protože strategické síly a námořní raketové síly Sovětského svazu zůstanou. Dále je nutné brát v úvahu další zdokonalování raket s plochou dráhou střely, které mohou být vypouštěny z letounů.

Vcelku je možné uvažovat ještě o tom, zda by protivzdušná obrana měla být závislá zejména na protiletadlových silách a stíhacím letectvu (jak je tomu dnes), nebo zda by nebylo účelnější, aby byla založena na radikálním, početním a kvalitativním posílení bodové a plošné obrany proti útokům letounů, raket (systémy ATBM). Ve druhém případě by letectvo bylo zbaveno svého úkolu protivzdušné obrany, aby se mohlo lépe soustředit na jiné úkoly (jako např. přehrazování, palebná podpora, průzkum, radioelektronická činnost atd.).

- Potřeba udržet v pohotovosti věrohodnou jadernou složku v Evropě zřejmě přetrvá (i když bude značně snížena ve srovnání se současností).

K těmto uvedeným úvahám je možné připojit další, jako:

- příležitost (a možná také nutnost) znovu více využívat mobilizace sil vycvičených a organizovaných pro daný případ,

- posílení taktického a strategického přepravního potenciálu, zvýšení pohyblivosti pozemních vojsk, aby bylo možné soustředění spojeneckých sil v různých oblastech evropského válčiště.

- Zachování vysokých investic do oblasti výzkumu a vývoje, jakož i nákupu nové techniky, aby byl udržen pod kontrolou technologický závod, který probíhá mezi jednotlivými mocnostmi.

- Posilování opatření pro udržení míru, kontrola a řešení krizí, také z hlediska velení, řízení, spojení a shromažďování informací.

K PERSONÁLNÍM OTÁZKÁM MODERNÍCH ZÁPADNÍCH ARMÁD

K faktorům ovlivňujícím aktivizaci lidského činitele patří zejména úroveň výchovně vzdělávacího systému, sociální podmínky práce a motivační soustava. Patří k nim i úroveň organizace a řízení výroby. Vědeckotechnický rozvoj vyžaduje vytvoření takového systému vzdělávání, odborné přípravy a rekvalifikace kádrů, který odpovídá požadavkům moderní výroby.

V průmyslově vyspělých zemích je kladen důraz na přípravu pracovníků **širokého profilu**, schopných neustále se přizpůsobovat novým úkolům. Vyžaduje se vysoká úroveň všeobecného vzdělávání. V odborné výchově se proto upouští od úzké specializace a je kladen důraz na mnohostrannou kvalifikaci, na znalost skupiny profesí, což umožňuje i adaptabilitu pracovní síly. Vyšší vzdělanost vede také k růstu zájmu o další zvyšování kvalifikace.

U odborných pracovníků se vyžaduje schopnost řešit i značně rozdílné úkoly. U všech odborníků se věnuje pozornost znalostem z výpočetní techniky a informatiky. Značné prostředky se vynakládají na neustálé doplňování znalostí pracovníků. Je zřejmé, že takto vynaložené prostředky mají rychlou návratnost.

V průmyslově vyspělých zemích je využíváno **forem aktivizace účasti pracujících na řízení, racionalizaci a zvyšování účinnosti**. Snaží se utvářet určité prvky totožnosti zájmů, což má přispět k využití tvůrčích schopností pracovníků.

Nelze se domnívat, že se dostatečně využívá lidský potenciál, který je k dispozici. Příčinou je zvláště **nedopovídající personální řízení i mzdová politika**, která nutí kvalifikované pracovníky vykonávat méně kvalifikované, ale lépe placené práce.

Přitom si nelze dělat iluze o tom, že je k dispozici tak účinný a kvalifikovaný lidský potenciál, který při vhodném využití pomůže rychle překonat stagnační tendence.

Společným znakem přetrvávajících nedostatků je nedocenení vysoce kvalifikované, intelektuálně náročné práce, postoj k inteligenci jako klíčovému subjektu vědeckotechnického rozvoje a k přechodu od průmyslové k informační společnosti vůbec.

Tento záporný rys je nutné překonávat co nejlépe využitím disponibilní lidský potenciál. Všude ve světě se potýkají s **nedostatkem kvalifikovaných pracovníků**, dokonce i v USA, které se vyznačují vysokou úrovní školství a tradicí v odborné přípravě. Dobře si uvědomují, že používání moderních technologií a postupů zvyšuje nároky na znalosti. Vzniká obava, že je vytvářena **kvalifikační mezera**, tj. **nesoulad mezi kvalifikací pracovníků a kvalifikací požadovanou zaměstnavateli**.

Podle zjištění Mezinárodní organizace práce předpovědi ukazují, že v USA více než polovina pracovních míst, vytvořených v posledních 25 letech, bude vyžadovat vzdělání vyšší než středoškolské. Tím se zvýší poptávka po kvalifikovaných pracovnících.

V oblasti řízení (u úspěšných firem) jsou určujícími faktory růst významu strategického řízení, růst pozornosti věnované lidskému činiteli, skupinově podřílový styl řízení, zavádění metody řízení pomocí cílů, pružnost systému řízení, účinné využití výpočetní techniky v řízení,

metod tvořivého myšlení, péče o fyzický a psychický stav pracovníků, zajištění možnosti růstu tvořivých jedinců a příznivá stimulace řídicí a výkonné práce.

Na výkon pracovních profesních rolí mají vliv složky lidského potenciálu: zdraví a psychický stav, hodnotová orientace, schopnosti a dovednosti, tvořivost, úroveň podílů se a schopnost vhodně využít svého potenciálu v pracovním procesu.

Kvalifikace tvoří požadovaný stupeň teoretických znalostí a vědomostí, životních a zejména pracovních zkušeností, dovedností a návyků, všeobecného rozhledu a intelektu, morálních vlastností a osobních schopností.

Vzdělání, skutečný **poznatkový a dovednostní potenciál**, tvoří podstatnou složku kvalifikačního potenciálu.

Tam, kde je pracovník zařazován na místo, odpovídající nejen jeho formální kvalifikaci, ale i schopnostem, zkušenostem, dovednostem, znalostem, psychickým i zdravotním předpokladům, je zároveň zvýšena jeho motivace a spokojenost.

Pracoviště s kvalifikovanými lidmi vytváří ovzduší pro **podílový styl řízení**.

Potvrzuje se rostoucí význam kvalifikace pracovníků jako jednoho ze základních předpokladů žádoucího rozvoje a zvyšování pracovní výkonnosti. Ukazuje se však, že požadavky předepsaného vzdělání nesplňují spíše řídicí než řadoví pracovníci. Nejkritičtější míra nesplnění kvalifikačních požadavků je u vedoucích pracovníků a příslušníků personálních útvarů. Tedy především u těch osob, které za personální řízení odpovídají.

S úrovní technického vybavení vzrůstá i zájem, spokojenost s péčí o rozvoj kvalifikace, vzdělání. Čím vyšší vzdělání a kvalifikaci zaměstnanci mají, tím výrazněji usilují o další sebevzdělání. To se promítá i do zájmu o vzdělání podle profesních kategorií.

Z hlediska využití a další kultivace lidského potenciálu je nutné odstranit **bariéry v personálním řízení**. V zájmu nejpřirozenějšího personálního vnitřního členění by kvalifikační příprava měla počítat nejen s tím, aby odpovídala bezprostředně očekávané práci, ale aby současně byla přípravou ke kvalifikačním a jiným změnám, které budou potřebné pro inovace, vyvolané vědeckotechnickým rozvojem.

Personální útvary velkých firem často zřizují stálá hodnotící střediska, v nichž uchazeči o zaměstnání procházejí hlubšími formami hodnocení. Do činnosti hodnotícího střediska jsou např. zařazeny osobní rozhovory s uchazeči, rozhodovací hry, studium písemných podkladů, stáže a dočasné plnění určitých úkolů.

Velké firmy v SRN uskutečňují svou personální politiku prostřednictvím personálních útvarů. Jejich velikost přímo závisí na počtu zaměstnanců podniku. Obvykle připadá jeden pracovník personálního útvaru na 130 až 150 zaměstnanců.

Personální útvary většiny firem se nezabývají jen personálními otázkami, ale např. i výpočtem mezd. V poslední době projevují snahy ke zvyšování své důležitosti. Za nejvýznamnější funkci se pokládá zdokonalování odměňování za práci a zvyšování kvalifikace. Podstatně menší význam se přisuzuje metodám hodnocení pracovníků, systémům informování personálu a koloběhu pracovníků.

Mnoho západoněmeckých firem považuje **zdokonalování profesionální přípravy** pracovníků za nepřetržitý proces. Se znalostmi, získanými na vysoké škole vystačí zaměstnanci 3 až 5 let práce, potom potřebují určitou **rekvalifikaci**. Potřeba soustavného zvyšování kvalifikace a rekvalifikace vedla ke vzniku specializovaných podnikových útvarů (vzdělávací střediska, útvary personální politiky, oddělení pro rozbor ekonomické účinnosti vzdělávání, dílny pro vývoj, výrobu učebních pomůcek a zařízení atd.).

Ozbrojené síly USA vstupují do období změn, které významně ovlivní i profesionalitu sboru důstojníků a seržantů. Pozornost se soustřeďuje na **kvality profesionalismu a programy rozvoje vojenských profesionálů**.

Ozbrojené síly se začaly přebudovávat na menší, ale zdatnější celky, které budou dobře vycvičeny a připraveny. Pracuje se na nové koncepci profesionalismu. Z ní je patrné, že profesionál v armádě je odborníkem ve svém profesionálním vojenském povolání, je odpovědný za podřízené, je zavázán k obraně národa a je vázán silnými etickými principy.

Po přebudování ozbrojených sil se zvýší význam profesionality. Armáda bude menší, uzavřená a vnitřně pevně stmelená.

Základním kádrem v profesionální armádě USA je důstojník-profesionál. V systému přípravy příslušníků amerických ozbrojených sil je věnována velká pozornost výchově příslušníků důstojnického sboru. Zdůrazňují se vysoké bojové, lidské, vojenské a odborné kvality. Tomu jsou podřízeny odborné vojenské a profesionální přípravy. Profesionální růst a využití odborné způsobilosti důstojníků zajišťuje systém kádrové práce s důstojníky. Je průběžně upravován podle konkrétních potřeb.

V zájmu udržení vysoké připravenosti ozbrojených sil byl vypracován jednotný plán, zaměřený na udržení vysokého procenta připravených kádru.

Iniciativy v oblasti personální práce se zaměřují na:

- zdokonalení kádrového zabezpečení vojsk,
- dokončení propojenosti přípravy velitelů všech stupňů,
- zlepšení možnosti vzdělávání.

Problémy s udržováním vysoké kvality připravenosti vojáků a civilních pracovníků v ozbrojených silách USA souvisejí s úbytkem mladé generace, omezenými lidskými zdroji a vzrůstající konkurencí soukromého sektoru.

Z výzkumu vedeného mezi příslušníky ozbrojených sil se zjistilo, že kladný vztah ke službě v ozbrojených silách mají lidé, kteří jsou spokojeni se svou profesí, mají možnost osobního růstu a profesionálního rozvoje. Tuto skutečnost silně ovlivňuje kvalita důstojníků a proces velení u jednotky.

Současný stav ve vývoji technologií a tendence poklesu počtu mladé populace se odráží v situaci v amerických ozbrojených silách. Dochází k podstatným změnám ve způsobu náboru, personálním řízení, v zavádění opatření k udržení a stabilizování příslušníků ozbrojených sil v odpovídajícím počtu i kvalitě v ozbrojených silách, ale také v usnadnění jejich odchodu do výslužby. S velkou pravděpodobností budou rozrušeny základy mnoha tradičních postupů v řízení.

Profesionální řízení v amerických ozbrojených silách se soustřeďuje na zajištění lidských zdrojů, jejich kvalitu. Během příštího desetiletí se vyskytnou velké změny na trhu pracovní síly. Ze studie ministerstva práce vyplynulo, že pracovní síla vzroste pouze o 1 % v devadesátých ve srovnání se 3 % v sedmdesátých letech. Znamená to, že pracovní síla stárne, rezerva mladých lidí klesá. Do filozofie lidských zdrojů se navrhuje zdůraznit záměr opětovného vstupu do ozbrojených sil. Tento záměr se např. začal uplatňovat v pozemním vojsku již v roce 1989 a pokračuje i v současnosti. Pozemní vojsko se zaměřuje více technicky, soustředí se na personál ve středních seržantských hodnostech pro velení v malých jednotkách a posádkách nebo na údržbu zařízení.

Systém kádrové práce s důstojníky pozemního vojska (The Officer Personnel Management System - OPMS) řídí profesionální rozvoj a využití odborných způsobilostí

důstojnických kádř v pozemním vojsku. Systém byl modifikován pro současné potřeby ozbrojených sil. Jeho uskutečnění se naplňuje u sociálního zabezpečení, navrhování důstojnických kádř v potřebných počtech a stanovených kvalifikacích do funkcí podle aktuálních potřeb pozemního vojska, rozvíjení profesionálních schopností důstojnických kádř prostřednictvím plánované výuky, zařazování, propouštění kádř v souladu s individuálními zájmy a potřebami pozemního vojska.

Systém vychází z původní profese důstojníka. Vzrůstající složitost pracovních postupů vyžaduje rozsáhlé znalosti, vysokou specializaci, odpovídající vzdělání a praktický rozvoj odbornosti. Určující principy zdůrazňují v profesionální armádě vysoce etické vedení, zaměření pozornosti na zvláštní talenty a osobnostní potenciál důstojníka, zajištění průběžného růstového rozvoje během celé kariéry.

Středisko pro řízení vojenského personálu vojenského letectva (The Air Force Military Personnel Center - AFMPC) je ústředím pro programy řízení kádř vojenského letectva. Pracovními postupy i metodami, vytvořenými střediskem, se řídí téměř 600 000 příslušníků v činné službě. Kromě toho středisko zajišťuje služby pro asi 600 000 příslušníků vojenského letectva ve výslužbě.

Odpovídá za rozmísťování kádř s odpovídajícími profesionálními schopnostmi ve vhodném čase k útvarům a zařazením vojenského letectva. Hledá přijatelná řešení pro bilancování vojenských a civilních zdrojů, ale i potřeb ke sladění individuálních předností i profesionálních požadavků velitelských orgánů.

Toto středisko výrazně spolupracuje se Službou pro doplňování vojenského letectva (The Air Force Recruiting Service) a Správou leteckého výcviku (The Air Training Command) v náboru, hodnocení, výcviku potřebných počtů a odborností kádř podle potřeb vojenského letectva.

AFMPC řídí profesionální programy pro důstojníky, vede komise pro individuální povyšování do plukovníckých hodností. **Oddělení pro doplňování vojenského letectva** je odpovědné za rozpoznání současných a budoucích organizačních nedostatků, vyhodnocování postupů a programů, které ovlivňují stav ve vojenském letectvu, rozvoj a plnění iniciativ.

Odpovídá také za udělování cen, propůjčování řádů a vyznamenání vojenského letectva, za kvalitu sil tohoto letectva, za určení norem povinné tělesné kondice, inovaci výstroje, stejnokroje i pravidel jejich používání.

Středisko řídí také propouštění do zálohy i odchody do výslužby. Odpovídá za rozvoj, uskutečnění a vedení důstojnických kádř, systémů vyhodnocování seržantů, mužstva a působení důstojníků ve výslužbě. Zabezpečuje postupové řízení a funkční vedení **personálních centrál všech operačních základen vojenského letectva**. Odpovídá za stav morálky, sociálního zabezpečení, rehabilitaci a zotavení letců. Řídí centrum pro udržování styků s rodinami postiženými tragickou ztrátou.

Během dvou příštích let bude v pozemním vojsku nahrazen dosavadní kvalifikační test způsobilosti (Skill Qualification Test - SQT) novým, který byl nazván testem osobního rozvoje (Self-Development Test - SDT). Přináší zejména tyto nové prvky:

- Kvalifikační test způsobilosti (SQT) úrovně 1 pro vojiny, vojiny-specialisty a desátníky bude zrušen u pravidelné složky ozbrojených sil a od října 1991 také u organizované zálohy. Test osobního rozvoje (SDT) nebude používán.

- Seržanti, štábní seržanti a seržanti první třídy budou nadále zkoušeni podle pravidel kvalifikačního testu způsobilosti až do 1. října 1991. U organizované zálohy pozemního vojska bude tento test zrušen o rok později.

- Test osobního rozvoje bude jedním ze tří prvků programu vyhodnocování individuální přípravy (Individual Training Evaluation Program). Dalšími prvky jsou všeobecný úkolový test (Common Task Test) a vyhodnocení velitelské způsobilosti (Commander's Evaluation).

- Přezkoušení testem osobního rozvoje u všech vojenských odborností začne v jednotkách pravidelných sil během rozpočtového roku 1992, v organizovaných zálohách v rozpočtovém roce 1993. U obou složek budou použity stejné testy.

- Příslušníci v činné službě budou přezkušováni jednou ročně, u organizované zálohy jednou za dva roky. Výsledky testů ovlivní povyšování, funkce a doporučení pro studium.

- Příslušníci ozbrojených sil budou studovat mimo službu, pro studium využijí příručky vojáka pro svou vojenskou odbornost, úroveň způsobilosti a čtyř bojových řádů k výcviku a velení.

Nejvýznamnějším charakteristickým znakem nového systému přezkoušení bude **požadavek přípravy** na splnění testu **samostatným studiem a přípravou mimo službu**.

V ozbrojených silách USA se při **povyšování** bere v úvahu především:

- celková doba činné služby,
- výsluha v předchozí hodnosti,
- dosažený stupeň vojenského vzdělání,
- výsledky atestací,
- doporučení vyšších velitelů,
- rozhodnutí výběrových komisí (u vyšších hodností).

Do hodnosti "nováček", "vojín", "vojín 1. třídy" a "desátník" povyšují velitelé jednotek, útvarů v hodnosti kapitána a majora. Povyšování do těchto nejnižších hodností je usku-
tečňováno prakticky automaticky po uplynutí stanovené doby služby, která činí např. pro
hodnost "vojín" u pozemního vojska 6 měsíců, u vojenského letectva 12 měsíců, u námořní
pěchoty 9 měsíců.

Do seržantských a důstojnických hodností jsou oprávněni povyšovat pouze ministři druhů ozbrojených sil na základě rozhodnutí výběrových komisí.

O povyšování důstojníků do generálských hodností rozhodují zvláštní výběrové komise. Jejich členové se podrobně seznamují s osobními údaji kandidátů na povýšení, berou v úvahu mj. i počet a druh jejich vyznamenání, odměn a trestů. Prověřují jejich vědomosti ze společenských, vojenských a odborných technických disciplín. Do hodnosti "brigádní generál" a "generálmajor" je oprávněn povyšovat pouze prezident USA. Pro povýšení do hodnosti "generálporučík", "generál", "armádní generál" může prezident povyšovat pouze se souhlasem Kongresu.

Prezident ustanovuje do funkce tyto představitele ozbrojených sil:

- ministra obrany (civilista, nejméně 10 let uvolněn z ozbrojených sil),
- předsedu výboru náčelníků štábů (voják v činné službě, dvouleté funkční období, funkci může zastávat nejvýše 6 let, zvláštním rozhodnutím prezidenta až 8 let),
- prvního zástupce předsedy výboru náčelníků štábů (voják v činné službě, dvouleté funkční období, funkci může zastávat nejvýše čtyři roky),
- ministry druhů ozbrojených sil (civilisté) a náčelníky štábů druhů ozbrojených sil (vojáci v činné službě), kteří mohou zastávat své funkce po dvě čtyřletá funkční období.

Funkci předsedy výboru náčelníků štábů může zastávat generál nebo admirál po předchozím výkonu některé z těchto funkcí: prvního zástupce předsedy výboru náčelníků štábů, náčelníka štábu druhu ozbrojených sil, velitele námořní pěchoty, velitele spojeného nebo speciálního velitelství ozbrojených sil. Předseda výboru náčelníků štábů a jeho první zástupce nemohou být zároveň příslušníky stejného druhu ozbrojených sil.

Prezident povyšuje se souhlasem Kongresu příslušníky ozbrojených sil do hodnosti generálporučíka, generála, viceadmirála a admirála. K povýšení do hodnosti brigádního generála, generálmajora a kontradmirála se souhlas Kongresu nevyžaduje.

V úsilí usnadnit příslušníkům ozbrojených sil a jejich rodinám přechod z činné služby do civilního života byl vypracován a schválen šestibodový plán. Je součástí návrhu zákona o obraně, zahrnuje opatření a příspěvky (příplatky) těm příslušníkům ozbrojených sil, kterým se služba zkracuje.

Klíčová opatření:

- **Odchodné.** Výbor senátu navrhuje zvýšit odchodné pro důstojníky, seržanty a mužstvo s více než pěti lety v činné službě, kteří jsou propouštěni v souvislosti se snižováním počtů. V úvahu pro vyplacení zvýšené části odchodného přicházejí ti příslušníci v činné službě od 5 do 20 let, jejichž propouštěcí list obsahuje sdělení, že jsou propouštěni ze všeobecných důvodů a s pochvalným uznáním. Vyplacená částka by měla být 10 % ročního základního platu, znásobeného počtem let v činné službě. Současná horní hranice odchodného pro důstojníky ve výši 30 000 USD by měla být zrušena.

- **Zdravotnické zabezpečení.** Příslušníci ozbrojených sil nedobrovolně odcházející z činné služby i jejich rodiny by měli být po dobu 6 měsíců, na náklady vlády, zahrnuti do programu zdravotnického pojištění (US VIP - The Uniformed Insurance Program) a do programu zdravotnické péče po dobu jednoho roku. Odpočítatelná položka v programu US VIP činí 250 USD na osobu, zatímco odpočítatelná položka v programu CHAMPUS (Civilian Health and Medical Program of the Uniformed Services) je 50 USD na osobu s omezením 100 USD na rodinu.

Vláda zamýšlí vyplácet zvláštní příplatek podle věku, pohlaví i podle toho, zda osoba, které se má příplatek poskytnout, je kuřákem.

- **Poradenská činnost.** Poradenská činnost pro příslušníky ozbrojených sil, odcházející v rámci snižování stavů, se soustřeďuje na poskytování informací o možnostech nového zaměstnání, organizuje třídní semináře o zaměstnání v civilním sektoru formou konzultací.

Příslušníci, odcházející z činné služby při snižování stavů, mají přednostní právo na získání zaměstnání ve státní službě, a to např. v civilních zaměstnáních na vojenských základnách (proviantní střediska), v rekreačních zařízeních. Neplatí to však pro všechna zaměstnání ve státní službě.

- **Finanční příspěvek při přestěhování.** Uplatňuje se tolerantní přístup, povolení k vyhledání zaměstnání a bytu každému, kdo dobrovolně nebo nedobrovolně odchází z činné služby.

- **Příplatky za dosažené vzdělání** by se měly poskytnout každému, kdo z výkonu činné služby v ozbrojených silách odchází, a to ve výši 1 200 USD.

V pozemním vojsku ozbrojených sil USA byl zaveden dvoufázový vývojový program, který by měl vést k částečnému propojení systému hodnocení civilních zaměstnanců a vojáků. V současnosti je mnoho důstojníků a seržantů, kteří hodnotí civilní zaměstnance a mnoho

civilních odborníků hodnotí vojáky. Vznikla potřeba vytvořit standardní systém, který by plně odpovídal jednak vojenským, ale i civilním zaměstnancům.

V počáteční etapě projektu, s plánovaným počátkem v lednu 1992, budou kádroví a personální pracovníci **zavádět nové formy hodnocení výkonu civilních zaměstnanců pozemního vojska**, které budou odpovídat komplexnímu hodnocení příslušníků ozbrojených sil.

Dlouhodobým cílem na několik let do budoucna bude vyvinout podobné systémy hodnocení, které budou využívat stejné formy pro vojáky i civilní zaměstnance. Projekt je součástí celkového úsilí, zaměřeného na propojení částí systémů profesionálního rozvoje tam, kde je to možné.

V pozemním vojsku se zamýšlí vyvinout během několika příštích měsíců nový systém pro civilní zaměstnance. Bude se využívat ve dvou formách: pro hodnocení vyššího i středního stupně řídicích pracovníků a pro hodnocení mladších (podřízených) pracovníků.

Druhá část programu bude vyžadovat uplatnění nových forem pro vojáky (civilní zaměstnance) a částečné propojení systémů hodnocení. Navrhovaný standardizovaný systém by pravděpodobně zahrnoval nejlepší rysy současných vojenských systémů hodnocení a nyní rozvíjený systém hodnocení civilních zaměstnanců.

Navrhovaný systém se v pozemním vojsku zavádí postupně podle současně platných právních předpisů a nařízení o státní službě. Konečné schválení musí učinit Úřad pro řízení kádrů (OPM - the Office of Personnel Management) ve Washingtonu před zavedením nového systému. Po schválení by měly řídicí opatření a výcvikové programy začít v létě 1991 s následným zavedením nových forem v lednu 1992.

Personální práce v německých ozbrojených silách zahrnuje úkoly komplexního kádrového zabezpečení ozbrojených sil každého stupně organizačního vnitřního členění. Ve svém celku je uceleným systémem péče o lidského činitele a o jeho přípravu.

Personální vedení, jako strukturovaný celek a proces, zahrnuje personální plánování, rozhodování a kádrová opatření. Tyto tři oblasti mají své konkrétní úkoly i formy, které je možné rozdělit do pěti skupin:

- organizace personální práce s jednotlivci i profesionálními skupinami,
- prověřování osobních materiálů a výběr osob,
- zpracování osobních údajů a výsledků prověrek,
- hodnocení, rozborů, zpráv a hlášení o personálním stavu,
- právní otázky vojenské služby.

U spolkového ministerstva obrany je:

- hlavní personální rada,
- personální rada ministerstva obrany,
- personální oddělení.

Personální oddělení je členěno na pět pododdělení: I. občanští pracovníci, II. kontrolní, III. kádry pozemního vojska, IV. kádry vojenského letectva, V. kádry vojenského námořnictva, zdravotní služby a vojenské hudby. Každé pododdělení se ještě člení na skupiny, jejichž počet se pohybuje od 6 do 10.

Redakčně upraveno a zkráceno s použitím zahraničních materiálů a podkladů poskytnutých ÚVIS ČSA.

-JM-

KE ZPŮSOBU ÚSTUPU VOJSK POD PALBOU PROTIVNÍKA

O této problematice, jež byla náplní sborového velitelsko-štábního cvičení "Grab-90", pojednávají pplk. Boleslaw Janukowicz a kpt. Zbigniew Winiarski v Mysli Wojskové č. 4/1990.

Obrana má být odolná. To má svůj význam tehdy, kdy ji vojska vedou na území vlastního státu. Pravděpodobnost ústupu z boje části vlastních sil (i spojeneckých) a s tím spojeného dočasného vydání určité části vlasti protivníkovi nelze absolutně vyloučit. Proto každý ústup (odchod) by bylo nutné považovat za vynucenou činnost, podmíněnou místní převahou protivníka, nutností zkrátit čáru obrany nebo požadavkem přemístit část sil z pasivních na směry hlavního úsilí obrany. Každopádně to bude případ od případu podmíněno vzniklou operační (taktickou) situací, zámyslem činnosti a bojovými možnostmi sil a prostředků vlastních i protivníka. Manévr ústupu může být diktován i tím, že další držení stanoveného prostoru může být přechodně neúčelné nebo nemožné (např. část terénu, který je za velkou vodní překážkou na protivníkově straně a který lze obtížně hájit s nasazením značných sil a prostředků). Někdy bude ústup znamenat snahu zachovat ustupující vojsko (které by bylo snadným cílem úderů protivníka). Tento manévr může být uskutečněn až již na taktické nebo operační úrovni.

Ústup je, jak známo, velmi riskantním opatřením. Znamená totiž předání do rukou protivníka určitého terénu včetně hospodářsky průmyslové infrastruktury, obranných objektů, místního obyvatelstva a je prakticky místní porážkou vojsk, která v daném prostoru působí. Tento prostor je nutný v budoucnosti opět dobývat zpět za určitých ztrát. Ke ztrátám však dochází i za ústupu. Mimo to ústup deprimujícím způsobem působí na ustupující vojska, způsobuje také nenahraditelné morální a materiální škody v celkovém systému obrany vyššího stupně velení. Předpokládaný efekt ústupu není vždy nahrazen skutečným účinkem. Ústup může být uskutečněn tehdy, když:

- vojska vlastní (spojenecká) vedou pohraniční sražení a budou nucena opustit prostory obrany,
- bude nezbytné zkrátit (přesunout) čáru obrany,
- vojska prvního sledu budou mít 30 až 40 % ztrát a ztratí bojeschopnost vést další obrannou činnost,
- vznikne požadavek přeskupit část sil z méně významných směrů do prostorů vedeného hlavního úsilí obrany,
- v bráněném prostoru dojde k silnému zamoření, ničení nebo dalším okolnostem, které zde značně ztíží nebo znemožní vést další obrannou činnost,
- budou vyčerpány morální, materiální schopnosti a zásoby obránců,
- dojde k ovládnutí terénu protivníkem ve vzniklých mezerách, na křídlech nebo v týlu vlastních vojsk a k vedení protiúderu (protiúderu) nebude čas, síly a prostředky,
- vznikne potřeba získat čas, aby v operační hloubce byla znovu zorganizována odolná a účinná obrana, aby byly značné síly protivníka upoutány a na jiném směru mohl být podniknout účinný manévr.

Při rozhodnutí k ústupu lze jen těžko celkově hovořit o "úspěchu". Pokud by byly dodrženy určité podmínky, umožní to ustupujícím vojskům, aby unikly přílišným ztrátám, škodám a být v poměrně krátkém čase znovu zasazeny k plnění dalších úkolů. Ústup musí být dobře organizován, poněvadž se jinak změní v panický útěk, který protivník využije k přechodu do účinného pronásledování. Zásadní podmínkou rozhodující o přechodu k ústupu musí být souhlas nadřízeného minimálně o 2 až 3 stupně vyššího, než je úroveň ustupujících sil. To znamená, že rozhodnutí k ústupu např. pluku musí potvrdit minimálně velitel sboru (armády), neboť je povinen zorganizovat v hloubce mimo dotyk s protivníkem odolnou obranu druhých sledů (záloh), které bezpodmínečně zabezpečí neúspěch útoku a zničení protivníka vedenými protiútoky nebo protiúderem. K podmínkám, které zabezpečí účinný ústup vojsk, je možné zahrnout:

- využití příznivé konfigurace terénu, denní doby a omezené viditelnosti,
- odpoutání se ustupujících od protivníka na vzdálenost 200 až 300 i více metrů a získání 20 až 30minutového náskoku před pronásledujícími vojsky,
- uskutečnění ústupu jednotkami vytyčenými koridory a překročení druhých sledů (záloh) obranného uskupení určenými průchody a na křídlech (nejkratšími cestami),
- evakuování z opuštěného terénu většiny vojsk, techniky, zásob, materiálu, raněných, nemocných a zasažených ZHN (včetně těžké techniky),
- nedovolení, aby k přemístění došlo současně z hloubky ustupujících a zabezpečujících vojsk tak, aby nebyly vytvořeny snadné cíle pro úder vysoké přesných zbraní a ZHN protivníka,
- zorganizování trvalé součinnosti mezi vojsky,
- maskování ústupových opatření,
- neustálé vedení průzkum protivníka,
- zpoždování tempa pronásledování protivníkem pomocí krycích jednotek, provádění zátarasů a ničení na úsecích, které omezují a usměrňují jeho pohyb a optimální využití účinků vlastních palebných prostředků,
- evakuování části obyvatelstva, zaměstnanců podniků, nejdůležitějších surovin, materiálů a dokumentů,
- ničení nebo poškození těch kusů techniky (objektů), jejichž evakuování je nemožné a ponechání protivníkovi neúčelné,
- ponechání na opuštěném terénu speciálních skupin diverzních jednotek a zorganizování nepravidelné činnosti,
- udržování a uvolnění ústupových cest (průchodů), organizování na nich regulace pohybu, kontroly a pořádkové ochranné služby,
- vyčlenění určitých sil a prostředků zabezpečujících ústup z druhých sledů (záloh),
- vytvoření zvláštních orgánů velení, např. silniční služby, které řídí ústup a organizování jejich práce metodou "na sebe",
- určení prostorů soustředění ustupujících vojsk mimo dosah soustředěných úderů palebných prostředků protivníka a zabezpečení jim ve stanoveném termínu obnovy bojeschopnosti (zaujetí stanovené čáry),
- zabezpečení v čase prodlouženého ústupu vojsk tak, aby značné síly protivníka byly vázány co nejdéle, tím umožnit získání úspěchu a vlastní převahy na jiných směrech (v prostorech),

- dosažení vysoké kázně ustupujících vojsk, předejití nekontrolovatelnému ústupu (a s tím spojenému stresu) bez souhlasu nadřízených.

Rozbor uvedených podmínek umožňuje připustit tvrzení, že za nejobtížnější lze považovat odpoutání se od protivníka a překročení uskupení vlastních vojsk, která se brání v hloubce bojového (operačního) uskupení.

Odpoutání se od protivníka je spojeno s opuštěním současných terénních čar (prostorů), vybudovaných a bráněných palbou ze stálých palebných stanovišť ženijních zesilovacích objektů. To vede k tomu, že ustupujícími jsou způsobeny větší ztráty na osobách i technice. Uvedené odpoutání se od protivníka nutí k uskutečnění změny uskupení pod palbou protivníka, vyžaduje zorganizování krycích jednotek (zadních vojů), především dělostřeleckých přehradných paleb, dalších obranných opožďujících čar a mnoho dalších organizačních opatření uskutečňovaných v neustálém styku s protivníkem. Jde o to, aby mezi pronásledujícími vojsky protivníka a těmi, která vedou obrannou opožďující činnost, byla vykonána přehradná palba (PP), pohyblivá přehradná palba (PPP), palba vedená letectvem, bojovými vrtulníky, vytvořen bezpečnostní pás od vlastních úderů (minimálně 200 až 300 metrů) a také umožněno vedení paleb z tanků, BVP, palubních zbraní za pohybu a krátkých zastávek.

Bylo by vhodné se držet zásady, že tanky, BVP a obrněné transportéry z krycích jednotek (KJ) budou kryt ústup po skocích, organizovat léčky, využívat podpory vlastního raketového vojska a dělostřelectva, jakož i prostředků vedoucích přímou střelbu. Je také účelné mít v sestavě těchto jednotek skupiny stíhačů tanků - protitankového dělostřelectva i obrněných prostředků, které by byly vyzbrojeny protitankovými zbraněmi s velkou zásobou kumulacních granátů. Tyto skupiny by stály za to převážet vyčleněným vozidlem od čáry k čáře v sestavě KJ s úkolem opožďovat pohyb protivníka.

Překračování obranného uskupení vojsk (druhých sledů, záloh) povede k soustředění v jednom místě a času značného množství sil a prostředků, které by byly snadným cílem protivníka.

Může také dojít k promíchání pochodujících proudů ustupujících vojsk (částečně desorganizovaných), která se brání, a s protivníkem, jenž "visí" za nimi. Tehdy může protivník vjet do obranných postavení druhého sledu. K tomu však nesmí dojít, poněvadž by byla znesnadněna volba cílů v uskupení protivníka, aniž by byly zasaženy palbou vlastní ustupující vojska.

Při plánování obranné činnosti se jeví jako účelné, aby obrana byla odolná a aktivní (může být přece pohyblivá - vytvářet tzv. palebné pytle), byla přijata varianta jasná, jednoduchá a srozumitelná pro všechny možnosti případného ústupu do stanovených prostorů (směry). Měla by být také vyhotovena jako plán, se stanovením úkolů, činností vykonavatelů a rozehrána jako součást organizace součinnosti nebo známou metodou válečné hry. Vypracované dokumenty k případnému ústupu je nutné doručit jednotlivým vykonavatelům v zapečetěných obálkách, které bude možné otevřít až na pokyn (heslo) předem stanoveného nadřízeného.

Od roku 1989 v souladu se změnami v polské vojenské doktríně jsou příslušným způsobem cvičeny otázky obrany ať již při štábních nácvičích a cvičeních, zvláště pak tato problematika byla procvičována při **velitelsko-štábním cvičení "Grab-90"**. Vycházelo se z předpokladu, že protivník v určitém místě a čase získal rozhodnou převahu a přinutil bránící se vojska k místním ústupům. Byla přijata jasná, jednoduchá koncepce ústupové činnosti a opatření, která byla organizována ať již ustupujícími vojsky, tak i těmi, která zabezpečují jejich

ústup. U koncepce byl vzat v úvahu souhlas nadřízeného o 2 až 3 stupně vyššího, než jsou ustupující vojska, k ústupu.

Byla také přijata zásada, že síly druhého sledu jsou "čerstvé", nejsou v dotyku s protivníkem, dosáhly bojové pohotovosti k odražení úderů protivníka a zabezpečení ustupujících vlastních vojsk, která jsou v prvním sledu. Bylo vyhodnoceno, že pásmem obrany sboru druhého sledu mohou nastupovat síly jednoho svazku a část armádních útvarů armády prvního sledu, která obdržela v boji ztráty 60 až 70 % u osob i techniky. Ústup byl naplánován uskutečnit během jedné noci mezerami, dotyky mezi vojsky a podél hlavních komunikací, přičemž veškerá opatření s tím spojená byla předem dojednána v rámci součinnosti mezi sborem a veliteli ustupujících útvarů. V okamžiku zahájení ústupu byl velitel ustupující divize podřízen veliteli sboru druhého sledu, tím došlo ke zjednodušení vztahů v jejím podřízení, velitelství sboru bylo zainteresováno na zdárném ukončení jejího ústupu a obnovení její bojeschopnosti tak, aby ji sbor v další činnosti mohl využít k plnění úkolů v pásmu své obrany. Tuto podřízenost je nezbytné stanovit včas, tedy minimálně den před plánovaným manévrem ústupu. Mezi zainteresovanými stranami byly dojednány jednoznačné termíny zahájení a ukončení ústupu, signály a sled činností při manévru. Jasně a důrazně byly stanoveny také úkoly a povinnosti velitelů všech stupňů velení. K uskutečnění manévru ústupu se počítalo s pěti průchody, každý o šíři 500 metrů, které navazovaly na hlavní přisunové a odsunové cesty ve vzdálenosti 12 až 15 km před předním okrajem obrany sboru a končící v prostorech soustředění ustupující divize mimo uskupení sboru. Kolmo na průchody byly stanoveny čáry vytváření četových, rotních a praporečnických proudů (opačně jak za útoku).

V každém průchodu byla stanovena sestava ústupových proudů, která byla z týlu zabezpečována zpětným odřadem, navíc byla určena rozlišovací označení vlastních vojsk. Předpokládalo se také, že palebné prostředky sboru budou vést palbu proti veškerým neoznačeným cílům, které se objeví mimo vyznačené průchody. Účinnost takové palby se zvyšovala před předním okrajem obrany sboru tím, jak bylo zasazováno letectvo, vrtníky, rakety, dělostřelectvo, tanky i pěší zbraně. Vedená palba měla za cíl zadržet pronásledování protivníkem a umožnit odchod krycích jednotek. Byla naplánována a sladěna činnost mezi prvky bojové sestavy ustupující divize a zabezpečujícího sboru, průzkumu (vševojskového, dělostřeleckého, ženijního a chemického). Byly také určeny způsoby a pořadí prací ženijních skupin při ničení, ohňometných jednotek, zadýmujících, sborové protitankové a zatarasovací zálohy, organizování léček (i tankových). Silami sboru byly připraveny úseky ničení, zátarasů včetně barikád v sídlištích.

Také byl dohodnut rozsah pomoci, kterou měl armádní sbor poskytnout při odsunu a evakuaci zásob, materiálních prostředků, techniky, raněných a nemocných ve prospěch ustupující divize, byly stanoveny situace, v nichž je vedena palba sborovými prostředky "na vše, co se pohybuje", ale také signály pro přerušení palby, pokud by byla vedena na vlastní síly a prostředky.

S územními orgány území, z něhož divize ustupuje, byly dojednány zásady evakuace civilního obyvatelstva a státního majetku, zvláště hodnotného. Pro zabezpečení pořádku a regulace průchodu proudů byl vytvořen společný systém pořádkové ochranné služby, kontroly vojenské a civilní policie.

Bylo určeno značení průchodů a průvodci v nich.

K účinnému a nezávadnému řízení průběhu manévru ústupu bylo zvlášť vytvořeno k tomuto účelu sborové velitelské stanoviště s vyčleněnými spojovacími prostředky. Toto VS bylo rozvinuto v bojové sestavě divize prvního sledu armádního sboru včetně pohyblivého

předsunutého stanoviště ve vrtulníku. VS pro ústup byla podřízena ustupující vojska a síly, které je zabezpečují. Tento orgán řídil ústup vojsk metodou "na sebe". Mimo to byla sborem naplánována dílčí opatření jednotlivých druhů vojsk a služeb, která měla napomoci přesné činnosti ustupujících a bránících se vojsk divize. O všech uvedených opatřeních den před plánovaným ústupem je nutné informovat všechny zúčastněné s tím, že informace musí být předána dokonce jednotlivým vykonavatelům. Byl také vyhotoven "harmonogram činnosti", ale stanovení času zahájení ústupu, plnění dalších opatření bylo vyhrazeno rozhodnutí velitele fronty. Navíc byla organizována úzká součinnost, která nesměla být přerušena na žádné úrovni velení.

Z uvedených zkušeností a způsobů činnosti, která byla vedena ustupujícími a ústup zabezpečujícími vojsky, má napomoci k oddělení pronásledujícího protivníka od ustupujících vlastních vojsk. Předpokladem je také to, že útok protivníka bude zastaven na předním okraji obrany sboru, sbor přijme veškerou tíži boje s protivníkem a divize, která ustoupila, přejde do obrany na uzavírací přehradní čáře. Dosáhnout úspěchu v této operaci není myslitelné bez úzké součinnosti všech stupňů velení, uskutečnění spočívá na podmínkách a vývoji taktické (operační) situace. Navrhovanou variantu manévru ústupu je nezbytné zdokonalit, a to především dalším výzkumem a ověřením pomocí metody hry na počítači.

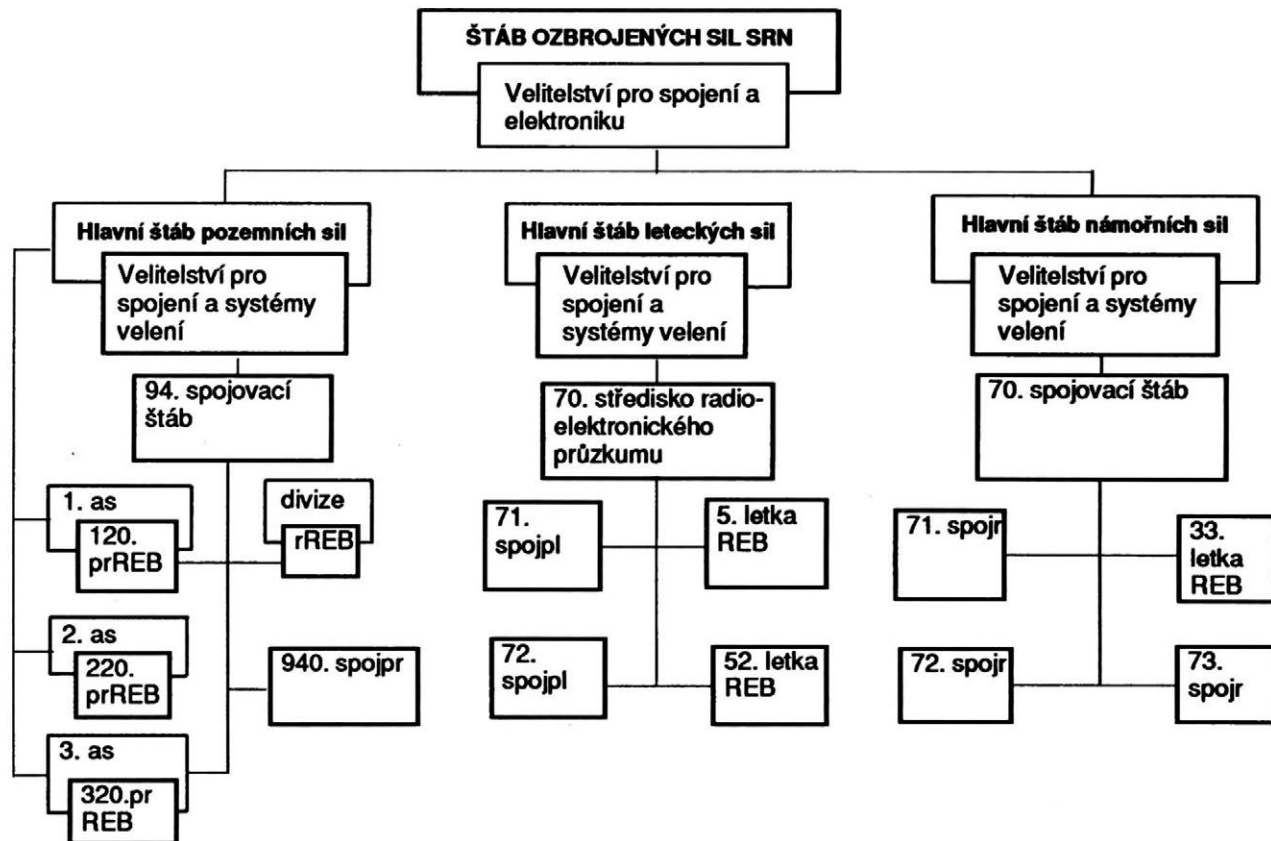
-JM-

PROSTŘEDKY A SYSTÉMY REB BUNDESWEHRU

Politické změny v Evropě vytvářejí novou vojenskopolitickou situaci, v níž po zániku vojenských bloků může dojít k lokálním konfliktům vedeným konvenčními zbraněmi. Je proto zapotřebí vědět o svých sousedech vše potřebné, co je nezbytné k zajištění obrany ČSFR v duchu přijaté vojenské doktríny.

Tomu může posloužit i redakčně upravený článek kpt. mgr. Ing. Jana Czerniawského zveřejněný v Myšli Wojskové č. 4/1991, v němž se zabývá německým systémem REB, který vychází ze západní koncepce radioelektronického boje. Ten je vojenskou činností, jejímž úkolem je využít elektromagnetické energie k odhalení zdroje záření protivníka, omezení nebo vyřazení z činnosti jeho elektronických zařízení a zabezpečení nezávadného působení vlastních prostředků. Radioelektronický boj může být veden proti všem druhům elektronických zařízení, navigačním a rozlišovacím prostředkům, pozorovacím a naváděcím systémům, dálkoměrům, pasívním a aktivním systémům řízení bomb a střel, přibližovacím zapalovačům atd. Prakticky je však hlavní úsilí soustředěno na průzkum, rušení rádiových a radiolokačních prostředků. Radioelektronický boj vedou speciální jednotky organizačně začleněné u všech druhů ozbrojených sil (viz obr.).

Obr.

U pozemních vojsk SRN řídí veškerý radioelektronický boj 94. spojovací štáb, jemuž je podřízen 940. prapor REB. Mimo to je u každého armádního sboru prapor REB, u divize rota REB. Ve výzbroji těchto jednotek jsou jednotlivé kusy techniky rádiového průzkumu několika typů. Je to technika vlastní výroby, ale také nepočtená rušící zařízení americké výroby ze šedesátých let. V poslední době uskutečňuje velení bundeswehru program modernizace techniky radioelektronického boje, v jehož důsledku byl zaveden k praporům REB nový systém rádiového průzkumu a rušení. Jednotlivá zařízení tohoto systému byla zabudována do obrněných transportérů Fuchs a nákladních automobilů. Jsou to:

- 6 průzkumných a zaměřovacích vozidel, v každém jsou tři zaměřovače typu Telefon IV a několik rádiových průzkumných přijímačů EGS-1200, které pracují v kmitočtovém rozsahu pásma 10 až 110 MHz,

- 4 rádiové rušící stanice Hummel, každá má možnost zarušit 4 rádiové stanice v kmitočtovém pásmu 30 až 80 MHz; rušení je uskutečňováno časovým přerušováním s výkonem 2 kW,

- rádiová průzkumná stanice pro zjišťování rádiového vysílání a řízení činnosti zaměřovačů,

- stanice pro rozbor, kontrolu a řízení.

940. prapor REB je schopen rozvinout 75 průzkumných zaměřovacích pracovišť, vést rádiový průzkum v pásmu KV do vzdálenosti 1 500 km, v rozsahu VKV do 150 km.

Prapor REB armádního sboru je schopen:

- uskutečnit průzkum asi 100 rádiových sítí a směrů pásma KV a VKV (u pásma KV do vzdálenosti 150 km, u VKV do 80 km),

- vést průzkum pozemních rádiových stanic do vzdálenosti 150 km a leteckých do vzdálenosti 450 km,

- zarušit činnost 16 rádiových hovorů v KV pásmu a 32 VKV stanice.

Rota REB divize může:

- vést průzkum KV a VKV rádiových sítí a radiolokátorů do vzdálenosti 60 km,

- zarušit 4 KV rádiové hovory a 12 VKV rádiových relací do vzdálenosti 30 až 50 km.

U leteckých sil SRN je orgánem zodpovědným za řízení radioelektronického boje 70. průzkumné středisko v Trieru, jemuž podléhají dva průzkumné pluky, které uskutečňovaly průzkum bývalých států VS. Průzkumné prostředky byly rozmístěny v pěti sedmdesátimetrových betonových věžích podél bývalé hranice NDR a ČSFR, vybavených průzkumnými rádiovými přijímači působícími v rozsahu 0,4 až 60 GHz i další rádiovou průzkumnou a zaměřovací technikou pracující v pásmu 80 až 180 MHz.

Vzdušné síly mají také 4 KV zaměřovací stanoviště a mobilní průzkumné a zaměřující stanice působící v rozsahu od 10 kHz do 1,5 GHz. Mimo to jsou ve výzbroji vzdušných sil SRN ještě zvláštní letouny REB, jakož i u všech bojových letounů jsou pro individuální ochranu zabudovány aktivní prostředky radioelektronického boje.

V sestavě 1. ltd je 323. letka REB, která je vyzbrojena zvláštními letouny REB typu HFB-320 určenými k vedení průzkumu a rušení radioelektronických prostředků PVO protivníka v kmitočtovém pásmu 1 až 12 GHz.

Druhou skupinu prostředků radioelektronického boje letectva tvoří prostředky individuální obrany letounu, zahrnující průzkumný varovný přijímač, vysílač rušících signálů a výmetnici dipólů a infračervených léček. V podstatě veškeré bojové letouny vzdušných sil SRN mají průzkumná varovná zařízení, zvláště typu AN/ALR-45 (kmitočtový rozsah 2 až 14 GHz).

Rušící přístroje jsou umístěny ve zvláštních podvěsných zásobnících a jsou to rádiové rušící stanice typu AN/ALQ-87, 101, 119, 131 americké výroby, které pokrývají kmitočtové pásmo v rozsahu od 1 do 10 GHz. Těmito zařízeními je vybavena asi polovina letounů vzdušných sil SRN.

Mimo rozvoje radioelektronických prostředků průzkumu a rušení v ozbrojených silách Německa je velká pozornost věnována z odolnění radioelektronických prostředků a systémů proti radioelektronickému vyřazení. U operačních stupňů je zaváděn do výzbroje automatizovaný spojovací číslicový systém Autokomnetz, u něhož jsou využity nové metody modulace a utajovací zařízení. Oproti tomu jsou u taktického stupně zaváděny širokopásmové stanice, u nichž se přijímaná širokopásmová emise projevuje jako šum a pouze ten příjemce, který zná klíč, jímž byla informace zakódována, může vyslanou emisi přijmout.

U nových radiolokačních stanic je využíváno metody kódování a stlačování impulsů, modulace impulsů, využívání spodních okrajů přijímaných šumů, automatického převodu číslicové informace, ale také různých soustav vyrovnání rušících signálů. Jsou vedeny výzkumy na zařízeních, která by pracovala v rozsahu milimetrových vln. Vyzařují velmi úzkým paprskem při rozměrově malých anténách, což zabezpečuje vysokou přesnost zjišťování a sledování, vysokou rozlišovací schopnost a odolnost vůči rušení. Zkušenosti z těchto výzkumů je využíváno při vyhotovování miniaturních radiolokačních stanic, které jsou určeny k řízení a samonavádění minometných Střel Bussard a submunice Zep1 a Epharm.

Současně s rozvojem nových radioelektronických prostředků a systémů jsou činěny mnohé výzkumy k optimálnímu využití současných aktivních prostředků REB. Nová kvalita v této oblasti vytváří v současnosti možnost využití radioelektronických prostředků a systémů i rušících prostředků bývalé NLA NDR. Ve výzbroji pozemních vojsk i letectva této armády byly jednotky radioelektronického boje vybaveny obdobnými prostředky sovětské výroby, jako jsou v naší armádě. Předpokládá se využití rušících jednotek k výcviku vojsk, aby při cvičeních a nácvičích byly vypracovány optimální metody radioelektronického protipůsobení.

Z těchto údajů je patrné, že stupeň radioelektronického ohrožení bude systematicky narůstat.

Polský autor k vyloučení této úhrozy navrhuje směřovat následující opatření:

- zavést do výzbroje nové, účinnější prostředky radioelektronického boje,
- zkrátit čas zjištění, stanovení prvků cíle, nasazení na cíl vyřazujících prostředků a optimální výběr způsobu rušení využívanými automatizovanými systémy velení,
- zvýšit možnosti a účinnost vedení REB u operačních (taktických) stupňů, zvláště pak taktických integrací radioelektronických průzkumných a vyřazujících opatření,
- organizovat radioelektronickou obranu a protipůsobení proti technickým prostředkům protivníka, které by se měly stát předmětem zájmu a oblastí činnosti všech uživatelů radioelektronických prostředků a systémů.

Domnívám se, že v současné době, kdy se státní hranice ČSFR s jednotným Německem (bundeswehr) prodloužila, je působnost radioelektronických průzkumných zaměřovacích i rušících prostředků a systémů vykrývající území našeho státu daleko větší, než tomu bylo do října roku 1990. I tato skutečnost v ochraně proti činnosti prostředků REB by měla být v našich podmínkách vzata v úvahu.

-JM-

Oprava ve Vojské mysli číslo 2/91.

Na straně:	Je uvedeno:	Má být:
40, 10. řádek zdola	vojska, uskupení	vojska uskupení
41, 22. řádek zdola	směru agresora	směru útoku agresora
42, 14. řádek shora	výzkumu	významu
45, 5. řádek zdola	záseků	zásek